

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
Кафедра адміністративного права та процесу
Кафедра адміністративно-правових дисциплін ННІПП**

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ДІЯЛЬНОСТІ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ**

Матеріали XX науково-практичного семінару

26 червня 2025 року

КИЇВ-2025

Науково-практичний семінар проведено відповідно до Плану роботи кафедри адміністративного права та процесу, кафедри адміністративно-правових дисциплін ННІПП НАВС на 2025 рік

Організаційний комітет:

д.ю.н., професор Пастух І.Д. (голова),
д.ю.н., професор Стрельченко О.Г.,
к.ю.н. Волох О.К. (координатор семінару)

Адміністративно-правове забезпечення діяльності публічної адміністрації: Матеріали XX науково-практичного семінару (Київ, 26 червня 2025 року) / ред. колегія : І.Д. Пастух (голова), О.Г. Стрельченко, О.К. Волох. - Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2025. – 203 с.

У збірнику знайшли відображення результати науково-практичного пошуку викладачів, здобувачів, ад'юнктів, слухачів магістратури та курсантів Національної академії внутрішніх справ стосовно дослідження проблем у сфері діяльності публічної адміністрації. Збірник розраховано на викладачів, аспірантів, магістрів, курсантів та студентів вищих навчальних закладів юридичного профілю.

Матеріали друкуються в авторській редакції. Відповідальність за точність викладення матеріалу, поданих фактів, цитат, цифр і прізвищ несуть автори.

ЗМІСТ

Пастух І.Д. МЕХАНІЗМ СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВОЇ АДАПТАЦІЇ ТА ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ВЕТЕРАНІВ У ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНАХ.....	9
Ананченко К.В., Савранчук Л.Л. ПОВНОВАЖЕННЯ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ В АДМІНІСТРАТИВНО-ПОЛІТИЧНИЙ СФЕРІ.....	13
Бараненко В.О., Волох О.К. РОЗГЛЯД АДМІНІСТРАТИВНОЇ СПРАВИ В СУДОВОМУ ЗАСІДАННІ.....	18
Бедриківський О.В. ВІДНОСИНИ У СФЕРІ ПІДГОТОВКИ ТА ДОПУСКУ ВОДІЇВ ДО КЕРУВАННЯ ТРАНСПОРТНИМИ ЗАСОБАМИ ЯК ОБ'ЄКТ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОСТУПКУ.....	20
Гайдаш К.О., Булик І.Л. ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ НАЦІОНАЛЬНОЇ СЛУЖБИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ.....	23
Гарбузова Є. ЗАВДАННЯ ТА ПРИНЦИПИ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ.....	28
Гнатенко К.О., Бухтіярова І.Г. ОСОБЛИВОСТІ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ЩО РОЗГЛЯДАЮТЬСЯ НАЦІОНАЛЬНОЮ ПОЛІЦІЄЮ УКРАЇНИ...	32

Голубовська В.С., Волох О.К.

ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ ДОКАЗІВ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ
СУДОЧИНСТВІ.....35

Градюк І.М., Савранчук Л.Л.

ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ ТА СТРАТЕГІЧНІ
КОМУНІКАЦІЇ У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ.....38

Добровольська Т.М., Волох О.К.

ВПЛИВ НОРМ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО АДМІНІСТРАТИВНУ
ПРОЦЕДУРУ» НА АДМІНІСТРАТИВНЕ СУДОЧИНСТВО.....41

Довгалюк Ю.А., Волох О.К.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА КОДЕКСУ
АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА УКРАЇНИ.....46

Дубіна О.М.

НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ УКРАЇНИ У НАЦІОНАЛЬНІЙ
СИСТЕМІ КІБЕРБЕЗПЕКИ.....49

Ільчук В.Р., Волох О.К.

ОСОБИ, ЩО БЕРУТЬ УЧАСТЬ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ
СУДОЧИНСТВІ.....53

Каюмова В.О., Бухтіярова І.Г.

РОЛЬ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА В ЗАХИСТІ ПРАВ
ЛЮДЕЙ ПІД ЧАС ВІЙНИ.....57

Кіндрат А.М.

МЕХАНІЗМИ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ ТА
ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У СОЦІАЛЬНІЙ
СФЕРІ.....60

Кіцак С.А., Волох О.К.

ВІДКРИТТЯ СУДОВОГО ЗАСІДАННЯ.....65

Комірчий П.О.

ФОРМУВАННЯ НЕГАТИВНОГО СТАВЛЕННЯ СУСПІЛЬСТВА
ДО КОРУПЦІЙНИХ ПРОЯВІВ ЯК ОДИН ІЗ ФАКТОРІВ
ЕФЕКТИВНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ....69

Лугіня А. О., Волох О.К.

ПРАВА І ОБОВ'ЯЗКИ ПРИСУТНІХ У ЗАЛІ СУДОВОГО
ЗАСІДАННЯ.....75

Лупало О.А.

АДМІНІСТРАТИВНІ ПРОЦЕДУРИ ЯК МЕХАНІЗМ
ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В ПУБЛІЧНІЙ СФЕРІ: ПРАВОВІ
ВИКЛИКИ ТА ПРАКТИЧНІ РІШЕННЯ.....78

Масюк Л.Я.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЕТИЧНОЇ ПОВЕДІНКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ТА МОЖЛИВОСТІ
ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ.....86

Могилян З.В., Савранчук Л.Л.

ПРАВОВІ ОСНОВИ ПРОКУРОРСЬКОГО НАГЛЯДУ У СФЕРІ
АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА.....91

Петровська Н.А., Савранчук Л.Л.

ВПЛИВ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПУБЛІЧНОГО
УПРАВЛІННЯ НА ДИНАМІКУ ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ В
УКРАЇНІ.....96

Поліщук П.С., Волох О.К.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ДІЯЛЬНОСТІ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ.....100

Пустова К.В., Савранчук Л.Л.

АДМІНІСТРАТИВНИЙ ПРИМУС ЯК ІНСТРУМЕНТ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ.....105

Рибалка А.Ю., Савранчук Л.Л.

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПУБЛІЧНОГО
УПРАВЛІННЯ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ...110

Руска А.А., Булик І.Л.

ОСОБЛИВОСТІ КВАЛІФІКАЦІЇ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....115

Савранчук Л.Л.

АДМІНІСТРАТИВНІ ПОСЛУГИ В МЕГАПОЛІСАХ: ЗАРУБІЖНІ
МОДЕЛІ ТА ІННОВАЦІЇ.....120

Свирида В.О., Волох О.К.

СКЛАД СУДУ.....125

Семенюк А.Л., Волох О.К.

ПИТАННЯ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В ДІЯЛЬНОСТІ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ.....128

Сердюк В.Д., Волох О.К.

АДМІНІСТРАТИВНА ЮСТИЦІЯ ТА АДМІНІСТРАТИВНЕ
СУДОЧИНСТВО.....133

Сірий Ю.М.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРОЦЕДУРНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПРИЙНЯТТЯ
РІШЕНЬ У ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ.....135

Слюсар Л.О., Савранчук Л.Л.

ПИТАННЯ РЕФОРМУВАННЯ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ
УКРАЇНИ.....138

Співак М.В., Співак В.М.

ПРАВА ТВАРИН ТА ЇХ ВІДОБРАЖЕННЯ У ЗАКОНОДАВСТВІ
УКРАЇНИ ПРО ЖОРСТОКЕ ПОВОДЖЕННЯ.....143

Терент'єва А.В.

БЕЗПЕКОВА СКЛАДОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ
ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ.....147

Тростогон Т.В., Волох О.К.

АДМІНІСТРАТИВНА ЮРИСДИКЦІЯ І ПІДСУДНІСТЬ
АДМІНІСТРАТИВНИХ СПРАВ.....153

Хоменко К.С., Волох О.К.

СУБ'ЄКТИ ДОКАЗУВАННЯ.....156

Хоркавий С.В.

РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ
НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ
УКРАЇНИ.....159

Шандро В.Ю., Бухтіярова І.Г.

ВИНЕСЕННЯ ТА ВИКОНАННЯ ПОСТАНОВ ПРО
НАКЛАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ СТЯГНЕНЬ163

Швалюк Є.В., Волох О.К.

ВИКОНАННЯ СУДОВОГО РІШЕННЯ.....167

Якимова А.Р., Бухтіярова І.Г.

ЕЛЕКТРОННЕ СУДОЧИНСТВО В АДМІНІСТРАТИВНОМУ
ПРОЦЕСІ.....170

Ярова Є.В., Савранчук Л.Л.

РОЗВІДУВАЛЬНА ТА КОНТРРОЗВІДУВАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ
СБУ.....174

Волох Д.О.

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС РАДИ
НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ.....177

Лупало О.А., Волох О.К.

**ПРОПОЗИЦІЇ ДО ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВІЙСЬКОВІ АДМІНІСТРАТИВНІ
ПРАВОПОРУШЕННЯ.....181**

Стрельченко О.Г., Волох О.К.

**ЗАКОНОПРОЕКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЩОДО ПОСИЛЕННЯ
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ВИМОГ ОСОБЛИВОГО
ПРАВОВОГО РЕЖИМУ – ВОЄННОГО СТАНУ, ЩО ВВОДИТЬСЯ
В УКРАЇНІ АБО В ОКРЕМИХ ЇЇ МІСЦЕВОСТЯХ.....192**

Пастух І.Д.,
завідувач кафедри адміністративного прав та процесу НАВС,
доктор юридичних наук, професор

МЕХАНІЗМ СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВОЇ АДАПТАЦІЇ ТА ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ВЕТЕРАНІВ У ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНАХ

У сучасних умовах реабілітація учасників бойових дій та їх інтеграція в цивільне життя набувають особливого суспільної та державної ваги. Ветерани, здобувши у війську унікальний досвід управлінської діяльності, тактичної підготовки та стресостійкості, можуть значно посилити кадровий потенціал правоохоронних органів. Водночас ефективний механізм їх соціально-правової адаптації та працевлаштування потребує чіткої нормативно-правової бази, комплексної системи підтримки й узгоджених процедур відбору, навчання та супроводу. Актуальність дослідження обумовлена необхідністю розробити інтегровану модель, яка забезпечить не лише юридичний захист прав ветеранів, але й оптимізує процес їх професійної реалізації у сфері безпеки й правопорядку. Підстави для звільнення з військової служби та набуття статусу ветерана визначені у статті 26 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу». Серед таких підстав – демобілізація після завершення особливого періоду, закінчення контракту, досягнення граничного віку, стан здоров'я чи сімейні обставини. Звільнення відбувається зі зарахуванням до запасу (резерву) або відставки, що оформлюється наказом і відповідними документами згідно зі статтею 24 цього Закону (визначає порядок закінчення проходження військової служби). Після звільнення колишні військові набувають статусу ветеранів війни. Цей статус надає соціальні гарантії згідно із Законом України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» (№3551-ІІ) – зокрема право на пільги та підтримку з працевлаштування (наприклад, професійне навчання, переважне право при скороченні тощо).

Важливим завданням держави є допомога колишнім військовим у переході, зокрема, до цивільної правоохоронної діяльності. Держава має реалізувати програми соціальної й професійної адаптації, передбачені законодавством. Згідно із Законом України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» (№2011-XII), органи виконавчої влади зобов'язані забезпечувати реалізацію прав звільнених військовослужбовців, зокрема на освіту і перекваліфікацію (стаття 8, стаття 13 цього Закону визначають право на освіту та перекваліфікацію). Кабінет Міністрів України за участю Міністерства у справах ветеранів, Міністерства оборони та Міністерства внутрішніх справ повинні розробити міжвідомчі програми перекваліфікації. Ці програми можуть включати навчальні курси для отримання цивільних спеціальностей у сфері правоохоронної діяльності – наприклад, курси підготовки поліцейських, у т.ч. патрульної поліції тощо. Нормативною підставою є постанова Кабінету Міністрів України №1057 від 21.06.2017, яка затверджує Порядок професійної адаптації учасників бойових дій та інших ветеранів (відповідно до Закону про статус ветеранів війни). Професійна адаптація має здійснюватися за державний кошт на базі закладів освіти системи зі специфічними умовами навчання. Результатом цього етапу стане підвищення конкурентоспроможності ветеранів на ринку правоохоронних вакансій і приведення їх кваліфікацій у відповідність до вимог служб.

Колишні військові мають бути поінформовані про можливості кар'єри у правоохоронних структурах. Рекомендовано створити при центрах соціальної адаптації ветеранів (службах зайнятості, центрах допомоги учасникам АТО/ООС) спеціальні інформаційні пункти щодо вступу на службу до поліції, Національної гвардії, СБУ, Держприкордонслужби тощо. На цьому етапі важливо донести умови та вимоги вступу на відповідну службу, визначені профільними законами. Відповідно до статті 49 Закону України «Про Національну поліцію» загальні вимоги до кандидатів на службу є такими: вік від 18 років, повна середня освіта, відсутність судимості, належна фізична підготовка тощо. Колишні військові

зазвичай відповідають цим критеріям та мають переваги – дисципліну, досвід поводження зі зброєю, досвід роботи в стресових умовах. Стаття 2 Закону «Про НГУ» містить перелік функцій, суміжних з діяльністю поліції (забезпечення правопорядку, протидія злочинності тощо). Для працевлаштування в НГУ ветеранам необхідно звернутися до військових частин НГУ або територіальних підрозділів МВС; умови прийому схожі з контрактною службою у ЗСУ (вік, стан здоров'я, професійний добір). Законодавство (зокрема, ст. 9 Закону «Про НГУ») передбачає укладення нового контракту про проходження служби в НГУ, при цьому ст. 20 Закону «Про військовий обов'язок і військову службу» застосовується до прийняття на контрактну службу і в НГУ також. Важливо, що час служби в НГУ зараховується до загального військового стажу.

Згідно із Законом України «Про Державну прикордонну службу України», ДПСУ є правоохоронним органом спеціального призначення, який охороняє суверенітет на кордоні та бореться з протиправною діяльністю на ньому (стаття 1, стаття 2 цього Закону визначають завдання і функції служби). Комплектування особового складу ДПСУ проводиться шляхом прийняття громадян на військову службу за контрактом (аналогічно до ЗСУ). Для ветеранів, особливо тих, хто має досвід бойових дій або службу в прикордонних районах, ДПСУ є природним продовженням кар'єри. Стаття 19 Закону «Про військовий обов'язок і військову службу» та стаття 20 цього ж Закону передбачають загальні умови укладення контракту і прийняття на службу, які застосовуються і до ДПСУ. Важливо, що стаття 8 Закону «Про ДПСУ» гарантує соціальні права військовослужбовців-прикордонників нарівні з військовими ЗСУ, тож ветерани збережуть пільги і статус військовослужбовця.

Деякі колишні військові можуть знайти застосування у нових структурах, створених у системі правопорядку України за останні роки. Наприклад, Державне бюро розслідувань (ДБР) – займається розслідуванням військових та посадових злочинів; має спеціальні підрозділи силового забезпечення, де потрібні навички військових. Закон України «Про Державне бюро розслідувань» (№794-VIII)

визначає статус ДБР як правоохоронного органу, і він дозволяє приймати на службу осіб, що відповідають критеріям (вища освіта, досвід служби, відсутність корупційних правопорушень). Колишні військові із правничим ступенем вищої освіти або досвідом у військовій юстиції можуть претендувати на посади слідчих ДБР, а особи з бойовим досвідом – на вакансії оперативників ДБР. Аналогічно, Національне антикорупційне бюро України (НАБУ) та Бюро економічної безпеки (БЕБ) мають підрозділи фізичної безпеки та силової підтримки, де досвід спецслужб чи військовий вишкіл є плюсом.

Для успішної реалізації ветеранів у правоохоронній сфері необхідно внести законодавчі зміни, що сприятимуть переходу військових у правоохоронні органи: квоти на прийом ветеранів – квотування робочих місць для ветеранів у системі МВС, СБУ та інших органів; врахування військового досвіду як еквіваленту освіти чи стажу; спрощений відбір до закладів освіти сектору безпеки.

При цьому роботодавці-правоохоронні органи мають: забезпечити психологічну підтримку; сприяти кар'єрному зростанню ветеранів; демонструвати успішні приклади переходу військових у правоохоронці, щоб руйнувати стереотипи і заохочувати інших ветеранів; забезпечити можливість громадського контролю й участі ветеранських організацій у моніторингу виконання цих заходів.

Водночас, лише комплексний підхід, що ґрунтується на чинних законах України, та передбачає тісну координацію між структурами сектору безпеки і оборони дозволить державі не втратити людський капітал, сформований під час війни, і зміцнить правоохоронні органи мотивованими кадрами з унікальним досвідом. Успішна інтеграція ветеранів у правоохоронні структури підвищить загальний рівень безпеки в суспільстві, забезпечить їх гідне працевлаштування та мінімізує соціальні ризики, пов'язані з їх поверненням до цивільного життя.

Ананченко К.В.,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра 217_СПРБ_2023
ННПП НАВС,
Савранчук Л.Л.,
доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін ННПП
НАВС, кандидат юридичних наук, доцент

ПОВНОВАЖЕННЯ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ В АДМІНІСТРАТИВНО-ПОЛІТИЧНІЙ СФЕРІ

Президента України визначено Конституцією України як главу держави, що має найвищий конституційно-правовий статус у системі органів державної влади. Він є символом єдності нації, основною фігурою, що забезпечує стабільність державного ладу, захищає Конституцію України, права і свободи громадян, а також є гарантом національної незалежності та територіальної цілісності держави [1]. Конституція закріплює за Президентом України великий обсяг повноважень, серед яких важливу роль відіграють функції у адміністративно-політичній сфері, що є основою для його діяльності.

Конституційно-правовий статус Президента України регулюється безпосередньо Конституцією України. Згідно з її нормами, Президент є вищою посадовою особою країни, що представляє державу в зовнішніх і внутрішніх відносинах, має право ініціювати зміни до Конституції, розпускати Верховну Раду, оголошувати мобілізацію, а також здійснювати інші важливі функції [1]. Всі повноваження Президента спрямовані на забезпечення ефективної роботи органів державної влади та виконання основних завдань держави.

Місце Президента в системі органів державної влади України має важливе значення, оскільки він займає особливу позицію серед виконавчої, законодавчої та судової гілок влади [6]. Конституція України чітко визначає межі повноважень Президента, при цьому вказує на його незалежність у прийнятті рішень у межах наданих йому повноважень. У той же час, Президент є гарантом стабільності взаємодії цих гілок влади. Зокрема, Президент

здійснює контроль за діяльністю виконавчої влади, призначає на посади вищих посадових осіб, включаючи міністрів та керівників інших державних установ, а також здійснює вплив на законодавчу діяльність через право вето або підписання законів.

Адміністративно-політична сфера державного управління охоплює діяльність, спрямовану на організацію управлінських процесів, реалізацію державної політики, координацію роботи органів державної влади та забезпечення громадського порядку. Вона включає функції, пов'язані із здійсненням внутрішніх і зовнішніх політичних рішень, веденням зовнішньої політики, формуванням органів виконавчої влади та контролем за їх діяльністю [7]. Важливою складовою є також адміністративно-правове регулювання державних відносин, яке передбачає як організацію адміністративних процесів, так і контроль за їх виконанням.

Класифікація повноважень Президента України у адміністративно-політичній сфері є багатогранною та різноманітною. По-перше, можна розподілити повноваження за сферою діяльності: управлінські (пов'язані з організацією роботи органів державної влади), політичні (що стосуються визначення напрямків внутрішньої і зовнішньої політики), законодавчі (які передбачають участь у прийнятті законів, накладання вето, ініціювання законодавчих змін). По-друге, можна класифікувати повноваження за характером реалізації: деякі з них можуть бути реалізовані через акти адміністративного управління, інші — через публічні виступи, дипломатичні акти, а також через розпорядження, укази, постанови. По-третє, можна виділити повноваження за способом реалізації: одні є дійсно персональними (наприклад, підписання указів), інші реалізуються через делегування повноважень (наприклад, у сфері призначення посадових осіб або ведення зовнішніх переговорів) [6].

Законодавче регулювання повноважень Президента України у адміністративно-політичній сфері здійснюється за допомогою ряду важливих нормативно-правових актів, серед яких Конституція України є основним документом. Вона визначає основні принципи і межі повноважень Президента, у тому числі право ініціювати

зміни до Конституції, розпускати Верховну Раду, призначати вибори, призначати на посади вищих посадових осіб, зокрема, прем'єр-міністра, міністрів, а також діяти від імені держави в міжнародних відносинах.

Окрім Конституції, важливим є також ряд законів, які регламентують діяльність Президента в окремих сферах, зокрема: Закон України «Про державну службу», Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», а також низка спеціальних законів, що визначають порядок призначення, звільнення та функціонування органів державної влади.

Таким чином, повноваження Президента України у адміністративно-політичній сфері є основою для ефективного функціонування держави. Вони дозволяють забезпечити не лише стабільність внутрішньої ситуації, а й визначити стратегічний напрямок розвитку країни. Законодавче регулювання та Конституція України визначають межі та інструменти реалізації цих повноважень, створюючи систему стримувань і противаг для забезпечення ефективності та справедливості в процесі державного управління.

Президент України є вищим органом виконавчої влади, який виконує не тільки представницькі, але й адміністративні функції, забезпечуючи стабільність і ефективність державного управління [1]. Однією з ключових сфер його діяльності є кадрові повноваження, що мають важливе значення для формування уряду та управлінської вертикалі в країні [2]. Так, Президент має право призначати та звільняти з посад глав дипломатичних представництв України в інших державах і при міжнародних організаціях. Ці призначення визначають зовнішньополітичний курс держави, оскільки посли виконують важливу роль у розвитку двосторонніх та багатосторонніх відносин з іншими державами та міжнародними організаціями.

Ще однією важливою складовою кадрових повноважень є призначення членів Кабінету Міністрів України, керівників інших центральних органів виконавчої влади, що здійснюється за поданням Прем'єр-міністра. Це дозволяє Президенту впливати на політику уряду, оскільки саме Кабінет Міністрів відповідає за

реалізацію державної політики в різних сферах. Крім того, Президент має право призначати та звільняти вищих офіцерів Збройних Сил України та інших військових формувань. Це є важливим аспектом, оскільки саме ці керівники відповідають за обороноздатність країни та національну безпеку.

У разі необхідності, Президент може внести до Верховної Ради подання щодо оголошення стану війни або прийняття рішення про мобілізацію. Ці заходи є вкрай важливими для забезпечення обороноздатності держави у разі загрози з боку зовнішніх сил. Також Президент має право приймати рішення про введення воєнного або надзвичайного стану, що дає можливість організувати заходи щодо забезпечення порядку, безпеки та стабільності в умовах кризових ситуацій [4].

Не менш важливими є інші адміністративні повноваження Президента, серед яких можна відзначити утворення, реорганізацію та ліквідацію консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів і служб при Президентові. Це дозволяє налаштовувати ефективну роботу органів, що консультують та допомагають главі держави у вирішенні питань державного управління [8]. Крім того, Президент має право видавати укази та розпорядження, які є обов'язковими для виконання на всій території України. Це є важливим інструментом для забезпечення виконання законів та інших нормативних актів, а також для регулювання різноманітних процесів у державі.

Таким чином, повноваження Президента України в адміністративній сфері є надзвичайно широкими і важливими для забезпечення ефективного функціонування державних інститутів [7]. Завдяки цим повноваженням Президент має можливість забезпечити ефективну кадрову політику, керувати питаннями національної безпеки, а також здійснювати важливі адміністративні функції, які сприяють стабільності та розвитку держави.

Таким чином, глава держави – Президент – наділений широким спектром конституційних та законодавчо закріплених повноважень, що охоплюють як формування та функціонування

виконавчої влади, так і визначення основних напрямів внутрішньої та зовнішньої політики.

У політичній сфері Президент реалізує свої повноваження через представництво держави на міжнародній арені, ініціювання законодавчого процесу, вплив на формування державної політики та взаємодію з Верховною Радою України. Його звернення та послання є важливим інструментом політичної комунікації та визначення стратегічних пріоритетів розвитку держави.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що повноваження Президента України в адміністративно-політичній сфері є важливим елементом забезпечення ефективного державного управління та реалізації внутрішньої і зовнішньої політики.

Література:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про державну службу: Закон України від 10 грудня 2015 року. № 889-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2016. № 4. Ст. 43.
3. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 р. № 2469-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2018. № 31. Ст. 241.
4. Про оборону України: Закон України від 6 грудня 1991 року № 1932-XII. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 9. Ст. 106.
5. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27 лютого 2014 року № 794-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 13. Ст. 222.
6. Погорілко В. Ф., Федоренко В. Л. Конституційне право України: Підручник. К. : Центр учбової літератури, 2010.
7. Лазор О. Д. Адміністративно-політичні відносини в Україні: теоретико-правовий аспект. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2007.
8. Офіційний веб-сайт Президента України: [<https://www.president.gov.ua/>].

Бараненко В.О.,
студентка 203_СПД_2023 групи ННПП НАВС,
Волох О.К.,
доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін
ННПП НАВС, кандидат юридичних наук

РОЗГЛЯД АДМІНІСТРАТИВНОЇ СПРАВИ В СУДОВОМУ ЗАСІДАННІ

Розгляд адміністративної справи в судовому засіданні є центральним етапом адміністративного судочинства, під час якого суд вивчає обставини справи, докази та заслуховує сторони для прийняття справедливого рішення. Відповідно до Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС України), судові засідання проводяться відкрито, за винятком випадків, передбачених законом. Відкритість судового процесу є гарантією прозорості правосуддя та сприяє забезпеченню довіри суспільства до судової влади. Участь громадськості та ЗМІ у відкритих судових засіданнях дозволяє здійснювати громадський контроль за дотриманням процесуальних норм [1, с. 24].

Процедура розгляду адміністративної справи передбачає підготовче судові засідання, яке має на меті уточнення предмета спору, з'ясування можливості мирного врегулювання, забезпечення доказів, виклик свідків та вирішення інших процесуальних питань, що мають значення для ефективного розгляду справи. Підготовче засідання дозволяє уникнути зволікань у подальшому розгляді справи та сприяє концентрації судового розгляду. Далі справа розглядається по суті з викликом сторін, дослідженням доказів і заслуховуванням пояснень. Суд зобов'язаний вжити всіх заходів для з'ясування об'єктивної істини у справі [2, с. 51].

Суд забезпечує змагальність сторін, рівність їхніх процесуальних прав, неупередженість та об'єктивність під час розгляду справи. Змагальність передбачає активну участь кожної сторони у доведенні своєї позиції та спростуванні позиції опонента. Учасники процесу мають право заявляти клопотання, подавати докази, ставити запитання свідкам, експертам та іншим

учасникам процесу, оскаржувати дії та рішення суду в межах встановлених законом процедур. Суд, у свою чергу, має залишатися нейтральним арбітром, який забезпечує дотримання прав кожного учасника та правильне застосування закону [3, с. 39].

Після дослідження всіх доказів та заслуховування пояснень суд переходить до судових дебатов, у ході яких сторони висловлюють свої позиції щодо змісту справи, оцінюють докази та формулюють прохання до суду. Судові дебати є важливою стадією, оскільки дозволяють сторонам узагальнити свою правову позицію. Після завершення дебатов суд переходить до ухвалення рішення. Рішення суду повинно бути законним, обґрунтованим та відповідати зібраним доказам. Воно проголошується публічно, за винятком випадків, коли справа розглядалася у закритому режимі. Рішення повинно містити виклад обставин справи, правову оцінку та посилання на норми права, що були застосовані [1, с. 27].

Таким чином, розгляд адміністративної справи в судовому засіданні забезпечує дотримання принципів правосуддя, зокрема принципу законності, гласності, змагальності, рівності перед законом і судом. Судове засідання є механізмом, за допомогою якого здійснюється реальний захист прав, свобод та інтересів фізичних і юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин. Важливою гарантією ефективного правосуддя є дотримання строків розгляду справи, процесуальна економія та забезпечення справедливості судового розгляду. Адміністративна юстиція відіграє ключову роль у становленні правової держави та утвердженні верховенства права в Україні.

Література:

1. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.07.2005 № 2747-IV. – Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 35-36. – Ст. 446.
2. Андрійко О. Ф. Адміністративне судочинство в Україні: навч. посіб. – К.: НАДУ, 2019. – 256 с.
3. Мельник Т. М. Адміністративне право України. Загальна частина: підручник. – К.: Юрінком Інтер, 2020. – 368 с.

Бедриківський О.В.,
аспірант кафедри адміністративного права та процесу НАВС

ВІДНОСИНИ У СФЕРІ ПІДГОТОВКИ ТА ДОПУСКУ ВОДІЇВ ДО КЕРУВАННЯ ТРАНСПОРТНИМИ ЗАСОБАМИ ЯК ОБ'ЄКТ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОСТУПКУ

Перш ніж розглянути об'єкт адміністративних правопорушень у сфері підготовки та допуску водіїв до керування транспортними засобами, доцільно зупинитись на ознаках адміністративного правопорушення, оскільки вони визначають фактичну підставу адміністративної відповідальності і є основою для встановлення нормативної підстави (складу адміністративного проступку).

Як відомо, підставою застосування адміністративної відповідальності є адміністративний проступок. Розкриття його поняття вимагає передусім приділення уваги загальнотеоретичному поняттю і ознакам адміністративного делікту.

Поняття адміністративного правопорушення наведено у ст. 9 КУпАП. У ній зазначено, що адміністративним правопорушенням (проступком) визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність. Майже всі ознаки адміністративного проступку містяться у цій статті, виходячи із його визначення, а також в інших статтях, де такі ознаки конкретизуються (ст. ст. 1, 10, 11, 20 та інші).

З визначення, закріпленого у ст. 9 КУпАП, можна виділити такі ознаки адміністративного проступку, як протиправність, винуватість, дія або бездіяльність, об'єкт посягання та адміністративна караність. Розглянемо ті, щодо яких в юридичній літературі існують різні погляди.

Так, протиправність як ознака адміністративного проступку в юридичній літературі визначається по-різному: як цілеспрямовані

вольові вчинки порушника, що спричиняють шкоду або збитки потерпілому на основі фізичного чи морального примусу; як заборону адміністративно-правовими нормами відповідного вчинку, що завдає шкоди чи загрожує небезпекою тощо. Суть протиправності полягає в тому, що конкретний вчинок визнається адміністративним проступком, якщо він передбачений як такий чинним адміністративним законодавством і порушує встановлені приписи. Для кваліфікації будь-якого діяння слід звертатися до спеціального закону, яким врегульовано правовідносини, на які посягнув проступок.

Адміністративна караність означає, що адміністративним проступком може бути тільки таке діяння, за яке в КУпАП передбачено адміністративну відповідальність. Водночас цю ознаку можна характеризувати, з одного боку, як потенційну можливість застосування покарання, якщо правопорушення буде вчинене, а, з другого, – як реальне застосування заходів адміністративної відповідальності за вчинений проступок. Як зазначають деякі науковці, караність сприймається опосередковано через відсилання до заходів адміністративної відповідальності або до юридичних наслідків, що настають стосовно осіб, які вчинили адміністративний проступок. Вважаємо, що карається проступок, а не винна особа, до якої застосовується покарання. Тобто суть адміністративної караності полягає у тому, що за вчинення адміністративного проступку відповідальність тільки передбачена, що, в свою чергу, дає змогу віднести той чи інший протиправний вчинок до адміністративного проступку. А її настання залежить від низки обставин, які пов'язані із проведенням у справі адміністративного розслідування та прийняття за нею постанови, в якій не обов'язково може йтися про накладення адміністративного стягнення. Ні розмір штрафу, ні повторність вчинення проступку не є визначальними для адміністративної караності. Тут має значення лише наявність відповідних норм Особливої частини КУпАП, які передбачають відповідальність за адміністративний проступок. У контексті зазначеного висновку слід зауважити, що не завжди адміністративна відповідальність за вчинення того чи іншого протиправного діяння міститься в законодавстві про неї,

незважаючи на неодноразові «погрози» її настання у нормативно-правових актах, що забезпечують регулятивну функцію права. Закінчуючи розгляд даної ознаки адміністративного проступку, слід зауважити, що в деяких випадках її наявність не означає обов'язкового настання адміністративної відповідальності. Так, КУпАП містить норми, відповідно до яких не є адміністративним правопорушенням дія, яка хоч і передбачена законами, що встановлюють відповідальність за адміністративні правопорушення, але вчинена в стані крайньої необхідності, необхідної оборони, неосудності. Тобто факт правопорушення фіксується, але не настає відповідальність за цих обставин.

Ще однією ознакою адміністративних проступків є *об'єкт* їх посягання. В КУпАП він визначений шляхом вичерпного перелічення основних суспільних відносин, на які такі проступки посягають, зокрема, на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління. На нашу думку, подібний перелік об'єктів посягання був найбільш характерний для радянського періоду дії КУпАП. З проголошенням незалежності сфера правоохоронної дії Кодексу значно розширилась, до неї включилися непритаманні для радянського часу адміністративні правопорушення в сфері фінансів та господарської діяльності, реалізації виборчих прав громадян тощо. Навіть сучасне визначення адміністративного проступку не охоплює всі сфери їх здійснення, зокрема громадську безпеку, охорону природних ресурсів, транспорт і шляхове господарство, паливо-енергетичний комплекс та багато інших. Об'єкт адміністративного правопорушення у сфері підготовки та допуску водіїв посягає на відносини безпеки дорожнього руху і не охоплюється ст. 9 КУпАП, яка не згадує суспільні відносини, пов'язані із сертифікацією водіїв, оскільки для них визначено окремий механізм відповідальності. Таким чином: об'єктом ст. 9 є суто загальні адміністративні проступки; підготовка та допуск водіїв регламентуються спеціальними законодавчими актами; відсутність згадки у ст. 9 підкреслює, що ці порушення належать до окремої категорії. Виходячи із законодавчого визначення та підстав адміністративної відповідальності, відсутність хоча б

однієї з ознак адміністративного проступку свідчить про відсутність його події взагалі. А отже, якщо протиправне діяння посягає на суспільні відносини, що не перераховані у ст. 9 КУпАП, то воно не може визнаватися адміністративним проступком. З урахуванням викладеного доцільно замінити визначену КУпАП конструкцію перелічення об'єктів посягання проступку загальним положенням про те, що такі діяння посягають на охоронювані заходами адміністративної відповідальності суспільні відносини.

Адміністративним проступком визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність особи, яка завдає шкоди суспільним відносинам, що охороняються законодавством про адміністративну відповідальність.

Гайдаш К.О.,

здобувач вищої освіти магістр ННІЗДН НАВС,

Булик І.Л.,

доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін ННПП НАВС, кандидат юридичних наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ НАЦІОНАЛЬНОЇ СЛУЖБИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

Національна служба здоров'я України була створена в результаті оптимізації системи центральних органів виконавчої влади у 2017-2018 роках. Наразі її статус визначається Постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2017 року «Про утворення Національної служби здоров'я України», відповідно до положення вона є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого координується Кабінетом Міністрів України через Міністра охорони здоров'я. Основними завданнями НСЗУ є реалізація державної політики у сфері медичних гарантій, виконання функцій замовника медичних послуг і лікарських засобів, а також подання пропозицій щодо формування політики в цій сфері. Завдяки цим завданням НСЗУ наділена організаційно-

розпорядчими функціями, що дозволяють їй здійснювати свою компетенцію.

З огляду на це, важливим є визначення адміністративно-правового статусу цієї служби. Так, на думку В.Б. Авер'янова, адміністративно-правовий статус – це сукупність прав та обов'язків, закріплених за суб'єктом нормами адміністративного права. Адміністративно-правовий статус органу публічної адміністрації складається з трьох блоків: цільового (завдання та функції), організаційно-структурного (порядок створення та ліквідації) і компетенційного (повноваження щодо предметів відання) [1].

Таким чином, адміністративно-правовий статус Національної служби здоров'я України визначається нормами адміністративного законодавства, що встановлюють завдання і компетенцію НСЗУ в реалізації державної політики щодо фінансових гарантій медичного обслуговування та виконанні функцій замовника медичних послуг. Ми погоджуємося з думками вчених щодо цього статусу і вважаємо за доцільне розглядати його через такі критерії, як: 1) нормативна основа діяльності, 2) структура, 3) завдання служби, 4) функції, 5) компетенція.

Правовою основою діяльності НСЗУ є Конституція України, Закон «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення» від 19 жовтня 2017 р., а також Положення про НСЗУ, затверджене Кабінетом Міністрів України 27 грудня 2017 року.

Структура НСЗУ визначається Положенням про Національну службу здоров'я України, згідно з яким її очолює Голова, призначений Кабінетом Міністрів на пропозицію Комісії з питань вищого корпусу державної служби. Голова має заступників, які призначаються за результатами конкурсу. Для підготовки рекомендацій щодо виконання завдань у НСЗУ може бути створена колегія.

Основними завданнями НСЗУ є: а) реалізація державної політики у сфері медичних гарантій, виконання функцій замовника медичних послуг, лікарських засобів і медичних виробів, б) подання пропозицій щодо формування державної політики в цій сфері. Хоча функції НСЗУ безпосередньо не визначені в

Положенні, вони регулюються в Законі України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення» [2].

Національна служба здоров'я України виконує роль єдиного національного замовника медичних послуг та лікарських засобів у межах програми медичних гарантій. НСЗУ не володіє медичними закладами та не управляє ними, що відповідає принципу розмежування функцій замовника та надавача послуг. Основними функціями НСЗУ є:

- реалізація державної політики у сфері фінансових гарантій медичного обслуговування населення;
- проведення моніторингу, аналізу та прогнозування потреб населення у медичних послугах та лікарських засобах;
- виконання функцій замовника медичних послуг та лікарських засобів;
- розробка проекту програми медичних гарантій та внесення пропозицій щодо тарифів;
- укладення, зміна та припинення договорів про медичне обслуговування та реімбурсацію;
- контроль за дотриманням надавачами медичних послуг вимог щодо використання коштів програми;
- забезпечення функціонування електронної системи охорони здоров'я (eHealth) [2].

Щодо компетенції, О. Лазор визначає її як сукупність офіційно встановлених прав та обов'язків, які дозволяють органу чи посадовій особі приймати обов'язкові рішення, організовувати їх виконання та застосовувати відповідальність [3, с. 90].

В.Б. Авер'янов описує компетенцію як набір прав і обов'язків державного органу, які він використовує для виконання своїх функцій та впливу на сфери, що потребують державного втручання [4, с. 119].

Компетенція органу державної влади, за Ю.П. Битяком, це сукупність повноважень, функцій та питань, які орган може вирішувати відповідно до закону [5, с. 76]. Повноваження є частиною компетенції, що визначає межі діяльності органу. Національна служба здоров'я України здійснює низку функцій, зокрема:

- запобігання корупції та контроль за її виконанням;
- організація внутрішнього контролю та аудиту;
- ефективне використання бюджетних коштів;
- контроль за фінансовими і матеріальними ресурсами;
- забезпечення збереження державної таємниці та захист інформації;
- виконання завдань у сфері цивільного захисту, охорони праці та безпеки;
- залучення громадян до управління державними справами та здійснення громадського контролю;
- добір і підготовка кадрів для органів НСЗУ;
- отримання документів від медичних закладів для укладення договорів;
- ведення діловодства та архівне зберігання документів;
- координація діяльності територіальних органів НСЗУ [6].

Національна служба здоров'я України визначає, кому мають йти виплати за медичні послуги, які надаються лікарнями та приватними кабінетами за державним замовленням. Вся інформація про пацієнтів та кошти на лікування обліковуються через цей орган. Виникнення НСЗУ не було випадковим, оскільки її основна роль полягає в адміністративно-договірному регулюванні системи охорони здоров'я, зокрема через фінансування постачальників медичних послуг.

НСЗУ має кілька рівнів адміністративно-правового статусу: як центральний орган виконавчої влади, з організаційними повноваженнями; як орган, орієнтований на ефективне використання бюджетних коштів; і як інститут, що забезпечує зворотний зв'язок між державною політикою та суспільством. Отже, її повноваження включають фінансові, програмно-організаційні та політичні аспекти.

Отже, вищезазначене підтверджує, що в Україні триває комплексна адміністративна реформа, основною метою якої є створення ефективної системи державного управління, що сприятиме розвитку країни як правової держави з високим рівнем життя, соціальною стабільністю, культурою та демократією. Сфера охорони здоров'я в Україні вже давно перебуває на етапі реформ.

Єдиний медичний простір має стати основою національної системи охорони здоров'я для громадян країни. У цьому контексті Національна служба здоров'я України займає центральне місце серед ключових учасників медичної системи, об'єднуючи різноманітні повноваження. Це пояснюється тим, що НСЗУ є органом державної виконавчої влади з особливою функцією адміністрування, фінансування та контролю, яка забезпечує єдині стандарти функціонування всіх закладів охорони здоров'я, виступаючи як замовник медичних послуг від імені держави в рамках реалізації державних гарантій медичного обслуговування.

Література:

1. Авер'янов В.Б. Виконавча влада і адміністративне право. Київ: Видавничий дім «Ін-Юре», 2002. 668 с.
2. Закон України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення» від 19.10.2017 р. No 2168-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2168-19#Text>. (список використаних джерел: 10.01.2025).
3. Лазор О. Місцеве управління: поняття, терміни, визначення: навчальний посібник. Київ: Дакор. 2006. 352 с.
4. Адміністративне право: підручник / за заг. ред. Ю.П. Битяка, В.М. Гаращука, В.В. Зуй. Харків: Право, 2010. 624 с.
5. Про внесення змін до Положення про Національну службу здоров'я України. Постанова Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. N 753. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/753-2019-%D0%BF#Text>.
6. Коваль А.М. Кузнецова М.Ю., Піддубний О.Ю., Пушкар М.В. Адміністративно-правовий статус Національної служби здоров'я України. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: «Юридичні науки».2023. No 6 (64). С. 25–30. URL: <https://doi.org/10.25313/2520-2308-2023-6-8978>.

Гарбузова Є.,
здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня
ННІЗДН НАВС

ЗАВДАННЯ ТА ПРИНЦИПИ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Адміністративні правопорушення є найбільш поширеною категорією правопорушень в Україні, адже вони охоплюють широке коло діянь – від порушень правил дорожнього руху до порушень громадського порядку. Саме тому провадження у справах про адміністративні правопорушення посідає особливе місце у правовій системі. Воно дозволяє державі оперативно реагувати на порушення, забезпечувати відновлення порушених прав, підтримувати громадський порядок і формувати у суспільстві правосвідомість.

Завдання провадження у справах про адміністративні правопорушення визначені у ст. 245 КУпАП. До них належать:

Своєчасне, повне і об'єктивне з'ясування всіх обставин справи

Це завдання спрямоване на те, щоб орган або посадова особа, яка розглядає справу, дослідила її максимально всебічно. Має бути зібрана та перевірена вся сукупність доказів: протокол про адміністративне правопорушення, пояснення правопорушника, свідків, письмові та речові докази, експертні висновки.

Своєчасність означає дотримання встановлених законом строків, щоб уникнути затягування процесу.

Повнота вимагає врахування усіх наявних фактів, а не лише тих, що свідчать проти особи.

Об'єктивність означає неупереджене ставлення до сторін та дослідження як обтяжуючих, так і пом'якшуючих обставин. [4, 6]

Вирішення справи відповідно до закону

Будь-яке рішення щодо адміністративної відповідальності має ґрунтуватися на чинному законодавстві. Це означає: правильну правову кваліфікацію вчинку (визначення відповідної статті КУпАП); застосування лише тих санкцій, які передбачені законом

(наприклад, штраф, попередження, громадські роботи, позбавлення спеціального права тощо); дотримання принципу індивідуалізації відповідальності – тобто врахування характеру правопорушення, особи винного, його майнового стану, пом'якшуючих чи обтяжуючих обставин. [5, 7]

Забезпечення виконання постанови

Винесене рішення має бути не лише задекларованим, а й реалізованим на практиці. Інакше провадження втрачає сенс. Наприклад: у випадку накладення штрафу має бути забезпечено його фактичне стягнення; при призначенні громадських робіт – контроль за їх виконанням; при позбавленні права керування транспортом – вилучення посвідчення водія.

Це завдання спрямоване на реальне досягнення мети адміністративної відповідальності – відновлення правопорядку та недопущення подібних правопорушень у майбутньому. [4, 6]

Захист прав і законних інтересів громадян та юридичних осіб

Адміністративне провадження має не лише каральний, а й захисний характер. Воно покликане гарантувати, щоб у процесі розгляду справи не були порушені права правопорушника, потерпілого чи інших осіб. Це включає: право особи на юридичну допомогу; можливість подавати докази та пояснення; право на оскарження постанови; забезпечення справедливого та неупередженого розгляду.

Також цей захист поширюється на інтереси держави, юридичних осіб і суспільства в цілому. [4,5]

Виховний вплив на правопорушника та інших осіб

Окрім притягнення до відповідальності, адміністративне провадження має виховну функцію. Йдеться про формування у свідомості громадян розуміння невідворотності покарання за правопорушення та необхідності дотримання закону. Для правопорушника покарання виступає попередженням від повторних порушень. Для інших громадян – прикладом того, що держава реагує на порушення та захищає правопорядок.

Виховна функція сприяє підвищенню рівня правосвідомості та правової культури в суспільстві. [6,7]

Принципи провадження

Ефективність адміністративного провадження можлива лише за умови дотримання його основних принципів. Серед них:

Законність.

Усі органи державної влади, посадові особи та учасники адміністративного провадження зобов'язані діяти лише в межах закону та відповідно до нього (ст. 19 Конституції України, ст. 7 КАСУ).

Рішення та дії у провадженні мають відповідати нормам Конституції, КУпАП, профільних законів і не можуть виходити за їх межі.

Це означає, що навіть при досягненні суспільно корисної мети орган влади не має права діяти всупереч закону.

Рівність усіх перед законом.

Усі учасники провадження мають рівні процесуальні права та обов'язки (ст. 24 Конституції України, ст. 8 КАСУ). Забороняється дискримінація за ознаками походження, мови, статі, релігії, політичних поглядів, соціального статусу тощо. Наприклад: громадянин і посадова особа, яка є стороною спору, мають однакове право подавати докази, заявляти клопотання, оскаржувати рішення.

Забезпечення права на захист.

Кожна особа, яка притягається до відповідальності чи чиї права порушуються, має право: давати пояснення, подавати докази; користуватися правовою допомогою адвоката (ст. 59 Конституції України, ст. 268 КУпАП); оскаржувати рішення та дії органів у суді (ст. 55 Конституції України, ст. 6 КАСУ).

Держава гарантує, що ніхто не може бути позбавлений можливості захищати себе законними способами.

Гласність та відкритість.

Розгляд справ має здійснюватися відкрито і публічно, крім випадків, коли це може завдати шкоди державній таємниці чи приватному життю особи (ст. 11 КАСУ).

Учасники провадження мають право знати, які докази розглядаються, бути присутніми на засіданні, отримувати копії процесуальних документів.

Це гарантує прозорість і підвищує довіру до правосуддя та органів влади.

Оперативність і процесуальна економія.

Адміністративні справи повинні розглядатися у розумні строки (ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, ст. 9 КАСУ).

Процесуальна економія означає, що справа має вирішуватися швидко, без зайвих витрат часу та ресурсів, але з дотриманням усіх прав сторін.

Наприклад: суд може об'єднати кілька однотипних справ або розглядати їх у спрощеному порядку.

Об'єктивність та повнота з'ясування обставин.

Орган, що розглядає справу, зобов'язаний всебічно, повно та неупереджено дослідити всі обставини (ст. 9 КУпАП, ст. 90 КАСУ). Суд чи адміністративний орган повинен враховувати не тільки ті докази, що подала одна сторона, а й усі факти, які мають значення для справи. Це запобігає прийняттю формальних або несправедливих рішень [1, 3].

Тому, провадження у справах про адміністративні правопорушення виконує комплексне завдання – від захисту правопорядку та законності до формування правосвідомості громадян. Воно відзначається оперативністю, спрощеністю процедур і водночас потребує суворого дотримання принципів законності, рівності та об'єктивності. В сучасних умовах реформування адміністративного законодавства України важливо посилювати гарантії захисту прав осіб, притягуваних до відповідальності, та підвищувати ефективність застосування адміністративних санкцій.

Література:

1. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 7 груд. 1984 р. № 8073-Х // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1984. – Дод. до № 51. – Ст. 1122.

3. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 06.07.2005 № 2747-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 35–36, № 37. – Ст. 446.

4. Битяк Ю. П., Плахотнюк Н. Г. Адміністративне право України : підручник. – Харків : Право, 2020. – 496 с.

5. Колпаков В. К. Адміністративне право України. Академічний курс : підручник. – Київ : Юрінком Інтер, 2019. – 560 с.

6. Андрійко О. Ф. Провадження у справах про адміністративні правопорушення: проблеми та перспективи вдосконалення // Право України. – 2021. – № 4. – С. 115–123.

7. Шкарупа В. К. Адміністративна відповідальність в Україні : навч. посіб. – Київ: Алерта, 2021. – 312 с.

Гнатенко К.О.,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавр ННПП НАВС

Бухтіярова І.Г.,

доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін
ННПП НАВС, кандидат юридичних наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ЩО РОЗГЛЯДАЮТЬСЯ НАЦІОНАЛЬНОЮ ПОЛІЦІЄЮ УКРАЇНИ

Адміністративне правопорушення є одним із поширених видів протиправних діянь, що посягають на громадський порядок, права і свободи громадян, власність та встановлений порядок управління. Важливу роль у боротьбі з адміністративними правопорушеннями відіграє Національна поліція України, яка наділена правом розглядати окремі справи у спрощеному порядку. Спрощене провадження дозволяє ефективно і оперативно реагувати на правопорушення, забезпечуючи швидке притягнення

винних до відповідальності [1, ст. 38]. Провадження у справах про адміністративні правопорушення, підвідомчі органам Національної поліції, є свого роду комплекс взаємозалежних і взаємозумовлених процесуальних дій, спрямованих на своєчасне, всебічне, повне й об'єктивне з'ясування обставин кожної справи, вирішення її в точній відповідності до законодавства, забезпечення виконання винесеної постанови, а також виявлення причин і умов, що сприяють вчиненню адміністративних правопорушень, попередження правопорушень, виховання громадян у дусі дотримання законів, зміцнення законності, здійснюваних спеціально уповноваженими посадовими особами органів поліції з метою охорони прав і законних інтересів громадян, охорони власності, виконання завдань з охорони публічного порядку і публічної безпеки.

Спрощене провадження у справах про адміністративні правопорушення є особливою процедурною формою, яка передбачає мінімальну кількість процесуальних дій. Його основне призначення — забезпечити швидкий та ефективний розгляд незначних, очевидних правопорушень. Національна поліція застосовує цю форму у випадках, коли правопорушення є безсумнівним, не потребує додаткового з'ясування обставин, особа визнає свою вину й не заперечує факти, а також коли закон дозволяє розгляд справи без оформлення протоколу.

У межах спрощеного провадження поліцейський фіксує факт правопорушення без складання протоколу, одразу виносить постанову про адміністративне стягнення та вручає її копію порушнику на місці події. Така постанова має містити опис порушення, правову кваліфікацію діяння, відомості про порушника та застосовану санкцію. Особа, стосовно якої винесено постанову, має право бути поінформованою про суть порушення, надати свої пояснення та оскаржити рішення у десятиденний строк до вищого органу поліції або до суду. Серед переваг цієї форми провадження варто відзначити оперативність розгляду, зменшення навантаження на поліцію та суди, а також можливість швидкого виконання рішень. Типовими прикладами застосування спрощеного провадження є порушення ПДР (ст. 122 КУпАП), дрібне

хуліганство (ст. 173 КУпАП), порушення правил благоустрою (ст. 152 КУпАП), куріння у заборонених місцях (ст. 175-1 КУпАП) тощо. Отже, спрощене провадження є дієвим інструментом Національної поліції України у сфері адміністративного правозастосування, що сприяє оперативному реагуванню на правопорушення, дотриманню принципів справедливості та невідворотності відповідальності [2].

Таким чином, спрощене провадження у справах про адміністративні правопорушення, що розглядаються Національною поліцією України, є важливою процесуальною формою, яка забезпечує оперативність, ефективність та об'єктивність притягнення осіб до адміністративної відповідальності. Його застосування дозволяє суттєво зменшити навантаження на органи поліції та судові установи, сприяє швидкому вирішенню справ і забезпечує своєчасне відновлення порушених прав та інтересів громадян. Спрощена процедура дозволяє оперативно реагувати на дрібні та безсумнівні правопорушення, мінімізуючи необхідність проведення тривалих процесуальних дій. Це, своєю чергою, забезпечує дотримання принципу невідворотності відповідальності, зміцнює правопорядок у суспільстві та підвищує рівень правосвідомості населення. Водночас важливим є забезпечення балансу між спрощенням провадження та дотриманням процесуальних гарантій прав осіб, які притягаються до відповідальності. Ураховуючи значення спрощеного провадження, можна стверджувати, що його належне застосування є запорукою ефективного функціонування адміністративно-юрисдикційної діяльності Національної поліції України та важливим інструментом реалізації завдань щодо охорони громадського порядку, прав і свобод громадян, зміцнення законності та правопорядку в державі.

Література:

1. Адміністративно-юрисдикційна діяльність Національної поліції, ст. 38. URL: <https://ppt-online.org/896542>
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення. Закон України. Відомості Верховної Ради

Голубовська В.С.,
студентка 203_СПД_2023 групи ННПП НАВС,
Волох О.К.,
доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін
ННПП НАВС, кандидат юридичних наук

ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ ДОКАЗІВ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

У системі адміністративного судочинства докази відіграють ключову роль у встановленні істини та забезпеченні справедливого вирішення спорів. Відповідно до статті 72 Кодексу адміністративного судочинства України (КАСУ), доказами є будь-які дані, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин, що обґрунтовують вимоги і заперечення учасників справи, а також інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи [1, с. 72].

Законодавство визначає такі основні види доказів:

- 1) Письмові докази – документи та інші письмові джерела, які містять інформацію щодо обставин справи.
- 2) Речові докази – предмети матеріального світу, які можуть підтвердити або спростувати певні обставини.
- 3) Електронні докази – інформація в електронній формі, що має значення для справи.
- 4) Висновки експертів – спеціальні знання, надані експертами, що допомагають суду у вирішенні питань, які потребують спеціальних знань.
- 5) Показання свідків – усні або письмові свідчення осіб, які мають інформацію про обставини справи [1, с. 72].

Суд оцінює докази за такими критеріями:

- Належність – чи стосується доказ предмета доказування.
- Допустимість – чи отримано доказ у законний спосіб
- Достовірність – чи відповідає доказ дійсності.
- Достатність – чи є сукупність доказів достатньою для прийняття рішення [3, с. 59].

Крім того, суд оцінює не лише кожний доказ окремо, а й усю сукупність доказів у справі. При цьому діє принцип внутрішнього переконання суду, закріплений у КАСУ.

Роль доказів у адміністративному судочинстві полягає в забезпеченні повного, об'єктивного та справедливого вирішення спору між особою та суб'єктом владних повноважень. В адміністративному процесі саме докази дозволяють суду встановити, чи були дії або рішення органу влади законними, обґрунтованими та правомірними.

Особливість адміністративного процесу полягає також у тому, що тягар доказування часто покладається на суб'єкта владних повноважень. Це відповідає загальному принципу захисту прав особи у відносинах з державою, що є фундаментальним у правовій державі [4, с. 115].

Отже, докази є фундаментальним елементом адміністративного судочинства, який забезпечує об'єктивне й законне вирішення справ. Вони дозволяють суду встановити фактичні обставини, оцінити дії органів влади з точки зору закону, а також ухвалити обґрунтоване судове рішення. Ретельне збирання, подання та оцінка доказів є запорукою ефективного захисту прав і свобод громадян у публічно-правових спорах. Дотримання принципів належності, допустимості, достовірності й достатності доказів гарантує реалізацію принципів верховенства права та справедливості в адміністративному судочинстві.

Література:

1. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.07.2005 № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>
2. Колеснікова М.В. Докази та доказування в адміністративному судочинстві // Аналітично-порівняльне правознавство. 2024. № 4. С. 61. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.04.61>
3. Авраменко О.В. Загальна характеристика процедури дослідження доказів в адміністративному судочинстві // Наукові записки. Серія: Право. 2020. URL: <https://cusu.edu.ua/ua/nz-pravo-arhiv/586-general-information/naukovi-chasopysy-tdpu/naukovi-chasopysy-pravo/publikatsii/11488-zahalna-kharakterystyka-protsedury-doslidzhennya-dokaziv-v-administratyvnomu-sudochynstvi>
4. Войтовський В.С. Роль доказів у адміністративному провадженні // Академічні візії. 2024. № 25. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1213>
5. Кушнір Я.Р. Сутність належності судових доказів в адміністративному судочинстві // Матеріали VI Міжнародного молодіжного наукового юридичного форуму, м. Київ, Національний авіаційний університет, 18 травня 2023 р. С. 166–168. URL: <https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/59596>

Градюк І.М.,
студентка 205_СПД_2023 ННІПІ НАВС,
Савранчук Л.Л.,
доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін ННІПІ
НАВС, кандидат юридичних наук, доцент

ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ ТА СТРАТЕГІЧНІ КОМУНІКАЦІЇ У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

В умовах зростаючої глобальної нестабільності та еволюції спектру загроз, що охоплюють як традиційні (військові, економічні, політичні), так і нетрадиційні (інформаційні, кібернетичні, психологічні) виклики, значення ефективного публічного адміністрування та стратегічних комунікацій суттєво посилюється. Для України, яка перебуває у стані тривалої збройної боротьби проти зовнішнього агресора та постійно стикається з багаторівневими формами гібридної війни, ці компоненти функціонування держави набувають екзистенційного характеру.

Публічне адміністрування має забезпечувати не лише стабільне управління в умовах надзвичайних ситуацій, а й гнучкість, інноваційність і здатність до адаптації у швидкоплинному безпековому середовищі. У свою чергу, стратегічні комунікації виступають як інструмент формування єдиного національного наративу, протидії ворожим інформаційним впливам, а також як канал зміцнення довіри громадян до державних інституцій.

Сучасне публічне управління характеризується якісно новими підходами до взаємодії між публічною адміністрацією та суспільством. Це проявляється у розширенні кола суб'єктів управління, серед яких поряд із державними органами зростає роль громадських організацій, приватного сектору та органів місцевого самоврядування [1].

На етапі повоєнної відбудови значення цих сфер лише зростатиме. Відновлення країни потребуватиме чіткої координації дій між усіма рівнями влади, прозорого управління ресурсами та широкого залучення громадян до процесів ухвалення рішень.

Стратегічні комунікації забезпечать не лише підзвітність і відкритість влади, але й підтримку внутрішньої згуртованості та міжнародної репутації України як демократичної, відповідальної та модерної держави.

У сучасних умовах національна безпека держави визначається не лише здатністю до військового захисту, а й ефективністю функціонування системи публічного адміністрування, спроможного оперативно реагувати на загрози, координувати ресурси та забезпечувати стійкість ключових суспільних інституцій. У цьому контексті публічне управління виступає центральним механізмом формування політик, впровадження рішень та забезпечення безперервності державного функціонування навіть в умовах кризових ситуацій.

Ключовими принципами ефективного публічного адміністрування в умовах загроз національній безпеці є:

- Інституційна спроможність — здатність державних органів забезпечувати безперервність управлінських процесів у надзвичайних умовах;
- Гнучкість і адаптивність — швидке коригування управлінських рішень відповідно до динаміки загроз;
- Прозорість і підзвітність — необхідні для збереження довіри суспільства та недопущення внутрішніх криз.

Стратегічні комунікації є необхідним інструментом для підвищення довіри та залучення громадської підтримки, допомагаючи владним структурам спілкуватися на основі ефективності та прозорості. Шляхом впровадження ефективних стратегій комунікацій, органи державної влади можуть активно висвітлювати правдиву інформацію, розкривати маніпуляції та переконати громадськість у своїй намірах та діях [3].

До основних завдань стратегічних комунікацій у сфері безпеки належать:

- Протидія дезінформації та фейковим наративам шляхом створення ефективних систем моніторингу, аналізу та реагування [2];
- Формування національної ідентичності як базису суспільної стійкості;

- Забезпечення зворотного зв'язку між владою та громадянами, зокрема під час реалізації заходів оборонного або правового характеру;

- Комунікація з міжнародною спільнотою з метою залучення зовнішньої підтримки та пояснення реального стану справ.

Інтеграція стратегічних комунікацій у систему публічного адміністрування дозволяє державі діяти проактивно, забезпечуючи не лише інформаційну безпеку, а й стратегічне управління суспільними процесами. При цьому важливо дотримуватися демократичних стандартів — свободи слова, прав людини та прозорості — аби не допустити перетворення комунікацій на засіб маніпуляції, що підірве довіру до держави.

Окремої уваги заслуговує роль державних службовців та управлінських кадрів, які повинні володіти компетентностями не лише у сфері адміністративного управління, а й розуміти основи інформаційної безпеки, принципи кризових комунікацій та методи роботи в умовах гібридної війни. Тому актуальним є запровадження відповідних освітніх програм, тренінгів та підвищення кваліфікації в цій сфері.

Нарешті, публічне адміністрування та стратегічні комунікації повинні працювати як взаємозалежні елементи єдиної архітектури безпеки. Лише така синергія забезпечить здатність держави зберігати керованість, соціальну єдність та функціональну спроможність навіть у найскладніших безпекових ситуаціях.

Публічне адміністрування та стратегічні комунікації у сфері національної безпеки є не просто інструментами управління, а системоутворюючими чинниками для збереження державності в умовах війни та під час відбудови. Їх розвиток потребує не лише політичної волі, а й інституційної згуртованості, професійної підготовки кадрів, технологічного забезпечення та постійної взаємодії з громадянським суспільством.

Зміцнення цих напрямів є ключовою умовою для ефективної протидії загрозам, підтримання національної єдності та формування суб'єктності України у глобальному безпековому дискурсі.

Література:

1. Безверський Р. В. Публічне управління в сфері національної безпеки України: [магістерська робота]. Одеса: Національний університет «Одеська юридична академія». 2025. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/bitstreams/f5963a58-fb36-4ca6-ae62-236047b5c0f8/download>

2. Градюк І. М. Проблеми ефективності професійної мовної комунікації в умовах інформаційної агресії. Інформаційна агресія та її вплив на мовну культуру. Шляхи її вирішення у професійному середовищі від 24.04.2024. С. 28-32. URL: https://kingu.edu.ua/wp-content/uploads/2024/8_26_04_2024.pdf

3. Мойсіяха А. В. Роль стратегічних комунікацій у зміцненні національної безпеки України: виклики та можливості. Публічне управління і адміністрування в Україні. 2023. № 37(5). С. 34-37. URL : <https://doi.org/10.32782/pma2663-5240-2023.37.5>.

Добровольська Т.М.,

студентка групи 7_1КМ-2 НАВС,

Волох О.К.,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри
адміністративно-правових дисциплін ННПП НАВС

ВПЛИВ НОРМ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО АДМІНІСТРАТИВНУ ПРОЦЕДУРУ» НА АДМІНІСТРАТИВНЕ СУДОЧИНСТВО

Закон України «Про адміністративну процедуру» встановлює правові засади взаємодії між суб'єктами публічної адміністрації — органами виконавчої влади, владними структурами Автономної Республіки Крим, місцевими самоврядними органами, їхніми службовими особами та іншими уповноваженими суб'єктами і приватними особами (фізичними та юридичними) у процесі розгляду та вирішення адміністративних питань [1].

Метою такого регулювання є реалізація конституційних принципів демократичної правової держави, забезпечення верховенства права та виконання державного обов'язку щодо гарантування та захисту прав, свобод і законних інтересів осіб.

Актуальність дослідження впливу Закону України «Про адміністративну процедуру» на адміністративне судочинство зумовлена тим, що даний нормативно-правовий акт вперше запровадив комплексне регулювання процедур діяльності публічної адміністрації, об'єднавши норми з різних правових актів в єдину систему. Ухвалення даного законодавчого акту забезпечило формування уніфікованих правових засад функціонування органів державної влади та місцевого самоврядування, що стало значущим елементом у процесі наближення України до європейських стандартів, виконуючи зобов'язання перед ЄС та імплементуючи принципи належного врядування.

Особливе значення полягає в посиленні правових гарантій для громадян та юридичних осіб, зокрема через закріплення права на участь у процедурах прийняття рішень, можливості ознайомлення зі справою, встановлення конкретних термінів розгляду звернень, що загалом підвищує передбачуваність та справедливість у взаємовідносинах із владними органами. Водночас реалізація положень закону сприяє забезпеченню відкритості діяльності адміністрації, скороченню бюрократичних процедур та мінімізації корупційних проявів.

Законодавчий акт покликаний усунути системні недоліки у сфері публічного адміністрування, що склалися протягом тривалого часу. Серед ключових проблем, на розв'язання яких спрямований цей нормативний документ, слід виділити наступні аспекти [2]:

1. Необхідність забезпечення фундаментальних процедурних гарантій для приватних осіб у їх взаємодії з владними структурами відповідно до європейських принципів адміністративного провадження. До прийняття закону такі гарантії були фрагментарними або взагалі відсутніми.

2. Проблема полягала у пріоритеті інституційних та бюрократичних інтересів над правами громадян, що виявлялося,

зокрема, у переважанні підзаконного нормотворення при регламентації адміністративних процедур замість законодавчого врегулювання на належному рівні.

3. Існувала значна неузгодженість у підходах до процедурного регулювання між різними галузями, системами органів влади та нормативними актами, що призводило до правової невизначеності та непослідовності законодавчої бази.

4. Спостерігалася низька результативність існуючих процедурних механізмів, включаючи інститут адміністративного оскарження, а також відсутність правового врегулювання важливих процедурних питань, таких як дострокове припинення дії адміністративних актів, механізми примусової реалізації адміністративних рішень тощо.

Загальна мета зводиться до того, щоб трансформувати українську систему публічного адміністрування з бюрократично-державоцентричної на людиноцентричну, європейську модель з чіткими, ефективними та справедливими процедурами.

Досвід Латвії демонструє цікаві закономірності трансформації адміністративного судочинства після введення в дію відповідного нормативного акту [3]. Початковий період дії латвійського законодавства характеризувався зростанням інтенсивності адміністративного судочинства. Це явище пояснювалося тим, що приватні особи та суб'єкти господарювання отримали розширені інструменти правового захисту у відносинах з публічними органами. Проте найбільш примітним виявився непрямий ефект цих змін.

Посилення правових гарантій для громадян та бізнесу, а також встановлення прозорих процедурних стандартів створили стимули для державних інституцій до підвищення якості своєї діяльності. У результаті цих процесів рівень задоволеності громадян державними послугами зріс, що призвело до значного зменшення кількості правових конфліктів між приватними особами та органами влади.

Слід підкреслити, що в згаданому Законі закріплено комплекс положень, які прямо врегульовують специфіку здійснення

адміністративних процедур із використанням електронних засобів, що набуває значущості в контексті цифровізації сучасної України.

Передусім, законодавчі приписи встановлюють механізм звертання до органів публічної адміністрації через цифрові платформи, зокрема передбачають можливість подання заяв в електронному форматі.

Згідно з приписами частини другої статті 40 Закону України «Про адміністративну процедуру» зазначеного нормативного акту, особа або її уповноважений представник засвідчує заяву, подану у паперовому вигляді чи оформлену письмово, особистим підписом або за допомогою кваліфікованого електронного підпису, окрім ситуацій, визначених чинним законодавством [1].

Водночас законодавець передбачив, що звернення в цифровому форматі може бути подано через Єдиний державний веб-портал електронних послуг без використання електронного підпису за умови проведення ідентифікації особи, яка звертається, у порядку, встановленому нормативними актами у галузі електронної ідентифікації. Електронні звернення мають відповідати стандартам, визначеним Законом України «Про електронні документи та електронний документообіг» [4].

Практичне застосування норм Закону України «Про адміністративну процедуру» в адміністративному судочинстві можна зустріти в ухвалі Верховного Суду від 30 січня 2024 року у справі № 420/3179/22 [5]. Верховний Суд проаналізував фундаментальні засади адміністративного провадження, встановлені новим законодавством. Зокрема, суд звернув увагу на те, що відповідно до пункту 1 частини 1 статті 4 цього Закону [1], базовими принципами адміністративних процедур є верховенство права, включаючи його складові елементи — законність та правову визначеність.

Особливу увагу приділено аналізу статті 6 Закону «Про адміністративну процедуру» [1], яка регламентує правові межі діяльності органів публічної адміністрації. Суд підкреслив, що адміністративні органи мають право здійснювати провадження виключно в рамках компетенції, визначеної Конституцією України спеціальним законом та іншими законодавчими актами, а також

міжнародними угодами, ратифікованими Верховною Радою України.

Крім того, в ухвалі зазначено, що при застосуванні підзаконних нормативних актів органи влади повинні керуватися принципом їх відповідності конституційним нормам та законодавству. Суд наголосив, що державні та муніципальні органи, їх службові особи зобов'язані функціонувати суворо в межах наданих повноважень, а використання будь-яких нормативних документів допустиме лише за умови їх прийняття компетентними суб'єктами та відповідності конституційно-законодавчим вимогам. Дана ухвала дає зрозуміти, як принципи та норми Закону «Про адміністративну процедуру» безпосередньо впливають на аргументацію судів при розгляді адміністративних спорів.

Висновок. Закон України «Про адміністративну процедуру» створив єдиний правовий стандарт для всіх органів публічної адміністрації, усунувши проблему правової невизначеності. Цифровізація адміністративних процедур відкриває нові можливості для модернізації як публічного адміністрування, так і адміністративного судочинства. Міжнародний досвід підтверджує закономірність первинного зростання кількості адміністративних спорів з подальшим їх зменшенням внаслідок підвищення якості роботи публічної адміністрації. Судова практика засвідчує активне застосування принципів нового закону в адміністративному судочинстві, що формує нові підходи до тлумачення адміністративно-правових спорів.

Література:

1. Про адміністративну процедуру : Закон України від 17.02.2022 № 2073. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#Text> (дата звернення: 22.05.2025).

2. Тимошук Віктор Павлович. Новели Закону України “Про адміністративну процедуру”. *pravojustice.eu*. URL: https://www.pravojustice.eu/storage/app/media/PJ_Тимошук_Новели%20АП_12.08.2022.pdf.

3. Брієде Я. Навіщо Україні закон про адмінпроцедуру: досвід Латвії. URL:

<https://www.eurointegration.com.ua/experts/2021/04/21/7122381>.

4. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22.05.2003 № 851. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text> (дата звернення: 22.05.2025).

5. Ухвала Верховного Суду від 22.10.2024 у справі № 420/3179/22. URL:

https://supreme.court.gov.ua/supreme/pro_sud/rishennya_sud_palat/2024_10_22_420_3179_22.

Довгалюк Ю.А.,
студентка 203_СПД_2023 групи ННІПП НАВС,
Волох О.К.,
доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін
ННІПП НАВС, кандидат юридичних наук

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА КОДЕКСУ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА УКРАЇНИ

Кодекс адміністративного судочинства України (КАС України) є одним з ключових нормативно-правових актів, що регулюють порядок здійснення адміністративного судочинства в Україні. Його було прийнято 6 липня 2005 року, а набув чинності 1 вересня 2005 року. Кодекс визначає процесуальні засади розгляду та вирішення адміністративних справ, що виникають у сфері публічно-правових відносин, де хоча б одна із сторін є суб'єктом владних повноважень.

КАС України складається з п'яти розділів та містить понад 300 статей, які визначають права та обов'язки учасників процесу, порядок подання адміністративного позову, вимоги до форми і змісту документів, правила розгляду справ у судах першої,

апеляційної та касаційної інстанцій. Особлива увага приділяється забезпеченню прав осіб у процесі, забороні зловживання процесуальними правами, дотриманню принципу змагальності сторін та відкритості судового розгляду.

Кодекс є важливим інструментом у реалізації права на справедливий суд, а також забезпечує ефективний захист громадян та юридичних осіб від неправомірних рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень. Він створює правові умови для посилення довіри до судової системи та підвищення якості здійснення правосуддя в адміністративних справах.

Таким чином, КАС України виконує важливу роль у забезпеченні верховенства права, контролі за діяльністю органів державної влади та місцевого самоврядування, сприяє утвердженню демократичних засад функціонування держави і захисту прав людини.

Однією з ключових новацій, запроваджених КАС України, стало чітке розмежування юрисдикції адміністративних судів від інших галузей судочинства. Зокрема, адміністративні суди розглядають справи, в яких оскаржуються рішення, дії чи бездіяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб у сфері публічних правовідносин.

Процесуальні норми Кодексу побудовані на засадах рівності всіх учасників процесу перед законом і судом, незалежності суддів, доступності правосуддя та обов'язковості судових рішень. Особлива увага приділяється забезпеченню права на захист, зокрема можливості подати адміністративний позов, брати участь у судовому розгляді, оскаржувати рішення тощо.

КАС України також передбачає можливість забезпечення адміністративного позову, тобто вжиття заходів, які спрямовані на запобігання порушенням прав і законних інтересів особи ще до ухвалення рішення у справі. Це, зокрема, зупинення дії оскаржуваного акта, заборона вчиняти певні дії або зобов'язання вчинити певні дії.

Після змін, внесених до КАС України у 2017 році в рамках судової реформи, значно розширено можливості електронного

правосуддя. Зокрема, запроваджено електронний кабінет учасника процесу, подання документів в електронній формі, проведення відеоконференцій, що сприяє оперативності та доступності судового захисту.

У Кодексі адміністративного судочинства закріплено принцип добросовісності та розумності у процесуальних діях. Сторони зобов'язані використовувати надані їм права сумлінно, не допускаючи зловживань. За порушення процесуальної дисципліни суд може застосовувати відповідні заходи впливу, зокрема штрафи.

Загалом, КАС України є ефективним інструментом у реалізації принципу верховенства права, оскільки забезпечує судовий контроль за діяльністю органів публічної влади та гарантує захист прав і свобод громадян у публічно-правових спорах. Його положення відповідають європейським стандартам правосуддя та сприяють інтеграції української правової системи до європейського простору.

Література:

1. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.07.2005 № 2747-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 35-36. – Ст. 446.
2. Кельман М. С., Бойко М. Д. Адміністративне судочинство України. – Львів: Новий світ-2000, 2018. – 384 с.
3. Харитонов Є. О., Ярошенко О. М. Судові та правоохоронні органи України: навч. посіб. – Одеса: Юрид. л-ра, 2020. – 312 с.

Дубіна О.М.,

начальник 4-го відділу управління протидії кіберзлочинам в
м. Києві Департаменту кіберполіції Національної поліції України

НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ УКРАЇНИ У НАЦІОНАЛЬНІЙ СИСТЕМІ КІБЕРБЕЗПЕКИ

Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій створив кіберпростір – нове середовище для взаємодії. Це середовище має значні переваги над фізичним, як-от швидкість зв'язку та глобальна доступність. Проте, поряд з перевагами, перехід комунікацій у кіберпростір призвів до нових ризиків та можливостей порушення прав. Саме тому виникла потреба в кібербезпеці, яку забезпечують як безпосередні користувачі, так і спеціалізовані організації.

Під поняттям «кібербезпека» науковці розуміють підсистему інформаційної безпеки, яка зосереджена на захисті комп'ютерних систем, мереж і програмного забезпечення від цифрових загроз. Кібербезпека передбачає впровадження технічних і організаційних заходів для запобігання кіберзагрозам, таких як хакерські атаки, віруси, шкідливе програмне забезпечення, фішинг, а також вжиття дій для швидкого реагування та відновлення після інцидентів [1, с.470].

У Законі України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» дане поняття розкривається як: захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства та держави під час використання кіберпростору, за якої забезпечуються сталий розвиток інформаційного суспільства та цифрового комунікативного середовища, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних і потенційних загроз національній безпеці України у кіберпросторі [2].

У ст.8 згаданого Закону визначено, що Національна система кібербезпеки є сукупністю суб'єктів забезпечення кібербезпеки та взаємопов'язаних заходів політичного, науково-технічного, інформаційного, освітнього характеру, організаційних, правових, оперативно-розшукових, розвідувальних, контррозвідувальних,

оборонних, інженерно-технічних заходів, а також заходів криптографічного і технічного захисту національних інформаційних ресурсів, кіберзахисту об'єктів критичної інформаційної інфраструктури. Основними суб'єктами національної системи кібербезпеки є Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, Національна поліція України, Служба безпеки України, Міністерство оборони України та Генеральний штаб Збройних Сил України, розвідувальні органи України, Національний банк України, Міністерство закордонних справ України.

За думкою Т.В. Ткач, ця система включає:

- суб'єкти та їхні дії: це всі, хто займається забезпеченням кібербезпеки та здійснює відповідні заходи;
- об'єкти кібербезпеки та кіберзахисту: це частини системи, які потребують захисту та на які спрямований вплив суб'єктів;
- правові норми: закони та підзаконні акти, що регулюють взаємодію між суб'єктами та об'єктами кібербезпеки, створюючи правову основу для її функціонування [3, с.113-114].

Забезпечення кібербезпеки в Україні ґрунтується на принципах: 1) верховенства права, законності, поваги до прав людини і основоположних свобод та їх захисту в порядку, визначеному законом; 2) забезпечення національних інтересів України; 3) відкритості, доступності, стабільності та захищеності кіберпростору, розвитку мережі Інтернет та відповідальних дій у кіберпросторі; 4) державно-приватної взаємодії, широкої співпраці з громадянським суспільством у сфері кібербезпеки та кіберзахисту, зокрема шляхом обміну інформацією про інциденти кібербезпеки, реалізації спільних наукових та дослідницьких проєктів, навчання та підвищення кваліфікації кадрів у цій сфері; 5) пропорційності та адекватності заходів кіберзахисту реальним та потенційним ризикам, реалізації невід'ємного права держави на самозахист відповідно до норм міжнародного права у разі вчинення агресивних дій у кіберпросторі; 6) пріоритетності запобіжних заходів; 7) невідворотності покарання за вчинення кіберзлочинів; 8) пріоритетного розвитку та підтримки вітчизняного наукового, науково-технічного та виробничого

потенціалу; 9) міжнародного співробітництва з метою зміцнення взаємної довіри у сфері кібербезпеки та вироблення спільних підходів у протидії кіберзагрозам, консолідації зусиль у розслідуванні та запобіганні кіберзлочинам, недопущення використання кіберпростору в терористичних, воєнних, інших протиправних цілях; 10) забезпечення демократичного цивільного контролю за утвореними відповідно до законів України військовими формуваннями та правоохоронними органами, що провадять діяльність у сфері кібербезпеки [2].

Відповідно до Конституції і законів України Національна поліція України виконує у встановленому порядку такі основні завдання: забезпечує захист прав і свобод людини і громадянина, інтересів суспільства і держави від кримінально протиправних посягань у кіберпросторі; здійснює заходи із запобігання, виявлення, припинення та розкриття кіберзлочинів, кримінальних правопорушень проти об'єктів критичної інформаційної інфраструктури; здійснює заходи з інформування громадян про безпеку в кіберпросторі [2]. Виходячи з вище викладеного можна визначити основні напрямки діяльності Національної поліції у сфері кібербезпеки. Вони включають:

- розслідування кіберзлочинів: це одна з найважливіших функцій. Кіберполіція, як спеціалізований підрозділ, займається виявленням, документуванням та розслідуванням злочинів, що вчиняються у кіберпросторі. Сюди відносяться шахрайство, несанкціоноване втручання в роботу комп'ютерних мереж, поширення шкідливого програмного забезпечення, крадіжка персональних даних та інші правопорушення;

- протидія кіберзлочинності: поліція не лише розслідує, а й активно протидіє організованим кіберзлочинності, виявляючи та нейтралізуючи злочинні групи, що спеціалізуються на кібератаках;

- забезпечення безпеки інформаційних систем: поліція бере участь у заходах із підвищення захищеності державних та приватних інформаційних систем від кібератак, надаючи консультації та рекомендації щодо запобігання інцидентам;

- міжнародна співпраця: кіберзлочинність не знає кордонів, тому Національна поліція активно співпрацює з правоохоронними

органами інших країн та міжнародними організаціями (Інтерпол, Європол) для ефективної боротьби з транснаціональними кіберзлочинцями;

- профілактика та підвищення обізнаності: важливою складовою є також просвітницька робота серед населення та суб'єктів господарювання щодо правил безпечної поведінки в інтернеті та запобігання стати жертвою кіберзлочинців.

Таким чином, Національна поліція є невід'ємною складовою комплексної системи захисту цифрового середовища України.

Отже, Національна система кібербезпеки – це комплекс усіх елементів, що забезпечують захист важливих інтересів людей, суспільства та держави в кіберпросторі. Її мета – сталий розвиток інформаційного суспільства та цифрового середовища, а також своєчасне виявлення, нейтралізація та запобігання кіберзагрозам національній безпеці України. Національна поліція України є ключовим суб'єктом Національної системи кібербезпеки, що виконує широкий спектр завдань для захисту прав громадян, інтересів суспільства та держави у кіберпросторі.

Література:

1. Гончаренко Г. А. До проблеми визначення та розмежування дефініцій «інформаційна безпека» і «кібербезпека». Аналітично-порівняльне правознавство. 2024. № 5. С. 466-471.

2. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України: Закон України від 5 жовтня 2017 року № 2163-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text>

3. Ткач Т.В. Органи Національної поліції України в Національній системі кібербезпеки. ЮРИДИЧНИЙ БЮЛЕТЕНЬ. ВИПУСК 11. Ч. 2. 2019. С.111-118. DOI <https://doi.org/10.32850/2414-4207.2019.11-2.15>

Ільчук В.Р.,
студентка 203_СПД_2023 групи ННПП НАВС,
Волох О.К.,
доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін
ННПП НАВС, кандидат юридичних наук

ОСОБИ, ЩО БЕРУТЬ УЧАСТЬ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Ефективність адміністративного судочинства значною мірою залежить від чіткого визначення та розуміння правового статусу осіб, які беруть участь у справі. Саме ці суб'єкти, наділені комплексом прав та обов'язків, є рушійною силою судового процесу, ініціюючи його, подаючи докази, висловлюючи свою позицію та домагаючись захисту своїх прав, свобод та законних інтересів або прав та інтересів інших осіб. Коло цих учасників, визначене Кодексом адміністративного судочинства України, відображає різноманіття публічно-правових відносин та обумовлює специфіку розгляду адміністративних справ. З'ясування поняття та правового статусу осіб, які беруть участь у адміністративному судочинстві, їх класифікація залежно від мети участі та обсягу процесуальних прав, є необхідною передумовою для забезпечення справедливого та об'єктивного вирішення адміністративних спорів.

У зв'язку із значною кількістю суб'єктів, котрі вступають в адміністративні процесуальні відносини, важливе значення для вивчення сучасних видів учасників адміністративного судочинства, передусім, має їх класифікація, яка не просто систематизує таких учасників в окремі групи, але й дозволяє навести специфічні ознаки, завдання, повноваження усіх, хто так чи інакше причетний до адміністративної справи.

Класифікація учасників адміністративного судочинства здійснюється за різними критеріями:

- їх суспільно-державна роль;
- адміністративний процесуальний статус і мета участі у процесі;

- організаційна структура.

Залежно від суспільно-державної ролі учасники адміністративного судочинства поділяються на суб'єктів владних повноважень, фізичних та юридичних осіб. Конституційна гарантія судового захисту законних прав і свобод людини і громадянина (ст. 55 Конституції України) отримала подальший розвиток у нормах.

Закону України "Про судоустрій і статус суд-дів" та Кодексу адміністративного судочинства України [1]. Зокрема ст. 2 вказаного кодексу закріплено, що завданням адміністративного судочинства є «справедливе, неупереджене та своєчасне вирішення судом спорів у сфері публічно-правових відносин з метою ефективного захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб від порушень з боку суб'єктів владних повноважень». На відміну від суб'єктів владних повноважень, які здійснюють державні функції, фізичні та юридичні особи вступають в адміністративне судочинство задля забезпечення власних матеріально й процесуально-правових інтересів. Крім того, узагальнюючи положення КАС України (Глава 4), у яких закріплено статус учасників судового процесу, можна зробити висновок, що суб'єкти владних повноважень, фізичні та юридичні особи, у свою чергу, класифікуються на дві групи осіб, які беруть

1) з метою захисту власних прав, свобод та інтересів (такими особами є сторони позивач та відповідач; треті особи) (ст. 46, 49 КАСУ)

2) з метою захисту прав, свобод та інтересів інших осіб (до цієї групи відносяться представники сторін і третіх осіб, органи та особи, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб у суді) (ст.ст. 55, 56, 57 КАС України). Наприклад, у відповідності із ч. 2 ст. 37 Закону України «Про Кабінет Міністрів України» інтереси Кабінету Міністрів України у судах загальної юрисдикції представляє Міністерство юстиції України, якщо інше не передбачено законами або актами Кабінету Міністрів України [2].

Термін «фізична особа» є узагальнюючим і містить у собі такі поняття, як громадяни України, іноземець та особа без громадянства.

Вказані поняття отримали своє закріплення у національному законодавстві. Громадянин України - особа, яка набула громадянство України в порядку, передбаченому законами України та міжнародними договорами України (ст. 1 Закону України «Про громадянство України») [3].

Як передбачено ст. 1 Закону України "Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства" іноземець - особа, яка не перебуває у громадянстві України і є громадянином (під-даним) іншої держави або держав.

Особа без громадянства - особа, яку жодна держава відповідно до свого законодавства не вважає своїм громадянином [4]. Поняття "юридична особа" та його зміст закріплені у Цивільному кодексі України.

Класифікація учасників адміністративного судочинства за процесуальним статусом отримала певне закріплення у КАС України. Зокрема, Главою 4 Кодексу передбачено групу осіб, які беруть участь у справі (сторони, треті особи, представники сторін та третіх осіб) та групу інших учасників адміністративного судочинства (помічник судді, секретар судового засідання, судовий розпорядник, свідок, експерт, спеціаліст, перекладач) [5].

Встановлення системи суб'єктів адміністративного процесуального права забезпечується відповідною системною правовою регламентацією в законодавстві. У науці національного адміністративного права існують різні погляди на систему суб'єктів адміністративного права та адміністративного процесу. Узагальнюючи різні точки зору вчених, систему суб'єктів адміністративного процесу можна представити в такому вигляді: індивідуальні суб'єкти; колективні суб'єкти.

До індивідуальних суб'єктів адміністративного процесу відносяться громадяни України, іноземні громадяни, особи без громадянства.

До колективних суб'єктів адміністративного процесу доцільно віднести: органи виконавчої влади центрального та місцевого рівня; інші органи державної влади; виконавчі органи місцевого самоврядування; підприємства і установи різних форм власності; громадські об'єднання.

Отже, ми вважаємо найбільш вдалою класифікацію всіх учасників адміністративного процесу на три основні групи: суди, що здійснюють правосуддя; особи, які беруть участь у справі; та особи, які сприяють здійсненню правосуддя. У межах другої групи ("особи, які беруть участь у справі") ми виокремлюємо три підгрупи залежно від їхньої мети в процесі: особи, які захищають власні матеріальні інтереси (сторони, треті особи, заявники та зацікавлені особи); особи, які виступають на захист інтересів інших осіб або державних інтересів (прокурор, державні органи, органи місцевого самоврядування та інші органи); а також представники, чиєю метою є захист інтересів інших осіб.

Література:

1. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2016, № 31, ст.545.
2. Про Кабінет Міністрів України Закону України від 27.02.2014 Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 13, ст.222.
3. Про громадянство України Закону України від 18.01.2001 р. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 13. Ст. 65.
4. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22.09.2011 р. Відомості Верховної Ради України. 2012. № 19-20. Ст. 179.
5. Кодекс адміністративного судочинства України : станом на 25 січ. 2018 р. : відповідає офіц. тексту. Х.: Право, 2018. 246 с.

Каюмова В.О.,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавр ННІПП НАВС,
Бухтіярова І.Г.,
доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін
ННІПП НАВС, кандидат юридичних наук, доцент

РОЛЬ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА В ЗАХИСТІ ПРАВ ЛЮДЕЙ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Повномасштабна війна, розв'язана Російською Федерацією проти України, спричинила глибокі трансформації у всіх сферах суспільного життя, зокрема й у правовій системі. В умовах воєнного стану державні органи стикаються з необхідністю оперативного ухвалення рішень, що впливають на права і свободи громадян. Водночас саме в таких обставинах важливо забезпечити збереження правової стабільності, передбачуваності дій влади та можливостей для людей захищати свої інтереси.

Важливою складовою цього процесу є адміністративне право — галузь, яка регламентує порядок діяльності органів публічної влади, способи взаємодії держави й громадянина, а також встановлює механізми контролю за законністю дій посадових осіб. Під час війни роль адміністративного права значно зростає, адже саме через адміністративні процедури люди отримують доступ до допомоги, можуть подавати звернення, скарги, оскаржувати рішення влади.

В умовах збройної агресії Україна змушена вдаватися до правових інструментів, які забезпечують захист національної безпеки, громадського порядку та життєдіяльності держави. Одним із таких інструментів є запровадження воєнного стану — особливого правового режиму, який впливає не лише на діяльність органів влади, а й на обсяг та реалізацію прав і свобод громадян.

Правовий режим воєнного стану передбачає тимчасове, обумовлене загрозою, обмеження окремих прав і свобод людини, а також розширення повноважень військового командування та органів виконавчої влади. Цей механізм урегульовано Законом

України «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 року № 389-VIII.[2]

Згідно зі ст. 8 Законом України «Про правовий режим воєнного стану» в умовах воєнного стану можуть запроваджуватися такі заходи: обмеження свободи пересування населення, встановлюватися комендантська година, заборона на в'їзд/виїзд у певні зони, обмеження пересування між регіонами; огляд особистих речей, транспорту, житла та приміщень, уповноважені особи мають право проводити обшуки без рішення суду з метою безпеки та виявлення загроз; заборона мирних зібрань, мітингів та інших масових заходів, забороняються будь-які публічні акції, щоб запобігти паніці, диверсіям або використанню масових заходів ворогом; трудова повинність та суспільно корисні роботи, населення може залучатися до робіт на благо оборони — наприклад, укріплення об'єктів, ремонт техніки, прибирання завалів тощо; обмеження інформаційного простору та контроль за діяльністю засобів масової інформації, держава може обмежити поширення інформації, яка загрожує нацбезпеці, та контролювати ЗМІ, щоб уникнути паніки чи поширення фейків; організація евакуації населення та матеріальних цінностей, влада проводить евакуацію людей з небезпечних територій, а також транспортує важливе майно до безпечних регіонів; тимчасове обмеження діяльності партій або громадських об'єднань, якщо діяльність організації загрожує державній безпеці або сприяє ворогу, вона може бути тимчасово заборонена [2].

Окремо слід зазначити про право уповноважених органів під час дії правового режиму воєнного стану забороняти проведення мирних зборів, мітингів, походів і демонстрацій, інших масових заходів, та право регулювати роботу постачальників електронних комунікаційних мереж та/або послуг, поліграфічних підприємств, видавництв, телерадіоорганізацій, телерадіоцентрів та інших підприємств, установ, організацій і закладів культури та засобів масової інформації та забороняти передачу інформації через комп'ютерні мережі, що в свою чергу є обмеженням прав громадян [5].

У межах правового режиму воєнного стану зберігається дія адміністративно-правових процедур, що забезпечують мінімальні механізми захисту громадян. Зокрема, навіть в умовах обмежень, громадяни мають можливість: звертатися до органів влади зі скаргами і заявами (на підставі Закону України «Про звернення громадян») [3]; отримувати адміністративні послуги; ініціювати оскарження рішень в адміністративному порядку чи в суді.

Під час дії воєнного стану можуть обмежуватися окремі права громадян, проте Конституція України залишається вищим законом, а держава гарантує дотримання основоположних прав і свобод людини. Навіть в умовах війни громадяни зберігають право звертатися до органів влади, отримувати адміністративні послуги та захищати свої права в суді, зокрема в адміністративних судах. Обмеження мають чіткі законодавчі межі, а жоден закон не може бути вищим за Конституцію, яка забезпечує правовий захист людини навіть в умовах надзвичайної ситуації.

Література:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 28. Ст. 250.
3. Про звернення громадян: Закон України від 2 жовтня 1996 року № 393/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 47. Ст. 256. Закон України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» від 23 грудня 1997 року № 776/97-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1998. № 20. Ст. 99.
4. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року № 2747-IV. Відомості Верховної Ради України. 2005. № 35—36, № 37. Ст. 446.
5. Бухтіярова І.Г. Обмеження прав та свобод людини та громадянина під час воєнного стану: адміністративно-правовий аспект. Морально-правові засади публічного адміністрування у секторі безпеки та оборони: Матеріали науково-практичного

семінару (Київ, 22 лютого 2023 року) / ред. колегія : І.Д. Пастух (голова), В.М. Дорогих, О.К. Волох. – 186 с. без ілл. С. 17-21.

Кіндрат А.М.,

здобувач вищої освіти магістр НАВС

МЕХАНІЗМИ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ ТА ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ

Соціальна сфера – одна з найчутливіших та пріоритетних для державної політики, оскільки охоплює питання добробуту, захисту прав і гарантій найбільш уразливих верств населення, таких як пенсіонери, особи з інвалідністю, діти, внутрішньо переміщені особи тощо. Успішна реалізація соціальної політики можлива лише за умови ефективної взаємодії між різними рівнями влади, насамперед органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування. Особливої уваги ця тема набуває в умовах війни, коли соціальне забезпечення набуває критичного значення для мільйонів громадян. У цих обставинах взаємодія між владними структурами має бути швидкою, чітко регламентованою та спрямованою на конкретний результат – збереження гідного рівня життя та підтримку громадян, які цього потребують. Зокрема, виникає необхідність у формуванні нових моделей партнерства між державою і місцевими громадами, розробці ефективних механізмів інформаційного обміну, спільного фінансування соціальних програм, делегування повноважень із збереженням належного контролю. Дослідження механізмів взаємодії органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у соціальній сфері є необхідним для виявлення існуючих проблем, розробки рекомендацій щодо удосконалення нормативно-правового забезпечення, організаційної структури та практики управління, що сприятимуть підвищенню ефективності соціальної політики в Україні в умовах трансформації публічної влади.

Як і будь-яка державна політика соціальна політика потребує правового підкріплення. Законодавчим фундаментом соціальної політики в Україні є Конституція України, закони, постанови та міжнародно-правові акти, які ратифіковані Україною. Базовий нормативно-правовий документ це – Конституція України. Вона закладає принципи та напрями, за якими суспільство дбає про своїх громадян [1, с. 26]. Не менш важливим для реалізації соціальної політики є Закон України «Про соціальні послуги». Він розкриває основні аспекти надання соціальних послуг громадянам. Соціальні послуги згідно із ЗУ «Про соціальні послуги» можна визначити як дії, які спрямовані на подолання або профілактику складних життєвих обставин та мінімізацію їх негативних наслідків у межах конкретної особи чи сім'ї. Порядок за яким визначається надання соціальних послуг затверджується КМУ. Стаття 2 ЗУ «Про соціальні послуги» розкриває головні цілі надання соціальних послуг [1, с. 27]. Види та умови за якими надаються соціальні послуги відповідно ЗУ «Про соціальні послуги» визначається класифікатором соціальних послуг, який затверджується ЦОВВ, цей процес забезпечує формування державної соціальної політики [1, с. 29]. З метою оцінки якості життя в регіоні, створення та впровадження місцевих соціальних ініціатив, а також для надання соціальної допомоги певним категоріям населення за рахунок місцевих бюджетів, ОМС мають право самостійно затвердити та встановити регіональний прожитковий мінімум, однак його рівень не може бути нижчим від встановленого ЗУ «Про прожитковий мінімум» [1, с. 31].

Вирішальну роль відіграє ефективне місцеве самоврядування, яке дає можливість громадянам вирішувати місцеві проблеми самостійно, без вказівок вищих органів влади. Органи місцевого самоврядування співпрацюють з органами державної влади, зокрема регіональними адміністраціями, для виконання як місцевих, так і делегованих державою обов'язків щодо соціального захисту. На муніципальному рівні зусилля спрямовані на підвищення рівня життя, підтримку малозабезпечених верств населення, зниження рівня безробіття, створення нових робочих місць, пом'якшення соціальної напруги та мінімізацію

антигромадської поведінки. Хоча місцеве самоврядування накопичує цінний досвід і функціонує як потужна інституція, воно все ще потребує подальшого вдосконалення та посилення демократичного представництва. Зміцнення структур місцевого управління сприяє більшій автономії та дає можливість громадам ефективно вирішувати свої унікальні виклики, тим самим сприяючи загальному успіху реалізації соціальної політики. Фінансування програм соціального захисту, зокрема пільг, залишалось дискусійним питанням. Відсутність стандартизованих підходів до планування в поєднанні з розрізненими та неефективними механізмами розподілу та фінансування призвели до неоптимального використання фінансових ресурсів, спрямованих на сферу соціального захисту. Ситуацію ускладнює відсутність достовірних даних про кількість бенефіціарів як на регіональному, так і на національному рівні, що заважає точному відображенню фактичної ситуації з фінансуванням [2, с. 48].

Ключовими аспектами зовнішньої взаємодії є: Встановлення ефективних каналів зв'язку між владою та суспільством для обміну інформацією та врахування потреб громадян. Залучення інститутів громадянського суспільства та бізнесу до розробки та реалізації державної політики. Забезпечення можливості для громадян контролювати діяльність органів влади та брати участь у прийнятті рішень. Розвиток співпраці з міжнародними організаціями та іншими країнами для вирішення глобальних проблем та обміну досвідом. Основний Закон України чітко розділяє владу в державі на три гілки – законодавчу, виконавчу та судову. Специфіка органів виконавчої влади полягає в тому, що саме завдяки їх діяльності відбувається практичне застосування нормативно-правових актів в суспільне життя, здійснюються управлінські процеси. Виконавча влада забезпечує практичну реалізацію законів через управлінські процеси. І саме цей практичний вимір є сферою публічного управління, де чітке визначення повноважень та відповідальності кожного рівня влади та органу управління є необхідною умовою для ефективного функціонування системи. Між структурними підрозділами органів влади в процесі виконання їх функціональних обов'язків повинні бути формальні та неформальні відносини, які

забезпечують узгоджену роботу цих підрозділів для реалізації стратегічних завдань органів влади; своєчасне та ефективне поширення інформації для прийняття обґрунтованих рішень; узгодження дій підрозділів для запобігання дублюванню функцій; а також налагодження механізмів вирішення конфліктних ситуацій, у разі їх виникнення [3, с. 5]. Центральні та місцеві органи виконавчої влади взаємодіють таким чином: Органи місцевого самоврядування здійснюють власні повноваження, а також делеговані їм повноваження органів державної влади. Органи державної влади надають методичну та фінансову допомогу органам місцевого самоврядування. Ця взаємодія забезпечує вертикальну інтеграцію системи виконавчої влади та сприяє ефективному виконанню державної політики на місцях. Стосовно взаємодії між органами державної влади та місцевим самоврядування, то цей принцип демонструє децентралізацію влади та розподіл повноважень між державними та місцевими органами, делегування повноважень та надання фінансової допомоги для підтримки місцевого самоврядування [3, с. 6].

Організаційне забезпечення соціальної сфери впроваджується на державному рівні Міністерством соціальної політики України, Пенсійним фондом України, обласними та місцевими соціальними службами, а також Центрами соціальних служб територіальних громад. Паралельно у сфері управління соціальними процесами регіональних систем простежується високий рівень централізації та міцна вертикаль влади, поруч з цим конфлікт інтересів органів виконавчої влади та місцевого самоврядування. До повноважень виконавчих органів міських рад міст обласного значення та рад об'єднаних територіальних громад належить забезпечення надання соціальних послуг: визначення потреб населення в соціальних послугах; інформування стосовно їх переліку; здійснення заходів щодо виявлення вразливих груп населення та осіб/сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах, їх забезпечення відповідно до потреб наданням базових соціальних послуг; створення та забезпечення функціонування Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг; фінансування надання соціальних послуг, які здійснюється через кошти державного та місцевих

бюджетів, спеціальних фондів та коштів підприємств, установ, організацій, плати за соціальні послуги коштів благодійної допомоги, інших джерел, які законом не заборонені; забезпечення підвищення кваліфікації надавачів соціальних послуг; здійснення моніторингу надання соціальних послуг, а також оцінки з приводу їх якості, оприлюднення таких результатів. Зокрема в кожній громаді має бути соціальний менеджер і фахівець, який надає соціальні послуги. Розподіл повноважень щодо надання соціальних послуг між центральними органами виконавчої влади та місцевими ставить за ціль підвищення доступності соціальних послуг, їх якості й розширення обсягу послуг [4, с. 17].

Отже, органи виконавчої влади, як носії державної політики, забезпечують стратегічне управління, розробку нормативно-правових актів і централізоване фінансування, у той час як органи місцевого самоврядування безпосередньо реалізують соціальні програми на місцях, враховуючи специфіку територіальних громад і потреби населення. Результати дослідження доводять, що міжвідомча координація, обмін інформацією, розподіл повноважень і фінансових ресурсів потребують подальшого удосконалення. Аналіз чинної практики показав, що недосконалість нормативного регулювання, фрагментарність інституційної бази та слабка міжрівнева комунікація знижують ефективність реалізації соціальної політики.

Література:

1. Дорошенко В.А. Ефективність механізмів реалізації соціальної політики на місцевому рівні. 2025. 103 с. URL: <https://surl.lu/hxkaqk> (дата звернення: 09.07.2025).
2. Асмолов Р.С. Удосконалення оцінювання ефективності діяльності органів виконавчої влади у сфері соціального захисту населення. 94 с. URL: <https://surli.cc/tgxdci> (дата звернення: 09.07.2025).
3. Іванов Є. Механізми взаємодії в системі публічного управління. *Публічне управління і політика*. 2025. С. 1-10. URL: <https://www.eu-scientists.com/index.php/pmap/article/view/190> (дата звернення: 09.07.2025).

4. Джегур Г.В. Механізм забезпечення соціального захисту громад в умовах децентралізації влади: адаптація до нових потреб. *Електронне наукове видання «Публічне адміністрування та національна безпека»*. 2025. С. 15-25. URL: <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/1746011380519.pdf#page=16> (дата звернення: 09.06.2025).

Кіцак С.А.,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра ННПП НАВС,
Волох О.К.,
доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін
ННПП НАВС, кандидат юридичних наук

ВІДКРИТТЯ СУДОВОГО ЗАСІДАННЯ

В адміністративному судочинстві відкриття судового засідання є ключовим етапом, з якого офіційно розпочинається розгляд адміністративної справи по суті. Ця процедура регламентується Кодексом адміністративного судочинства України та має на меті гарантувати відкритість, змагальність і дотримання процесуального порядку. У ході відкриття засідання суд перевіряє явку сторін, інформує учасників справи про їхні права та обов'язки, а також вирішує інші організаційні аспекти. Значущість цього етапу полягає у створенні необхідних умов для подальшого справедливого та неупередженого розгляду справи.

У сучасних умовах активної взаємодії громадян із державними органами зростає важливість забезпечення надійного захисту прав у сфері публічно-правових відносин. Адміністративне судочинство виконує ключову функцію, створюючи умови для справедливого вирішення спорів, спричинених діями або бездіяльністю органів владних повноважень. Початок судового засідання є основним і надзвичайно важливим етапом, що впливає на прозорість і законність подальшого розгляду справи.

Основні засади відкриття судового засідання в адміністративному судочинстві закріплені в Кодексі адміністративного судочинства України. Відповідно до КАСУ, статті 199 «Відкриття судового засідання». 1. У призначений для розгляду справи час головуєчий відкриває судові засідання та оголошує, яка справа розглядається. 2. Секретар судового засідання доповідає суду, хто з викликаних у справі осіб з'явився в судові засідання, хто з учасників справи бере участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції, чи повідомлено тих учасників справи, хто не з'явився, про дату, час і місце судового засідання в порядку, визначеному цим Кодексом. 3. З оголошенням головуєчим судового засідання відкритим розпочинається розгляд справи по суті.[3].

Згідно зі статтею 129 Конституції України, суддя є незалежним і керується верховенством права. Основними засадами судочинства є: рівність усіх учасників перед законом; забезпечення доведеності вини; змагальність сторін; право на захист; гласність процесу; розумні строки розгляду; право на апеляцію; обов'язковість судового рішення.[1]

Закон України «Про судоустрій і статус суддів», зазначає розширений спектр засад здійснення правосуддя, зокрема: 1) Незалежність судів (Суди є незалежними та підкоряються лише закону. Втручання в діяльність суддів заборонено, а держава зобов'язана забезпечити умови для їхньої незалежності). 2) Право на справедливий суд (Кожному гарантується захист його прав, свобод та інтересів у розумні строки незалежним, безстороннім і справедливим судом, утвореним законом). 3) Право на повноважний суд (Ніхто не може бути позбавлений права на розгляд його справи в суді, до юрисдикції якого вона віднесена процесуальним законом). 4) Професійна правнича допомога (Кожен має право на професійну правничу допомогу, яка в окремих випадках надається безоплатно). 5) Мова судочинства і діловодства в судах (Судочинство в Україні здійснюється державною мовою. Учасникам судового процесу, які не володіють державною мовою, забезпечується право користуватися послугами

перекладача).6) Обов'язковість судових рішень (Судові рішення є обов'язковими до виконання на всій території України). [2]

Таким чином під час початку судового засідання головуючий суддя виконує не лише формальні дії, але й виступає як ключова фігура у реалізації основних принципів правосуддя. Він оголошує склад суду, перевіряє присутність учасників провадження, а також роз'яснює права і обов'язки сторін. Це сприяє забезпеченню рівності між учасниками процесу та їх доступу до правової допомоги. Крім того, дотримання вимог щодо відкритості судового провадження і його технічної фіксації забезпечує прозорість процедури. У комплексі ці дії створюють належні умови для об'єктивного й справедливого розгляду справ відповідно до демократичних стандартів правосуддя.

На цьому етапі закладаються процесуальні підвалини для впровадження принципу змагальності сторін і забезпечення їх активної участі в розгляді справи. Розсудливість, точність і послідовність роботи головуючого мають визначальний вплив на дотримання вимог належного процесу, а також на формування довіри суспільства до судової системи. Окрім іншого, відкриття судового засідання виконує важливу комунікативну функцію, забезпечуючи учасникам чітке розуміння суті справи, порядку її розгляду та етапів провадження.

Учасники отримують можливість вчасно заявити клопотання, висловити заперечення або подати відводи. Це дозволяє мінімізувати ймовірність процесуальних порушень у майбутньому і гарантує рівноправну участь сторін у судовому процесі. Таким чином, етап відкриття засідання стає відправною точкою, що суттєво впливає на якість усього подальшого провадження.

Судовий розгляд адміністративної справи розпочинається після закінчення підготовчого провадження та здійснюється в судовому засіданні з викликом осіб, які беруть участь у справі. Учасник справи, має право заявити клопотання про розгляд справи за її відсутності. Якщо таке клопотання подали всі особи, які беруть участь у справі, судовий розгляд справи здійснюється в порядку письмового провадження. Судове засідання проводиться у спеціально обладнаному приміщенні - залі судових засідань.

Окремі процесуальні дії в разі необхідності можуть бути проведені за межами приміщення суду.(підручник ст.146). Головуючий оголошує про початок засідання, інформуючи, яка саме справа розглядається, за чією скаргою і на рішення якого суду. Після цього розглядаються заяви та клопотання учасників процесу. Потім суддя-доповідач викладає суть оскаржених судових рішень, основні аргументи касаційної скарги та відповіді на неї у необхідному обсязі.[5]

Судовий розгляд відбувається шляхом вчинення процесуальних дій. Розгляд справи провадиться шляхом послідовно вчинюваних судом і учасниками процесу процесуальних дій. Такі дії складають певні частини. Етапи: 1. Відкриття розгляду справи по суті. 2. З'ясування обставин справи та дослідження доказів. 3. Судові дебати. 4. Ухвалення і оголошення рішення[6]

Завдання підготовчої частини можна поділити на групи: 1)перевірка можливості розглянути адміністративну справу при явці осіб, які беруть участь у справі;2)перевірка можливості даного суду розглядати конкретну адміністративну справу; 3)перевірка можливості розглядати конкретну адміністративну справу за наявності даних доказів; 4)роз'яснення учасникам процесу їхніх процесуальних прав та обов'язків.[4]

Висновки: Відкриття судового засідання у межах адміністративного судочинства є не лише формальною процедурою, а й важливим етапом забезпечення основоположних принципів правосуддя, що закріплені в Конституції України, Кодексі адміністративного судочинства України (КАСУ) та Законі України «Про судоустрій і статус судів».

На початку засідання головуючий суддя виконує низку ключових функцій: оголошує про початок слухання справи, перевіряє явку учасників процесу, визначає її підсудність, розглядає питання належності доказів, повідомляє про склад суду, а також інформує сторони про їхні процесуальні права та обов'язки. Усі ці дії відображають такі принципи, як гласність, рівність

сторін, змагальність, доступ до правової допомоги та дотримання розумних строків розгляду.

Адміністративне судочинство має чітку структуру та логічну послідовність етапів, яка включає: відкриття справи по суті, дослідження доказів, проведення судових дебатів, прийняття та проголошення рішення. Підготовча частина судового засідання є визначальною для забезпечення дотримання законності та процесуального порядку. Отже, відкриття судового засідання в адміністративному судочинстві є юридично значущим етапом, який впливає на подальший розгляд справи. Воно забезпечує реалізацію процесуальних прав учасників та є ключовим для дотримання демократичних стандартів правосуддя в Україні.

Комірчий П.О.,

доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист
України, почесний президент громадської організації
«Всеукраїнський центр протидії корупції
та сприяння правоохоронним органам «Антикорупційна
ініціатива»

ФОРМУВАННЯ НЕГАТИВНОГО СТАВЛЕННЯ СУСПІЛЬСТВА ДО КОРУПЦІЙНИХ ПРОЯВІВ ЯК ОДИН ІЗ ФАКТОРІВ ЕФЕКТИВНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Незважаючи на вжиті останнім часом організаційно-правові заходи з протидії корупції, її масштаби поки що залишаються значними. Таку оцінку рівню розповсюдження корупції в Україні дають як українські дослідники, так й численні міжнародні експерти та організації. Результати проведених досліджень рівня корупції свідчать, що у свідомості громадян домінує уявлення про широке поширення корупції як у владних структурах і судовій системі, так і на побутовому рівні (сфера освіти, охорони здоров'я,

спорту, соціальна сфера тощо). Переважна більшість респондентів відзначає, що корупція в державі стала цілком звичайним явищем.

Корупція та безбар'єрність тісно пов'язані, оскільки корупція створює бар'єри, перешкоджаючи доступу до ресурсів, послуг та можливостей для певної частини суспільства, тоді як безбар'єрність прагне усунути ці перешкоди, забезпечуючи рівні можливості для всіх. Корупційні схеми часто експлуатують слабкі місця системи безбар'єрності, поглиблюючи соціальну нерівність та дискримінацію. Безбар'єрність прагне до справедливого суспільства з рівними можливостями, тоді як корупція є руйнівним явищем, яке підриває ці принципи.

Корупція по своєму універсальна. Цілком очевидно, що таке складне і багатолике явище перемогти лише одними адміністративно-правовими, та й взагалі, правовими методами, неможливо. Для цього потрібно змінити зміст і характер самих суспільних відносин.

Варто також звернути увагу на специфічні ознаки поширення корупції, що зумовлені станом економічного і політичного розвитку суспільства, національним менталітетом українців та умовами існування переважної більшості населення. До таких ознак слід віднести:

а) глибоке проникнення корупції у сферу побутових взаємовідносин та повсякденне життя українського етносу (подарунки у вигляді побутових предметів або техніки, алкогольних напоїв, продуктів харчування, обмін послугами тощо);

б) поширення у суспільній думці стереотипу, що без хабара, кумівства або кланової підтримки неможливо позитивно вирішити питання у сфері політичних, соціальних чи господарських питань;

в) усталений та законспірований (прихований) характер корупційної діяльності, особливо отримання хабарів та різних видів зловживання посадових осіб;

г) поступова корумпованість правоохоронних органів та, що особливо непокоїть як населення України, так і світову громадськість, судової системи;

д) легальне (відкрите) використання зацікавленими особами політичних і соціально-економічних інститутів, авторитету посад і

умов, що ситуативно складаються в державі, для надання вигляду зовнішньої законності своїй корупційній діяльності;

ж) використання корупції у дедалі ширших масштабах фінансово-політичними олігархічними групами, які сформувалися шляхом зрощування економічної і політичної влади із загальною кримінальною та організованою злочинністю;

е) загалом поблажливе ставлення до корупції влади, поєднане із галасливою публічною риторикою щодо боротьби з нею.

Варто відзначити, що корупція в українській моделі економічних і політичних відносин не зводиться лише до хабарництва, а є специфічною рисою українського способу ведення господарських, економічних і політичних справ у площині девіантної поведінки, що на сьогодні майже стала нормою. Ця поведінка зумовлена бажанням досить значної верстви населення досягти егоїстичних цілей (влада, багатство, уникнення відповідальності за вчинені правопорушення і т. ін.) за рахунок недоліків у розвитку громадських інститутів, а також порушення функцій в системі державного управління та захисту правопорядку.

Основою для корупції є економічне підґрунтя. Рівень поширення її в державі лише тоді може знизитися до оптимального, коли вчиняти корупційні діяння стане економічно не вигідно, коли заробітна плата державного службовця чи іншої службової особи буде відповідати його соціальному статусу, а самі ці особи цінуватимуть свою роботу і посаду, коли їх високооплачувана діяльність буде прозорою для громадян, а також тоді, коли у суспільстві запрацюють демократичні норми громадського і державного контролю.

Для реалізації зазначеного конче потрібні два основні фактори – *реальна політична воля керівництва держави і несприйняття суспільством корупційної діяльності*. Зважаючи на це, протидія корупції має становити для керівництва держави не низку разових акцій з припинення конкретних корупційних проявів, а пріоритетний напрямок державної (антикорупційної) політики. В контексті цього доречно згадати Аристотеля, який стверджував, що благо усюди і завжди залежить від дотримання двох умов:

- а) правильної постановки кінцевої мети будь-якої діяльності;
- б) вибору відповідних засобів, що ведуть до досягнення мети.

Ураховуючи викладене, потрібно зосередити зусилля на формуванні у населення активної громадянської позиції, спрямованої на несприйняття будь-яких корупційних проявів та чітко визначеного негативного відношення у суспільстві до осіб, винних у вчиненні корупційних дій.

Головним надбанням демократичних держав є укорінення в свідомості громадян неприпустимості корупційних дій як особистих, так і з боку інших осіб. У результаті цього формується негативне ставлення суспільства до корупційних проявів. Коріння такого стану містяться в історичних, правових, моральних та етичних нормах життя європейських країн, а правові норми не стільки служать для покарання, скільки спрямовані на запобігання і попередження подібних злочинів. Головними чинниками цього є прозорість суспільства, всебічне правове врегулювання практично всіх сторін життя, високий статус, правова і матеріальна захищеність державних службовців. Це і покладено в основу системи протидії корупції в демократичних країнах світу.

В Україні ефективної системи впливу на ситуацію у сфері запобігання та виявлення корупції з боку різних інституцій громадянського суспільства, зокрема неурядових організацій, до цього часу не створено. Публікації у пресі, окремі заяви громадян в Інтернеті й представників громадських організацій по телебаченню, проведення антикорупційних акцій та доведення відповідної інформації до вищих органів влади, як показує практика, є недостатньо ефективними. Отже, і заходи здійснюються, як правило, хаотично та безсистемно, а їх реальна віддача – мінімальна. У зв'язку з цим важливого значення набуває розвиток системи громадянського контролю за антикорупційною діяльністю тих органів, на які безпосередньо покладений обов'язок протидії корупції. Особливу роль у цьому процесі повинні відігравати політичні партії, об'єднання громадян, засоби масової інформації, представницькі органи влади та окремі громадяни.

Форми і методи такої діяльності, а також запровадження обов'язкового реагування відповідних державних органів на

повідомлення про факти корупційних діянь мають бути чітко визначені у законі. У законодавчому порядку необхідно також визначити гарантований механізм реалізації права громадських організацій на здійснення запитів до органів державної влади та отримання в установленому порядку інформації щодо їх діяльності із запобігання та протидії корупції; проведення наукових досліджень з цих проблем; неофіційної (громадської) антикорупційної експертизи проєктів нормативно-правових актів, рішень, програм; проведення журналістських та громадських розслідувань; надання своїх висновків і пропозицій відповідним державним органам; участь у відкритих парламентських слуханнях з питань запобігання та протидії корупції; ініціювання, через суб'єктів законодавчої ініціативи, внесення змін і доповнень до антикорупційного законодавства; гарантований державний захист осіб, які надають допомогу у протидії корупції тощо.

Тобто, в державі необхідно продовжувати створювати дієву систему протидії корупції, в основі якої має бути усвідомлення того, що антикорупційна діяльність досягне успіху лише за умови комплексного підходу, здійснення її державними органами у тісній співпраці з неурядовими організаціями, засобами масової інформації, іншими інституціями громадянського суспільства. Протидія корупції повинна стати загальнонаціональним завданням з чітко визначеними пріоритетами та належною координацією. Реалізація цього наблизить Україну до рівня розвинутих європейських країн та усуне перешкоди для інтегрування нашої держави в європейське співтовариство.

Аналіз чинного антикорупційного законодавства та правозастосовчої діяльності дозволяє дійти висновку про те, що воно потребує подальшого удосконалення. Актуальність означеної проблеми підтверджується антикорупційними ініціативами уряду, Верховної Ради України і Президента України, в результаті чого останнім часом створено систему антикорупційних органів, прийнято низку законодавчих актів, спрямованих на урегулювання принципових питань антикорупційної політики держави, що базуються на національних традиціях і міжнародно-правовому досвіді [1- 6].

Водночас, застосування на практиці норм нещодавно прийнятих законів поки що не призвело до очікуваного результату – ефективного забезпечення попередження та недопущення поширення корупції в суспільстві. За результатами аналізу матеріалів правозастосовної практики правоохоронних органів вже окреслено коло проблемних питань, що потребують законодавчого врегулювання – невизначеність багатьох понять, відносно широкі можливості обійти ключові його положення, зайва м'якість деяких санкцій, відтермінування дати уведення основних положень – ось далеко не повний перелік його недоліків. Тобто, навіть нетривала практика застосування оновленого антикорупційного законодавства засвідчила про необхідність подальшого його вдосконалення, хоча сам факт прийняття цих законів вже дає підстави для стриманого оптимізму.

Виходячи з реалій обстановки, яка склалась у сфері протидії корупції, можна спрогнозувати, що високий рівень корумпованості українського суспільства залишиться незмінним у короткостроковій перспективі. Найбільш поширеними залишатимуться прояви корупції, пов'язані з хабарництвом та незаконним одержанням матеріальних благ державними службовцями, службовими особами місцевого самоврядування та правоохоронцями.

Література:

1. Закон України «Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки» // Закон України № 2322–ІХ.
2. Закон України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 49. – Ст. 2056.
3. Закон України «Про державну службу» // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 4. – Ст.43.
4. Закон України «Про прокуратуру» // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 2-3. – Ст.12.
5. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 31, – ст.545.

6. Кримінальний процесуальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 9-10, № 11-12, № 13. – Ст.88.

Лугія А. О.,
студентка 203 СПД 2023 групи ННПП НАВС,
Волох О.К.,
доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін
ННПП НАВС, кандидат юридичних наук

ПРАВА І ОBOB'ЯЗКИ ПРИСУТНІХ У ЗАЛІ СУДОВОГО ЗАСІДАННЯ

Забезпечення відкритості судового розгляду є одним із наріжних каменів демократичного судочинства та верховенства права. Відкритість і гласність судового процесу гарантують прозорість, контроль з боку громадськості та формують довіру суспільства до судової системи. У цьому контексті важливим є правове регулювання статусу присутніх у залі судового засідання — сторонніх осіб, представників ЗМІ, слухачів, студентів, а також учасників публічних слухань.

Відповідно до статті 11 Кодексу адміністративного судочинства України (далі — КАС України), розгляд справ у адміністративних судах є відкритим, за винятком випадків, прямо передбачених законом. Закрите судове засідання допускається лише у разі, коли цього вимагають інтереси державної таємниці, моралі, охорони прав та свобод інших осіб чи з міркувань безпеки [1, с. 24].

Присутність сторонніх осіб у відкритому судовому засіданні не потребує спеціального дозволу, однак вона передбачає обов'язкове дотримання встановлених правил поведінки. Присутні мають право:

- бути присутніми на відкритому судовому засіданні;
- користуватися засобами звукозапису без дозволу суду;

- фіксувати хід судового процесу за допомогою технічних засобів, якщо це не порушує порядок і не перешкоджає розгляду справи [2, с. 77];

- спостерігати за роботою суду з метою громадського контролю;

- у деяких випадках — отримувати копії процесуальних документів (за умови ухвали суду про це).

Водночас ці особи мають низку обов'язків, які спрямовані на забезпечення порядку в залі суду. Основні з них:

- дотримання встановленого порядку в суді;
- повага до суду, учасників процесу та інших присутніх;
- виконання розпоряджень головуючого судді;
- заборона вести розмови, користуватися мобільними телефонами, виявляти неповагу або іншим чином заважати ходу судового розгляду [3, с. 139].

У разі порушення порядку, головуючий суддя має право вживати заходів. Стаття 195 КАС України надає суду повноваження видалити із зали судового засідання осіб, які порушують порядок. Більш того, порушники можуть бути притягнуті до адміністративної відповідальності за статтею 185³ Кодексу України про адміністративні правопорушення — «Прояв неповаги до суду». Це може включати штраф або адміністративний арешт [1, с. 95].

Особливий порядок діє для представників засобів масової інформації. Вони мають право:

- бути присутніми на відкритому засіданні;
- здійснювати фото-, відеозйомку або трансляцію судового процесу, але виключно за дозволом суду (ч. 4 ст. 11 КАС України);
- інформувати суспільство про перебіг справ, дотримуючись при цьому журналістських стандартів та законодавства про захист персональних даних [4, с. 114].

Під час проведення закритого судового засідання присутність сторонніх осіб повністю забороняється. Особи, які не є учасниками справи, зобов'язані залишити залу на вимогу суду. Ухвала про проведення засідання у закритому режимі повинна бути вмотивованою.

Слід звернути увагу й на те, що у випадку участі неповнолітніх осіб, осіб з інвалідністю, постраждалих у справах, пов'язаних з насильством, суд може обмежити кількість присутніх у залі або провести розгляд у закритому режимі для запобігання психологічному тиску чи розголошенню особистих даних [2, с. 261].

Окремо варто відзначити освітню функцію присутності громадян у суді. Часто на судових засіданнях присутні студенти юридичних вишів з метою практичного ознайомлення з процесом. Це сприяє формуванню правової культури, кращому розумінню функціонування правосуддя та підвищенню довіри до судової влади.

Таким чином, участь сторонніх осіб у судових засіданнях є невід'ємним елементом демократичного судочинства. Проте реалізація цього права вимагає від присутніх високої правової культури, дисципліни та поваги до суду. Тільки за дотримання балансу між відкритістю процесу і правопорядком можлива ефективна реалізація принципів гласності та справедливого суду.

Література:

1. Кодекс адміністративного судочинства України: офіц. текст. – К.: Алерта, 2023. – 256 с.
2. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: підручник. – Х.: Консум, 2011. – 656 с.
3. Мельник М.І., Хавронюк М.І. Кримінальне право України: Загальна частина. – К.: Юрінком Інтер, 2014. – 384 с.
4. Серьогіна С.Г. Публічне право і мас-медіа: колізії й гармонізація. – К.: Юридична думка, 2015. – 238 с.
5. Бойко В.І. Судовий процес: навч. посіб. – К.: Істина, 2012. – 300 с.

Лупало О.А.,
професор кафедри адміністративно-правових дисциплін
ННПП НАВС, кандидат юридичних наук, доцент

АДМІНІСТРАТИВНІ ПРОЦЕДУРИ ЯК МЕХАНІЗМ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В ПУБЛІЧНІЙ СФЕРІ: ПРАВОВІ ВИКЛИКИ ТА ПРАКТИЧНІ РІШЕННЯ

Актуальність зазначеного питання обумовлена комплексним впливом корупції на ключові сфери функціонування держави, зокрема в умовах трансформації системи публічного адміністрування в Україні. Корупція у державних та місцевих органах влади не лише підриває легітимність державних інституцій і знижує рівень суспільної довіри, але й ускладнює ефективне формування та реалізацію державної політики. Вона створює перешкоди для розвитку демократичного врядування, веде до непрозорого розподілу ресурсів, а також зменшує інвестиційну привабливість держави.

Згідно з оцінками міжнародних організацій, зокрема *Transparency International*, Україна продовжує залишатися серед країн із високим рівнем сприйняття корупції. Згідно зі звітом цієї організації, **Україна посіла 104 місце зі 180**, отримавши **36 балів зі 100 можливих** у Індексі сприйняття корупції (CPI-2023). Це вказує на **стійке збереження високого рівня корупції**, незважаючи на деякі поступові реформи в антикорупційній сфері[1]. Аналітики організації також зауважують, що антикорупційна боротьба в Україні переважно **реактивна та політизована**, що суттєво обмежує її результативність.

У цьому контексті удосконалення процедурних механізмів публічного адміністрування – зокрема, механізмів прозорості, підзвітності, внутрішнього та зовнішнього контролю – виступає ключовою умовою формування ефективної антикорупційної інфраструктури. Саме через удосконалення процедурних інструментів (наприклад, електронне врядування, автоматизовані системи закупівель, індикатори доброчесності тощо) можливо зменшити дискреційні повноваження посадових осіб та

мінімізувати ризики корупційної поведінки. Таким чином, питання боротьби з корупцією у сфері публічного адміністрування набуває стратегічного значення для стабілізації політичної системи, розвитку економіки та інтеграції України у європейський правовий простір.

Адміністративні процедури є ключовим інструментом забезпечення прозорості, передбачуваності та правомірності дій публічної адміністрації. Чітка регламентація адміністративних процедур сприяє зменшенню ризиків виникнення корупційних діянь, обмежує можливість чиновницького свавілля та забезпечує дотримання законності у публічних відносинах [2].

Однак, на сучасному етапі розвитку адміністративно-правової науки в Україні спостерігаються низка викликів, що істотно ускладнюють імплементацію ефективних адміністративних процедур та мають певні корупційні ризики. Зокрема, серед них можна виділити найбільш актуальні.

По-перше, Недостатність правового регулювання окремих процедурних аспектів. Незважаючи на прийняття Закону України «Про адміністративну процедуру», у процесі його практичного застосування продовжують виявлятися суттєві труднощі з реалізацією окремих процедурних положень, що ставить під сумнів ефективність впровадження адміністративно-процедурної моделі в реальну управлінську практику. Зокрема, відсутність належної нормативної деталізації у вигляді підзаконних актів, що мали б конкретизувати способи застосування норм Закону та зумовлює неоднозначне їх тлумачення. Окрім того, низький рівень правової підготовки публічних службовців, недостатнє розуміння нових процедурних підходів, а також відсутність уніфікованих цифрових інструментів, які б забезпечували реалізацію адміністративних процедур в електронній формі, створюють істотні бар'єри у їх реалізації [3] .

Узагальнено ці фактори можна охарактеризувати як інституційно-правові прогалини, що нейтралізують позитивний потенціал правового нововведення. Вони також створюють ризики порушення прав громадян в адміністративних провадженнях та

сприяють відтворенню умов для корупційних зловживань, особливо на місцевому рівні управління.

По-друге, суперечності та прогалини в законодавстві. Низка нормативно-правових актів містять суперечливі або нечіткі положення, які ускладнюють реалізацію прав громадян та дозволяють органам влади діяти дискреційно. Наприклад, неузгодженість між Законом України «Про адміністративні послуги» та Законом України «Про електронні довірчі послуги» призводить до труднощів у цифровізації управлінських процедур [3].

Третє, обмежена прозорість процедур у сферах із підвищеними корупційними ризиками. У сферах публічних закупівель, земельних відносин, видачі дозволів і ліцензій все ще фіксується низький рівень відкритості. Зокрема, процедури щодо передачі земельних ділянок у власність чи користування часто не супроводжуються належним оприлюдненням, а результати тендерів у системі Prozorro не завжди мають достатнє пояснення рішень щодо кваліфікації учасників або відхилення пропозицій [4].

Огляд наукової літератури свідчить про зростаючий інтерес дослідників до питань удосконалення адміністративних процедур через цифровізацію та нормативну конкретизацію. Основними темами є електронне урядування, стандарти прозорості, регламентація строків прийняття рішень та адаптація адміністративного управління до вимог цифрової доби. Дослідження показують, що ефективність таких рішень залежить від балансу між правовою визначеністю та технологічною гнучкістю.

Доцільним кроком у напрямі удосконалення адміністративних процедур є впровадження стандартів прозорості та відкритості шляхом розвитку електронного урядування і цифровізації надання адміністративних послуг. Електронне урядування виступає важливим інструментом модернізації публічного адміністрування, оскільки забезпечує вільний доступ громадян до послуг, зменшує корупційні ризики та підвищує ефективність взаємодії між громадянами і органами влади.

Згідно з дослідженням І. Матвієнко, цифрові інструменти мінімізують вплив людського чинника у прийнятті управлінських рішень і сприяють забезпеченню об'єктивності адміністративних процедур, що є критично важливим у контексті демократичного врядування та протидії корупції [5]. Зокрема, розробка інтегрованих платформ надання послуг (наприклад, Єдиний портал електронних послуг «Дія») забезпечує уніфікацію адміністративних процедур і сприяє підвищенню якості обслуговування населення. Крім того, впровадження централізованих електронних реєстрів з автоматизованим доступом до даних дозволяє проводити перевірку інформації в режимі реального часу, що значно знижує рівень бюрократизації та створює передумови для підвищення прозорості діяльності органів публічної влади.

Важливим напрямом вдосконалення адміністративних процедур є чітке законодавче закріплення строків, підстав та порядку прийняття адміністративних рішень. Наявність визначених процедурних параметрів є основою для забезпечення правової визначеності та справедливості у відносинах між публічною адміністрацією та громадянами. Відсутність чіткого регламентування строків розгляду звернень або прийняття рішень створює передумови для вибіркового тлумачення норм, затягування процедур, а також виникнення зловживань з боку посадових осіб.

Як зазначає К. Павлюк, уніфікація строків та умов адміністративних процедур на законодавчому рівні забезпечує ефективність правозастосування, сприяє дотриманню принципів законності, неупередженості та оперативності в діяльності органів виконавчої влади [6]. Крім того, наявність чітко регламентованого порядку дій дозволяє громадянам прогнозувати результати взаємодії з державними структурами, що, у свою чергу, підвищує довіру до інституційної системи.

У цьому контексті особливої актуальності набуває встановлення відповідальності за порушення строків та процедур, передбачених законом. Такий підхід забезпечує не лише формальне

дотримання норм, а й сприяє підвищенню якості публічного управління в цілому.

Важливою складовою удосконалення адміністративних процедур є розробка та впровадження ефективних механізмів контролю й моніторингу з боку громадянського суспільства та незалежних організацій. Участь недержавних суб'єктів у процесі контролю за діями публічної адміністрації сприяє підвищенню рівня відкритості, підзвітності та дотримання законності при здійсненні адміністративної діяльності.

Як зазначає Л. Юзькова, інституціоналізація громадського контролю в адміністративних процедурах не лише посилює демократичний характер управління, а й створює умови для виявлення зловживань та оперативного реагування на порушення прав і законних інтересів громадян [7]. Особливої актуальності ця функція набуває в контексті антикорупційної політики, де громадські механізми нагляду виконують роль додаткового гаранта неупередженості процедур.

У зв'язку з викликами, що супроводжують реалізацію адміністративних процедур в Україні, постає об'єктивна потреба у критичному перегляді ефективності та дієздатності існуючих механізмів громадського контролю. Йдеться, зокрема, про такі інструменти, як громадська експертиза проектів адміністративних актів, участь представників громадськості у дорадчих органах при органах державної влади, застосування електронних форм демократії (e-participation, e-petition, e-consultation), а також публічні звіти та обов'язкове оприлюднення інформації про адміністративні дії.

Попри те, що ці інструменти концептуально відповідають принципам належного врядування, реалізація їх в українській практиці часто має декларативний характер [8]. Зокрема, участь громадян у дорадчих органах залишається обмеженою через відсутність реального впливу на прийняття рішень; інструменти електронної демократії недостатньо розвинені інституційно, а громадська експертиза рідко супроводжується зобов'язанням врахування її результатів органами влади. Й самі громадські органи не звітують про результати своєї роботи.

Таким чином, хоча зазначені інструменти і закладені в нормативне поле як засоби демократизації публічного адміністрування, ефективність їх функціонування потребує переосмислення, нормативного посилення та практичного оновлення. Лише за умови забезпечення реального впливу громадськості на адміністративні процеси ці підходи можуть стати основою для формування інклюзивного, прозорого та контрольованого адміністрування, яке відповідатиме сучасним стандартам good governance [9].

На підставі зазначеного можна зробити висновок, що ефективне запобігання корупції в публічній сфері України неможливе без належної регламентації адміністративних процедур. Прозорість, доступність та чіткість процедурних механізмів сприяють не тільки зменшенню корупційних ризиків, а й зміцнюють довіру громадян до влади. Подальше вдосконалення законодавчого забезпечення адміністративних процедур та активізація громадського контролю є важливими стратегічними завданнями національної антикорупційної політики.

Одним із ключових напрямів зміцнення правової державності є створення умов для ефективного захисту прав громадян, зокрема через розширення механізмів адміністративного та судового оскарження неправомірних дій посадових осіб. Ефективне оскарження передбачає не лише наявність формального доступу до відповідних процедур, але й забезпечення реальної спроможності громадян реалізувати свої права в межах таких процедур.

До конкретних умов, необхідних для забезпечення ефективного захисту прав громадян у межах адміністративного та судового оскарження, належить також гарантування процесуальної рівності сторін. Це передбачає, зокрема, забезпечення доступу до безоплатної правової допомоги для соціально вразливих категорій населення, які не мають достатніх ресурсів для правового супроводу своїх інтересів у справах проти державних органів.

Водночас в українській правозастосовній практиці все ще фіксуються випадки, коли суд фактично ототожнює себе з позицією державного органу, порушуючи принцип змагальності. У таких справах адміністративні суди, замість об'єктивної оцінки доводів

сторін, переходять у позицію представника держави, що є несумісним із конституційним принципом неупередженості суду [10]. Як зазначає К. Мурашкін, наявність таких практик демонструє слабкість механізмів процесуального контролю за поведінкою суду та вимагає не лише законодавчих змін, але й суттєвої трансформації судової етики та правосвідомості в системі адміністративного судочинства.

Серед ключових передумов ефективного адміністративного та судового оскарження слід виокремити удосконалення правових стандартів доказування і розгляду скарг, а також створення незалежних органів превентивного контролю за діями публічної адміністрації.

Однією з основ належного функціонування адміністративного провадження є встановлення чітких правил щодо оцінки та прийнятності доказів. Упорядкування таких процесуальних норм дозволяє зменшити простір для суб'єктивних рішень як з боку суду, так і з боку адміністративних органів, та підвищити рівень правової визначеності. В умовах неоднозначної судової практики у справах проти публічної адміністрації, уніфікація підходів до доказування має стати інструментом забезпечення неупередженості розгляду та реального балансу інтересів сторін.

У контексті профілактики порушень прав людини важливим є функціонування незалежних інституцій, уповноважених на контроль за діяльністю державного апарату. До таких слід віднести омбудсменські органи, які, будучи не пов'язаними з виконавчою вертикаллю, можуть здійснювати позасудовий моніторинг, ініціювати перевірки та звертати увагу органів влади на недоліки в адміністративній практиці. Надання їм широких повноважень у сфері доступу до інформації, обов'язковості реагування на подання, а також можливості виступати суб'єктами у правових провадженнях, зміцнює підзвітність управлінських структур.

Загалом, реальне забезпечення прав особи в адміністративному провадженні є можливим лише за умови поєднання чітких процедурних правил, незалежного судового

контролю та доступності превентивних інституцій захисту, які можуть діяти до виникнення порушень, а не лише після них.

Література:

1. Transparency International. *Corruption Perceptions Index 2023: Ukraine* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.transparency.org/en/cpi/2023/index/ukr> – Назва з екрана. – Дата звернення: 02 травня 2025 р.
2. Ростовська К. В. *Адміністративно-правові основи державної антикорупційної політики в Україні: дис... д-ра юрид. наук: 12.00.07 / К. В. Ростовська.* – Дніпро, 2019. – 443 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dduvs.edu.ua/wp-content/uploads/files/Structure/science/rada/dissertations/30/1.pdf>. – Дата звернення: 02 травня 2025 р.
3. Романенко Є. О. Закон України «Про адміністративну процедуру»: проблеми реалізації та шляхи вдосконалення // Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління. – 2023. – № 3. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://journals.maup.com.ua/index.php/expert/article/view/1782> – Дата звернення: 02.05.2025.
4. Дьяків С. І. Прозорість адміністративних процедур: проблеми та напрями вдосконалення // Юридичний науковий електронний журнал. – 2022. – № 6. – С. 91–94. – Режим доступу: http://lsey.org.ua/6_2022/24.pdf– Дата звернення: 02.05.2025.
5. Матвієнко І. Електронне урядування в Україні: виклики та перспективи розвитку // Вісник НАДУ. – 2022. – №1 (22). – С. 43–52.
6. Павлюк К. Проблеми нормативної регламентації адміністративних процедур в Україні // Право України. – 2020. – № 2(45). – С. 32–38.
7. Юзькова Л. І. Громадський контроль у публічному адмініструванні: сутність, функції та перспективи розвитку // Державне управління: теорія та практика. – 2022. – № 1(69). – С. 88–94.

8. Скорик В. В. Дорадчі органи як інструмент громадського контролю в публічному управлінні // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". – 2019. – №7. – С. 45–50. – Режим доступу: http://ena.lpnu.ua/bitstream/ntb/53937/1/7_45-50.pdf - Дата звернення: 02.05.2025.

9. Шевчук А. В. Інструменти участі громадськості в ухваленні публічних рішень: досвід України // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. – 2021. – № 1. – С. 91–95. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lis.znau.edu.ua/files/journal/2021/1/15.pdf> – Дата звернення: 02.05.2025.

10. Мурашкін К. В. Принцип змагальності та проблеми неупередженості суду в адміністративному процесі України // Вісник Національної школи суддів України. – 2023. – № 1. – С. 56–62. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nsc.gov.ua/articles/2023/murashkin-adm-proces> – Дата звернення: 02.05.2025.

Масюк Л.Я.,

викладач кафедри адміністративно-правових дисциплін
ННПП НАВС

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕТИЧНОЇ ПОВЕДІНКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ

Україна крокує до шляху євроінтеграції, що виражається у поглибленні співробітництва з країнами Європейського Союзу у різних напрямках, здійснення реформ та відновлення України за європейськими нормами і стандартами, а також в ухваленні важливих євроінтеграційних законів. Враховуючи передовий досвід країн Європейського Союзу та віднайдення нових підходів у

взаємодії держави і суспільства, законодавство України потребує змін та оновлення згідно європейських стандартів.

Розглянемо деякі зарубіжні країни та їхнє законодавство, яке регламентує діяльність органів поліції, в тому числі в частині забезпечення правил етичної поведінки поліцейських. Зокрема, розглянемо таку державу у Західній Європі як Королівство Бельгія. У Королівстві Бельгії главою держави є король, який затверджує закони, має право розпускати парламент, призначати міністрів та суддів всіх інстанцій. Основним правоохоронним органом Бельгії – є федеральна поліція, яка займається міжрегіональними операціями, виконує обов’язки судової поліції та надає допоміжну функцію місцевим поліцейським органам та іншим федеральним органам. Так, діяльність поліції керується такими законодавчими актами: Законом Королівства Бельгії про діяльність поліції від 05.08.1992 [1], Законом Королівства Бельгії про організацію інтегрованої поліцейської служби поліції, структурованої на два рівні від 07.12.1998 [2], Законом Королівства Бельгії про дисциплінарний статут персоналу поліцейських служб від 19.05.1999 [3]. Дія Закону Королівства Бельгії про діяльність поліції від 05.08.1992, поширюється на органи федеральної поліції та органи місцевої поліції при органах обвинувачення, а також на органи, які є службами поліції спеціального призначення (ст.2). Під час виконання завдань адміністративної та судової поліції, служби поліції забезпечують дотримання і сприяють захисту індивідуальних свобод та прав демократичному розвитку суспільства (ст.1) [4]. У Законі Королівства Бельгії про організацію інтегрованої поліцейської служби поліції, поліція структурована на два рівні: федеральний рівень та місцевий рівень. Статус службовців поліції визначається і гарантує: «виконання наказів; їх готовність виконувати свої службові обов’язки; їх неупередженість, тобто уникати будь-якого свавілля у своїх діях та відношення, щоб могло похитнути цю презумпцію неупередженості; їх службову мобільність всередині федеральної поліції та між корпусами місцевої поліції; рівність між чоловіками та жінками; їх недоторканість, тобто будь-які зловживання під час виконання службових обов’язків (поза виконанням своїх обов’язків)

заборонено просити, вимагати або приймати подарунки, винагороди або заохочення; професійну таємницю». Окрім того, у ст.132 сказано про те, що «персонал повинен уникати навіть не при виконанні своїх обов'язків, поведінки, яка може поставити під загрозу виконання ними службових дій або завдати шкоди їх гідності. Службовці поліції повинні виявляти повагу до Глави держави, до інших конституційних органів влади і публічних інституцій» [5]. Через сім років у 1999 році був прийнятий Закон Королівства Бельгії про дисциплінарний статут персоналу поліцейських служб, який регулює питання щодо притягнення до дисциплінарної відповідальності персоналу оперативного, адміністративного і логістичного складу служб поліції та генеральної інспекції, зазначених в ст.116 та ст.143 Закону Королівства Бельгії про організацію інтегрованої поліцейської служби поліції [6].

Цікавою є робота поліції Іспанії. Республіка Іспанія розташована на південному заході Європи, главою держави якої є король. Правоохоронним органом Іспанії – є цивільна гвардія, яка відповідає за роботу цивільної поліції. У свою чергу національна цивільна поліція Іспанії відома ще під назвою національний корпус поліції, який діє під керівництвом Міністерства внутрішніх справ Іспанії та займаються переважно кримінальними розслідуваннями, судовими справами, справами тероризму та імміграції. Діяльність національної поліції Іспанії регулюється органічним Законом Королівства Іспанії 2/1986 від 13 березня про сили і корпуси безпеки [7]. Відповідно до ст.2 цього Закону до сил і корпусів безпеки відносяться: «державні сили та корпуси безпеки, підпорядковані національному Уряду; поліцейські корпуси, підпорядковані Автономним спільнотам; поліцейські корпуси, підпорядковані місцевим органам влади» [8]. Згідно ст.5 глави II цього Закону, основними засадами діяльності сил та корпусів безпеки є: «дотримання юридичної визначеності, виконання своїх функцій згідно Конституції та інших Законів, дотримання політичної нейтральності, безсторонності, недопущення будь-якої дискримінації за расовою належністю, релігією та іншими переконаннями, дотримання доброчесності і гідності та

недопущення будь-яких корупційних проявів, дотримання принципів ієрархії; дотримання належних стосунків з громадою, за необхідності діяти рішуче та негайно, з дотриманням принципів відповідності та пропорційності, не допускаючи будь-яких проявів дискримінації, зловживань, пов'язаних з фізичним чи моральним насильством, постійна коректна і бездоганна поведінка у відносинах з громадянами; використання зброї виключно у ситуаціях наявності розумно оціненої загрози для життя і здоров'я службовця або третіх осіб; належне поводження із взятими під варту особами, збереження їхнього життя та здоров'я, повага їх честі та гідності, належне виконання вимог строків і процедури затримання згідно закону; професійна відданість і відповідальність, несення особистої відповідальності за вчинені дії, за порушення чи неналежне виконання своїх обов'язків; збереження професійної таємниці, у зв'язку із виконанням своїх обов'язків [9].

Розглянемо також демократичні держави, де главою держави є Президент. До прикладу, Республіка Польща – держава, яка знаходиться в Центральній Європі та входить до багатьох міжнародних організацій та об'єднань, зокрема до ООН, ЄС, НАТО, ОБСЄ та інших. Головним правоохоронним органом у Польщі є поліція, яка відповідає за охорону правопорядку, безпеку людей, підтримання громадської безпеки та протидії злочинності. Відповідно до Закону Республіки Польща про поліцію від 06.04.1990, одним із основних завдань поліції є охорона життя та здоров'я людей (ст.1) [10]. Професійна діяльність поліцейських базується на засадах професійної етики поліцейського відповідно до Розпорядження № 805 Головного коменданта поліції від 31.12.2003 [11], що визначає основні цінності та моральні норми поліцейських. Так в даному Розпорядженні визначено такі основні моральні норми, зокрема, що під час виконання службових обов'язків поліцейський повинен: бути чесним, ретельним, проявляючи при цьому відповідальність, сміливість та самопожертву, зберігаючи особливу чуйність, виявляти повагу до людини, до прав кожної людини на життя, не допускати тортур чи нелюдського ставлення або покарання [12].

На півдні Польща межує з Чехією. Чеська Республіка – демократична держава в центральній Європі, главою якої є Президент. Правоохоронну функцію у Чеській Республіці здійснює поліція, діяльність якої регулюється законом Чеської Республіки про поліцію Чеської Республіки від 17.07.2008 [13]. Відповідно до даного Закону основними функціями поліції Чеської Республіки – є охорона безпеки осіб, майна та публічного порядку, здійснення карного провадження, виконання завдань у сфері внутрішнього порядку та безпеки (гл.1, парагр.2). Серед основних обов’язків поліцейського і працівника поліції є – дотримання правил ввічливості, чесне, гідне, поважне відношення до себе та інших осіб (гл. 3, парагр.9 даного Закону) [14]. Водночас, у службових відносинах поліція керується Законом Чеської Республіки про службові відносини службовців формувань безпеки від 23.09.2003 [15]. Основними обов’язками службовця – є дотримання службової дисципліни, утримання від дій, які можуть призвести до конфлікту інтересів служби та особистих інтересів, не зловживати у власному інтересі чи інтересів інших осіб відомостями, які були здобуті у процесі службової діяльності, не приймати подарунків та інших прибутків, зберігати службову таємницю, поглиблювати свою професійну підготовку, дотримуватись правил етикету, виконувати свої обов’язки без впливу політичних, релігійних чи інших переконань, повідомляти керівника про перешкоди і недоліки, які виникають під час служби, належно поводитися та діяти у позаслужбовий час. Так само і керівник повинен оцінювати виконання служби підлеглими, дбати, щоб службовці належним чином виконували свої обов’язки, були навчені і підготовлені та нагороджувати їх за зразкове виконання обов’язків. [16].

Аналізуючи вищевказані нормативно-правові акти зарубіжних країн, можна, запозичити у них окремі норми, які регулюють і встановлюють правила етичної поведінки поліцейських.

Література:

1. Акти європейського права з питань правоохоронної діяльності. Т.ІІ. Поліція: Збірник документів. Київ, 2019. 556 с.

2. Статус поліції : міжнародні стандарти і зарубіжне законодавство / за заг. ред. О.А. Банчука. Київ, 2013. 588 с.

3. Про організацію інтегрованої поліцейської служби поліції, структурованої на два рівні: Закон Королівства Бельгії від 07.12.1998. URL: https://pravo.org.ua/wp-content/uploads/old/files/Criminal%20justice/Belg_98.pdf.

Могилян З.В.,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавра групи

215_СПРБ_2023 ННПП НАВС,

Савранчук Л.Л.,

доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін ННПП

НАВС, кандидат юридичних наук, доцент

ПРАВОВІ ОСНОВИ ПРОКУРОРСЬКОГО НАГЛЯДУ У СФЕРІ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА

Прокурорський нагляд у сфері адміністративного судочинства відіграє ключову роль у забезпеченні законності та контролю за діяльністю державних органів. Адміністративне судочинство спрямоване на захист прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб від неправомірних рішень, дій або бездіяльності органів державної влади. У контексті євроінтеграції та реформування судової системи України зростає необхідність удосконалення правових основ прокурорського нагляду, щоб забезпечити ефективний судовий контроль і підвищити довіру громадян до судової влади.

Прокурорський нагляд в Україні є ключовим елементом правової системи, і його функції, повноваження та структура детально врегульовані Законом України «Про прокуратуру» [6]. Цей закон визначає прокуратуру як незалежний державний орган, що діє з метою захисту прав і свобод людини, суспільних і державних інтересів. Основними завданнями прокуратури є підтримання державного обвинувачення в суді, представництво

інтересів держави у судовому процесі у визначених законом випадках, нагляд за додержанням законів правоохоронними органами та координація діяльності органів правопорядку у боротьбі зі злочинністю.

Закон встановлює принципи діяльності прокуратури, серед яких найважливішими є незалежність, законність, об'єктивність, політична нейтральність та підзвітність суспільству. Прокуратура функціонує як єдина централізована система, очолювана Генеральним прокурором, якого призначає Президент України за поданням Верховної Ради. Також закон визначає систему органів прокуратури, що включає Генеральну прокуратуру, обласні прокуратури, окружні прокуратури та спеціалізовані прокуратури [2].

Особливістю законодавства є чітке розмежування прокурорських функцій. Наприклад, після судової реформи прокуратура втратила функцію загального нагляду за дотриманням законодавства органами виконавчої влади, підприємствами та організаціями, що відповідало радянській моделі. Натомість тепер діяльність прокуратури зосереджена на процесуальному керівництві досудовими розслідуваннями, підтримці обвинувачення в суді та захисті державних інтересів.

В адміністративному судочинстві прокурор виконує важливу роль, адже адміністративні суди розглядають спори між громадянами, юридичними особами та органами державної влади [3, с. 618]. Одним із ключових аспектів діяльності прокурора в цій сфері є представництво інтересів держави у судових процесах, що мають значення для суспільства.

Прокурор має право ініціювати адміністративні справи в інтересах держави або вступати в уже відкриті судові провадження, якщо вважає, що порушено законні інтереси громадян або державних установ [2]. Наприклад, прокурор може подати позов до суду щодо визнання незаконними рішень органів влади, які порушують права громадян або спричинили значну шкоду державним інтересам.

Також прокурор може оскаржувати нормативно-правові акти місцевих органів влади, якщо вони суперечать Конституції або

законам України. Його участь у судових процесах часто необхідна у випадках, коли громадяни не можуть самостійно захистити свої права через юридичну необізнаність або брак ресурсів.

Одним із важливих аспектів прокурорського нагляду в адміністративному судочинстві є контроль за законністю діяльності органів влади та їхніх посадових осіб. Прокурор може здійснювати перевірку таких рішень, а в разі виявлення порушень – звертатися до суду з відповідними заявами або клопотаннями [4].

Забезпечення незалежності судової влади є одним із основних принципів демократичного правового порядку, а роль прокуратури в цій системі повинна бути чітко визначена таким чином, щоб не допускати втручання в судові процеси, але водночас гарантувати ефективний нагляд за дотриманням законності [5]. Баланс між незалежністю судової влади та діяльністю прокуратури є важливим для збереження правової держави, тому визначення меж їхньої взаємодії вимагає чіткого законодавчого регулювання.

Сучасний стан прокурорського нагляду вимагає постійного вдосконалення, оскільки суспільні виклики, міжнародні стандарти правосуддя та судова реформа змінюють роль прокуратури в державній системі. Основними напрямками удосконалення прокурорського нагляду є [5]: 1) Посилення незалежності прокуратури. Прокурори повинні бути захищеними від політичного та адміністративного тиску, а їхні рішення – ухвалюватися виключно на основі закону та об'єктивних доказів; 2) Оптимізація системи прокурорського нагляду. Це передбачає чітке розмежування функцій прокуратури та усунення дублювання повноважень з іншими органами влади; 3) Удосконалення процесуального статусу прокурора. Прокурори повинні мати достатньо повноважень для ефективного розслідування кримінальних справ, але водночас їхні дії мають бути підзвітними суспільству та відповідати принципам правової держави; 4) Зміцнення антикорупційного спрямування діяльності прокуратури. Участь прокурорів у боротьбі з корупцією повинна бути посилена через ефективний нагляд за дотриманням законів посадовими особами; 5) Цифровізація прокурорського нагляду. Впровадження сучасних інформаційних технологій дозволить

підвищити прозорість прокурорської діяльності, прискорити розгляд справ і зменшити ризики корупції в самій прокуратурі.

б) Зміцнення міжнародного співробітництва. Орієнтація на європейські стандарти правосуддя та співпраця з міжнародними організаціями сприятимуть підвищенню ефективності прокурорського нагляду.

Тобто, вдосконалення прокурорського нагляду є комплексним процесом, який вимагає не лише змін у законодавстві, але й перегляду організаційних підходів до діяльності прокуратури.

Отже, прокурорський нагляд відіграє важливу роль у забезпеченні законності та правопорядку в державі. Водночас, ключовим завданням правової системи є збереження незалежності судової влади, що є основоположним принципом демократичної держави. Досягнення оптимального балансу між роллю прокуратури та судовою автономією потребує чіткого законодавчого регулювання, запровадження ефективних механізмів стримувань і противаг, а також забезпечення рівності всіх учасників судового процесу.

Після реформування системи прокуратури її функції були суттєво змінені: скасовано загальний нагляд, чітко розмежовано повноваження прокурорів, а їхній вплив на суди значно обмежено. У сучасних умовах прокуратура зосереджується на процесуальному керівництві досудовими розслідуваннями, підтриманні державного обвинувачення в суді та захисті державних інтересів.

Для ефективного функціонування прокурорського нагляду необхідно забезпечити його незалежність від політичного впливу, чітку відповідність діяльності прокурорів міжнародним правовим стандартам, а також впровадити інноваційні підходи, такі як цифровізація правосуддя та розширення міжнародної співпраці.

Література:

1. Драгозов В. В. Проблемні питання прокурорського нагляду за виконанням законів при провадженні в справах про адміністративні правопорушення. URL:

<https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/6f593377-ce10-43ee-9bb6-56cc518536fc/content> (дата звернення: 30.03.2025).

2. Конституційні функції прокуратури України. Житомирська обласна прокуратура: веб-сайт. URL: https://zhit.gp.gov.ua/ua/info.html?_m=publications&_t=rec&id=94089&fp=10 (дата звернення: 30.03.2025).

3. Павлюк А.Ю. Участь прокурора в адміністративному судочинстві. Юридичний науковий електронний журнал. Випуск 9. 2022. С. 617-619. URL: http://lsej.org.ua/9_2022/151.pdf (дата звернення: 30.03.2025).

4. Закон України: про організацію діяльності прокурорів щодо представництва інтересів держави в суді. Верховна Рада України: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0389905-20#Text> (дата звернення: 30.03.2025).

5. Суспільство має усвідомлювати, що незалежність судової влади – це гарантія забезпечення прав і захист інтересів громадян у суді. Вища рада правосуддя: веб-сайт. URL: <https://hcj.gov.ua/news/suspilstvo-maye-usvidomlyuvaty-shcho-nezalezhnist-sudovoyi-vlady-ce-garantiya-zabezpechennya> (дата звернення: 30.03.2025).

6. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014. Верховна Рада України: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text> (дата звернення: 30.03.2025).

Петровська Н.А.,
студентка 205_СПД_2023 ННПП НАВС,
Савранчук Л.Л.,
доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін ННПП
НАВС, кандидат юридичних наук, доцент

ВПЛИВ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ НА ДИНАМІКУ ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Цифрова трансформація публічного управління в Україні є складовою ширшого процесу цифрової модернізації, що охоплює освіту, охорону здоров'я, ринок праці та інститути соціального забезпечення, яка інтегрується у функціонування державних органів, механізми прийняття рішень, системи моніторингу та зворотного зв'язку з громадянами. У цьому контексті цифровізація розглядається як інструмент підвищення ефективності управління, зменшення транзакційних витрат та розширення доступу до адміністративних послуг.

З 2019 року в Україні активно впроваджується цифрова платформа «Дія», яка об'єднала понад 120 публічних сервісів, спростила доступ до адміністративних процедур і створила нову модель взаємодії «держава -громадянин». Це стало особливо важливим у період пандемії та повномасштабної війни, коли фізичний доступ до органів влади був обмежений [1].

Однак, як свідчать аналітичні дослідження, високі показники цифрової готовності не завжди конвертуються у покращення людського розвитку. Наприклад, зростання індексу електронного уряду в Україні (з 87-го місця у 2014 р. до 69-го у 2024 р.) [2] не супроводжувалося відповідним покращенням показників доступу до базових соціальних послуг, охорони здоров'я чи освіти, особливо у регіонах, що зазнали руйнувань інфраструктури.

У процесі цифрової трансформації спостерігається нерівномірне охоплення різних соціальних і вікових груп. Громадяни з низьким рівнем цифрової грамотності, особи старшого віку, внутрішньо переміщені особи, мешканці сільської

місцевості мають обмежений доступ до електронних послуг, що ставить їх у стан цифрової маргіналізації [3]. Як наслідок, з'являється ефект «цифрового бар'єру» - неформального розмежування між тими, хто має доступ до державних ресурсів, і тими, хто виключений із цифрового середовища.

Крім того, цифрова трансформація впливає на економічну активність населення. З одного боку, впровадження електронних сервісів та цифрових платформ створює нові можливості для бізнесу, особливо у сфері малого підприємництва, фрилансу та креативної економіки. З іншого - автоматизація процесів, зменшення потреби в адміністративному персоналі та зростаючі вимоги до цифрових навичок призводять до структурного витіснення робочої сили, особливо у традиційних секторах.

Цифрова нерівність в Україні має також регіональний вимір: рівень доступу до якісного інтернету, цифрових сервісів і відповідної інфраструктури суттєво відрізняється між обласними центрами та периферією. Зокрема, у прифронтових регіонах, за даними досліджень Інституту демографії, рівень використання цифрових сервісів удвічі нижчий, ніж у Києві чи Львові [4].

На додаток, у період війни цифрові технології стали не лише інструментом сервісу, а й полем гібридної війни.

Засоби масової комунікації, соцмережі, месенджери активно використовуються для аніпулювання громадською думкою, поширення фейкової інформації, підриву довіри до державних інститутів [5].

Це безпосередньо впливає на стан соціального капіталу та психологічне благополуччя населення [6].

Отже, цифрова трансформація управління в Україні має амбівалентний вплив на людський розвиток. У сприятливих умовах - вона посилює ефективність державного управління, відкриває нові можливості для самореалізації громадян, сприяє економічному зростанню. Проте в умовах соціальної нерівності, воєнної деструкції та відсутності системної цифрової інклюзивності - вона поглиблює вже наявні диспропорції та створює нові ризики для людського потенціалу.

Таким чином, цифрова трансформація публічного управління не є нейтральним процесом, а виступає механізмом підсилення наявних соціально-економічних тенденцій, знайшла емпіричне й теоретичне підтвердження. Цифрові технології функціонують не як універсальний каталізатор розвитку, а як соціально обумовлений інструмент, вплив якого детермінується сукупністю зовнішніх і внутрішніх факторів: рівнем інституційної спроможності держави, ефективністю реалізації політик цифрової інклюзії, рівнем доступу до цифрових ресурсів і навичок, а також соціально-територіальним контекстом.

У країнах із високим рівнем соціального капіталу, розвиненою цифровою інфраструктурою та зрілими інститутами цифрові технології здебільшого сприяють зміцненню людського розвитку, забезпеченню справедливого доступу до публічних благ та інклюзивному економічному зростанню. Водночас у контекстах соціальної нестабільності, воєнного стану або інституційної слабкості, як у випадку України, цифровізація здатна репродукувати й навіть поглиблювати наявні форми нерівності, маргіналізації та соціального виключення [7].

Цифрова трансформація управління тісно пов'язана з економічною динамікою, оскільки створює нові моделі економічної взаємодії, змінює структуру зайнятості, а також переформатовує відносини між державою, бізнесом і громадянами. На макрорівні цифровізація сприяє зниженню транзакційних витрат, підвищенню прозорості управлінських процесів, автоматизації збору та обробки статистичних і фінансових даних [8].

Важливим економічним ефектом цифрової трансформації є підвищення ефективності розподілу бюджетних ресурсів. Завдяки цифровим сервісам (наприклад, відкритим реєстрам, інструментам публічних фінансів, платформі Prozorro) держава отримала змогу скорочувати витрати, посилювати контроль і зменшувати корупційні ризики. Це створює економію бюджетних коштів, яку в ідеалі можна спрямувати на розвиток людського капіталу - освіту, охорону здоров'я, інфраструктуру [9].

На мікроекономічному рівні цифрова трансформація безпосередньо впливає на ринок праці. Відбувається поступова

автоматизація та витіснення низькокваліфікованої праці, натомість зростає попит на фахівців зі STEM-сфери, аналітики даних, кібербезпеки, проектного управління. Це загострює проблему нерівності доходів та неоднорідності доступу до нових економічних можливостей, особливо в умовах регіонального дисбалансу.

Окремо варто зазначити, що людський розвиток як категорія є економічним активом. Країни з вищим людським розвитком демонструють стабільніше економічне зростання, кращу інноваційну динаміку та нижчі показники соціальної напруженості. В Україні, за оцінками Світового банку та Інституту демографії [8], зниження людського капіталу вже стало фактором стримування відновлення економіки після 2022 року.

Особливу загрозу становить «витік мізків» - висококваліфіковані фахівці, не бачачи можливостей для професійного розвитку, залишають країну. У той час, як цифровізація могла б створити для них нові перспективи, на практиці вона часто поглиблює розрив між тими, хто має доступ до ресурсів, і тими, хто ні.

Отож, економічний вимір цифрової трансформації нерозривно пов'язаний із людським розвитком. Без інклюзивної цифрової політики, спрямованої на підвищення цифрових компетентностей, регіональну рівність і захист соціально вразливих груп, цифровізація ризикує стати фактором дестабілізації економічного середовища, а не його модернізації

Література:

1. Міністерство цифрової трансформації України. Звіт про стан розвитку цифрових послуг у регіонах України – 2023. URL : <https://thedigital.gov.ua/>
2. United Nations. E-Government Survey 2022: The Future of Digital Government. Департамент економічних і соціальних справ ООН. 2022. URL : <https://publicadministration.un.org>
3. Європейська комісія. Індекс цифрової економіки та суспільства (DESI) 2023 –Профіль України. URL : <https://digital-strategy.ec.europa.eu>

4. Лібанова Е. М. Щодо повоєнного відродження України: Стенограма доповіді на засіданні Президії НАН України 14 грудня 2022 року. Вісник Національної академії наук України, (2). 2023. С. 55–61. URL : <https://doi.org/10.15407/visn2023.02.055>

5. Горбулін В. П.. Гібридна війна: український фронт. Національний інститут стратегічних досліджень. 2017. URL : <https://www.niss.gov.ua/publikacii/monografii/svitova-gibridna-viyna-ukrainskiy-front-monografiya>

6. Худолій А. Інформаційна війна 2014–2022 рр. Видавництво Національного університету «Острозька академія». 2022. URL : <https://doi.org/10.25264/978-617-8041-16-8>.

7. The Economist Intelligence Unit. Inclusive Internet Index. 2023. URL : <https://theinclusiveinternet.eiu.com>

8. World Bank. Світовий звіт про розвиток 2021: Дані для кращого життя. Світовий банк. 2021. URL : <https://www.worldbank.org>

9. Спасібов Д. В. Електронне урядування в контексті сучасних концепцій публічного управління. Теорія та практика державного управління, № 2, 2018. С. 53–59. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpdu_2018_2_10

Поліщук П.С.,

студентка 404_СПРБ_2022 групи ННПП НАВС,

Волох О.К.,

доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін ННПП
НАВС, кандидат юридичних наук

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

У сучасних умовах розвитку української державності питання ефективності діяльності публічної адміністрації виходить на перший план. Це пов'язано з тим, що саме органи виконавчої влади

та місцевого самоврядування щодня безпосередньо взаємодіють із громадянами, забезпечують реалізацію їхніх прав, надають адміністративні послуги та виконують завдання, пов'язані з функціонуванням держави. Система публічної адміністрації є свого роду "мостом" між громадянином і державою, а тому її діяльність потребує чіткої правової регламентації та контролю.

Адміністративно-правове забезпечення в цьому контексті виступає не просто як набір правових норм, а як цілісна система, що визначає порядок організації публічного управління, окреслює межі компетенції органів влади, встановлює процедури прийняття рішень та гарантує їхню законність і справедливість. Актуальність проблематики посилюється також процесами євроінтеграції України, адже одна з ключових вимог до держав, що прагнуть до членства в Європейському Союзі, — це ефективність, прозорість та підзвітність системи публічної адміністрації [3, с. 46]

У науковій доктрині термін «публічна адміністрація» розглядається багатовимірно. У вузькому розумінні він ототожнюється з системою органів виконавчої влади, які здійснюють управлінські функції від імені держави. У ширшому розумінні публічна адміністрація включає також органи місцевого самоврядування та інші суб'єкти, наділені владними управлінськими повноваженнями, спрямованими на забезпечення публічного інтересу [1, с. 123].

Таким чином, публічна адміністрація — це не лише «державна машина», а й складна система взаємодії органів різного рівня, покликаних забезпечувати реалізацію прав і свобод людини, розвиток громадянського суспільства та належне функціонування публічної влади.

Адміністративно-правове забезпечення можна визначити як комплекс норм, принципів, інститутів та юридичних механізмів, що регулюють організацію та функціонування публічної адміністрації. Його головним завданням є створення чіткої, логічної та ефективної правової основи, яка б гарантувала легітимність управлінських рішень та водночас унеможливлювала зловживання владою.

Важливо підкреслити, що адміністративно-правове забезпечення охоплює декілька ключових елементів. По-перше, це нормативна база, яка включає Конституцію України, закони та підзаконні акти, що регулюють діяльність органів виконавчої влади та місцевого самоврядування. По-друге, це процедурні механізми, які визначають порядок прийняття управлінських рішень, здійснення контролю та відповідальності. По-третє, це правові гарантії захисту прав і свобод громадян, які забезпечують баланс між інтересами держави та суспільства [1; 2, с. 89; 8]

Особливого значення адміністративно-правове забезпечення набуває в контексті реалізації адміністративних послуг. Закон України «Про адміністративні послуги» закріпив правові основи цього процесу, наголосивши на принципах прозорості, доступності та недискримінаційності [7]. Це створює підґрунтя для того, щоб діяльність публічної адміністрації була орієнтована не лише на виконання формальних завдань, а й на реальне задоволення потреб громадян.

Незважаючи на активні реформи у сфері публічного управління, існує низка проблем, що ускладнюють належне функціонування адміністративно-правових механізмів.

По-перше, українське адміністративне законодавство характеризується фрагментарністю та неузгодженістю. Відсутність єдиного Адміністративно-процедурного кодексу створює колізії та дублювання норм, що ускладнює практику їх застосування [4, с. 79]

По-друге, значною проблемою залишається бюрократизація та формалізм у діяльності органів влади. Попри запровадження електронних сервісів, значна кількість адміністративних процедур вимагає надмірної кількості документів і тривалих строків розгляду.

По-третє, нерівність доступу до адміністративних послуг у різних регіонах країни посилює соціальну напругу та знижує довіру до органів влади. Особливо це стосується віддалених територій, де цифровізація розвинута недостатньо.

По-четверте, варто відзначити наявність корупційних ризиків, що проявляються у зловживаннях посадовців при прийнятті

управлінських рішень. Це підриває авторитет публічної адміністрації та знижує ефективність її діяльності.

По-п'яте, недостатня правова культура та низький рівень правосвідомості громадян не дозволяють у повній мірі реалізувати механізми адміністративного оскарження та контролю за діяльністю органів влади [4, с. 80-81].

Для вирішення зазначених проблем доцільно вжити низку заходів, спрямованих на вдосконалення адміністративно-правового забезпечення діяльності публічної адміністрації.

1. Кодифікація адміністративного законодавства;

Ухвалення Адміністративно-процедурного кодексу України дозволить систематизувати норми, встановити єдині правила взаємодії органів влади з громадянами та усунути правові колізії.

2. Цифровізація адміністративних процедур;

Потрібно забезпечити доступність усіх адміністративних послуг в електронній формі, створити єдину інтегровану платформу, що працюватиме за принципом «єдиного вікна».

3. Посилення антикорупційних механізмів;

Необхідне удосконалення системи електронного декларування, розширення повноважень антикорупційних органів та впровадження механізмів зовнішнього незалежного аудиту діяльності органів влади.

4. Забезпечення рівного доступу громадян до адміністративних послуг;

Варто розвивати мобільні центри надання послуг, а також впроваджувати дистанційні консультації для мешканців сільських і віддалених районів.

5. Підвищення правової обізнаності населення.

Важливим є проведення системної інформаційної та освітньої роботи, спрямованої на формування у громадян умінь користуватися інструментами адміністративного захисту своїх прав [5, с. 124-125]

Отже, адміністративно-правове забезпечення діяльності публічної адміністрації є ключовим елементом функціонування сучасної правової держави. Воно забезпечує легітимність, прозорість і ефективність управлінських процесів, створює умови

для дотримання прав і свобод людини та громадянина. Водночас наявні проблеми, пов'язані з фрагментарністю законодавства, бюрократизацією, корупційними ризиками та нерівністю доступу до послуг, потребують комплексного вирішення.

Реформування цієї сфери повинно ґрунтуватися на принципах верховенства права, орієнтації на потреби громадян та імплементації європейських стандартів публічного управління. Тільки за умови належного адміністративно-правового забезпечення публічна адміністрація зможе стати ефективним інструментом реалізації державної політики та гарантією розвитку демократичного суспільства в Україні.

Література:

1. Авер'янов В. Б. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник. Київ: Юрінком Інтер. 2004. 584 с.
2. Гончарук С. Т. Адміністративне право України: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури. 2019. 349 с.
3. Кравцова М. В. Публічна адміністрація: поняття та ознаки. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*, №3, 2020, С. 45–52.
4. Курило В. І. Проблеми адміністративно-правового регулювання публічного управління в Україні. *Юридичний науковий журнал*, №2, 2021, С. 77–84.
5. Демченко А. Ю. Напрями вдосконалення адміністративно-правового забезпечення публічної адміністрації. *Право і суспільство*, №4, 2022, С. 123–128.
6. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
7. Про адміністративні послуги: Закон України від 06.09.2012 №5203. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5203-17>
8. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 №280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>

Пустова К.В.,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
217_СПРБ_2023 ННПП НАВС,
Савранчук Л.Л.,
доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін ННПП
НАВС, кандидат юридичних наук, доцент

АДМІНІСТРАТИВНИЙ ПРИМУС ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ

Забезпечення громадського порядку є однією з найважливіших функцій держави. Для її реалізації застосовуються різні механізми, зокрема адміністративний примус. Він є важливим інструментом, який дозволяє забезпечити дотримання правопорядку, прав і свобод громадян, а також ефективне функціонування державних органів. У цій тезі розглянемо коротко, як адміністративний примус забезпечує громадський порядок за допомогою уповноважених на те осіб.

У науковій літературі існують різні підходи до визначення адміністративного примусу. Так, А. Т. Комзюк адміністративний примус розглядає крізь призму застосування відповідними суб'єктами до осіб, без врахування їх бажань, визначених адміністративно-правовими нормами заходів впливу – моральних, майнових, особистісних тощо – для захисту суспільних відносин у сфері державного управління, через попередження та припинення правопорушень, а також покарання за них [7, с. 23].

Український правознавець Лук'янець Д.С. адміністративний примус визначає, як спосіб вольового забезпечення поведінки громадян, посадовців та юридичних осіб у відповідності з вимогами правових норм, що реалізується через

застосування заходів впливу, врегульованих адміністративно-правовими нормами, для досягнення належного порядку, припинення та запобігання правопорушенням, притягнення до відповідальності винних [8, с. 38].

Ківалов С.В. визначає адміністративний примус як різновид державного примусу, який є зібранням встановлених нормами права способів впливу морального, матеріального чи організаційного спрямування, що застосовуються наділеними владою органами й посадовцями стосовно фізичних та юридичних осіб, за умови відсутності між ними відносин підпорядкування, задля досягнення точного виконання передбачених чинним законодавством обов'язків, забезпечення правопорядку та законності [6, с. 41].

Таким чином, поняття адміністративного примусу розглядається науковцями з різних позицій, що дозволяє глибше зрозуміти його роль у підтриманні громадського порядку. Тож, щоб зрозуміти як адміністративний примус забезпечує громадський порядок розглянемо основні його види:

- Адміністративно-запобіжні заходи – спрямовані на попередження правопорушень і забезпечення безпеки громадян. Наприклад, встановлення режиму карантину, перевірка документів правоохоронцями.
- Заходи адміністративного припинення – застосовуються в разі вчинення правопорушення для його негайного припинення. Це може бути затримання правопорушника, вилучення небезпечних предметів у нього.
- Адміністративні стягнення – покарання за вчинені адміністративні правопорушення, такі як штрафи, адміністративний арешт, громадські роботи.

Саме користуючись даними видами адміністративний примус виконує своє завдання в сфері забезпечення громадського порядку. Тож, перейдемо до суті даної тези.

Основними суб'єктами, які реалізують адміністративний примус, є правоохоронні органи, зокрема Національна поліція, Національна гвардія, Служба безпеки України, Державна прикордонна служба та інші.

Органи державної влади, включно з правоохоронцями, при виконанні функцій з охорони порядку та захисту людей, суспільства й держави від правопорушень, для забезпечення результативності вдаються до різних методів впливу, у тому числі й до адміністративного примусу. Цілком обґрунтованою є думка, що адміністративний примус – найбільш суворий засіб впливу, який супроводжується обмеженням прав, свобод та законних інтересів громадян і може бути використаний лише у виняткових випадках, коли виникає така потреба, пропоную для прикладу розглянути Національну поліцію України. Задля гарантування досягнення покладених на неї функцій, зазначений орган, доволі часто застосовує такий засіб впливу, як адміністративний примус під час здійснення превентивних заходів, а також припинення вчинюваних правопорушень. Крім того, варто відзначити, що заходи адміністративного примусу, які застосовуються уповноваженими підрозділами Національної поліції, мають фізичний характер (передбачають фізичний вплив поліцейського на особу, що чинить протиправні дії), а також психологічний характер (передбачають психологічний вплив, що перш за все діє на потенційного порушника, як "запобіжник", утримуючи його від протиправних дій). Варто також наголосити, що адміністративний примус у діяльності Національної поліції спрямований на вирішення кількох завдань, які стоять перед цим органом, зокрема: забезпечення громадської безпеки та правопорядку, а також захист прав і свобод людини, інтересів суспільства та держави.

Спираючись на вище вказану інформацію, наведемо приклади практичного застосування адміністративного примусу:

1. Застосування превентивних заходів

Правоохоронні органи активно використовують адміністративно-запобіжні заходи для попередження можливих правопорушень. До них відносяться: а) перевірка документів у випадках, передбачених законодавством; б) тимчасове обмеження доступу до певних територій (наприклад, у разі проведення масових заходів або загрози терористичних актів); в) контроль за дотриманням комендантської години у період воєнного стану;

г) адміністративне затримання осіб, які можуть вчинити правопорушення.

2. Реагування на адміністративні правопорушення

У випадку вчинення правопорушення поліція застосовує адміністративний примус у формі припинення протиправних дій або притягнення до відповідальності: а) затримання особи, яка перебуває у стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння та може становити загрозу для себе чи оточення; б) примусове вилучення речей та документів (наприклад, під час порушення митних правил або зберігання заборонених предметів); в) накладання адміністративних стягнень (штрафи, громадські роботи, адміністративний арешт).

3. Застосування сили та спеціальних засобів

У разі протиправного опору або загрози життю поліцейських та інших осіб може застосовуватись фізична сила, спеціальні засоби (кайданки, сльозогінний газ, електрошокери) або навіть вогнепальна зброя у передбачених законодавством випадках.

Яскравим прикладом є дана ситуація: патрульна поліція виявила громадянина, який у стані алкогольного сп'яніння порушував громадський порядок – голосно лаявся, чіплявся до перехожих та створював загрозу для безпеки інших людей. Після прохань припинити свої дії та перевірки документів, зрозумівши що громадянин несе небезпеку як собі так і оточуючим. Поліція вирішила застосувати фізичний вплив (затримання) та спеціальні засоби (одягли кайданки). Доставила правопорушника в відділ поліції.

Тож, враховуючи всю вищеназвану інформацію, можемо підвести підсумок того, що примус виконує роль засобу забезпечення цінностей, створює таку ситуацію, при якій рішення щодо подальшої поведінки кожної конкретної особи не виключаються взагалі, однак такій особі надається право обирати варіанти своєї поведінки з кількох запропонованих. Адміністративний примус слід вважати методом державного управління та впливу на правосвідомість та активні дії осіб, з метою превенції вчинення правопорушень, а також виявлення та припинення правопорушень, які вчиняються, що підлягає

застосовуванню незалежно від волі та бажання зобов'язаних осіб. Дійсно, адміністративний примус слід розуміти, в першу чергу, не як спосіб покарання або примушування до вчинення певних дій або утримання від їх вчинення, а як спосіб протидії порушенню громадського порядку, прав та свобод окремих осіб, виявлення, а також зупинки протиправної поведінки.

Література:

1. Закон України “Про Національну поліцію” URL: (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>)
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення URL: (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>)
3. Пелех М.І. Особливості застосування адміністративної відповідальності органами національної поліції України. Юридична наука 2019 р.
4. Адміністративне право України. Повний курс: підручник / за ред. В. Галунька³, О. Правоторової. Видання третє. Київ 2020 р.
5. Адміністративний примус в діяльності Національної поліції України URL: https://eprints.cdu.edu.ua/2385/1/Збірник_конф_ЧНУ_2019%20%281%29-81-86.pdf)
6. Ківалов С.В. Адміністративне право України: навч. метод. пос. Одеса. 296 с.
7. Комзюк А.Т. Заходи адміністративного примусу в правоохоронній діяльності поліції: поняття, види та організаційно-правові питання: монографія Харків, 336 с.
8. Лук'янець Д.С. Стереотипи в адміністративному праві: переконання та примус як універсальні методи державного управління. Публічне право. Науково-практичний юридичний журнал, 2012.

Рибалка А.Ю.,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
215_СПРБ_2023 ННПП НАВС,
Савранчук Л.Л.,
доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін ННПП
НАВС, кандидат юридичних наук, доцент

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Адміністративно-правове регулювання відіграє важливу роль у забезпеченні ефективності публічного управління, визначаючи правові засади діяльності органів влади та їх взаємодії із суспільством. У сучасних умовах реформування державного управління особливої уваги потребують питання вдосконалення адміністративно-правових механізмів, спрямованих на підвищення прозорості, підзвітності та ефективності управлінських процесів.

Публічне управління є однією з ключових сфер функціонування держави, яка спрямована на забезпечення ефективного виконання державних функцій та задоволення потреб суспільства. У широкому сенсі управління – це цілеспрямований вплив суб'єкта управління на об'єкт управління з метою створення ефективної системи та досягнення необхідних результатів. Системне бачення управління, яке включає його компоненти, елементи та їх взаємозв'язки, має принципове значення як з теоретичної, так і з методологічної точки зору. У вузькому сенсі мається на увазі вплив держави через систему виконавчих органів влади та посадових осіб в них [1, с. 36].

Важливо підкреслити, що в українському законодавстві не закріплено поняття «публічне управління». Термін «public», який використовується в іноземній науковій літературі, в Україні часто автоматично підмінюється терміном «державний».

Проте «публічне управління» як модель управління справами суспільства має інше сутнісне наповнення. Сучасна держава – це універсальна політична організація в суспільстві, яка зумовлюється

його соціальною асиметрією та необхідністю виконання «спільних справ». Вона має особливу публічну (державну) владу та спеціалізований апарат управління суспільством.

Держава виражає передусім інтереси народу, які легітимно визнані в результаті впливу різних груп тиску на державну владу. Вона також виконує певною мірою функції арбітражу між різними прошарками суспільства [1, с. 37].

Публічне управління за визначенням Л. Новак-Каляєвої – це співпраця органів державної влади, органів місцевого самоврядування, представників приватного сектору та інститутів громадянського суспільства. Разом вони здійснюють діяльність в межах визначених законом повноважень та функціональних обов'язків. Їх спільна мета – формувати та реалізовувати управлінські рішення суспільного значення. Ці рішення стосуються політики розвитку держави та її адміністративно-територіальних одиниць [2].

Згідно з думкою Р. Мельника, категорія «публічне управління» є надзвичайно складною та багатогранною. Її сутність легше описати, аніж чітко визначити. На думку автора, публічне управління являє собою різновид суспільно корисної діяльності, яку здійснюють різні суб'єкти, зокрема органи державної влади. Важливою тезою Р. Мельника є те, що влада не завжди ґрунтується на примусі. Нерідко вона реалізується через інші механізми: переконання, надання (виділення) матеріальних чи фінансових ресурсів тощо. Відповідно, й управління, яке має на меті досягнення певного стану суспільних відносин (вчинення дій або утримання від дій), також може здійснюватися у позапримусовому порядку [3].

Для повного розуміння поняття «адміністративно-правове регулювання публічного управління» необхідно розглянути такі терміни, як «регулювання», «правове регулювання» та «адміністративно-правове регулювання».

За визначенням Словника іншомовних слів, термін «регулювати» означає: упорядковувати, встановлювати порядок і систему в діяльності; забезпечувати правильну взаємодію частин механізму. Сучасний словник іншомовних слів уточнює це

значення, визначаючи «регулювання» як упорядкування, встановлення правильних взаємодій частин механізму та спрямування розвитку для створення системи [4, с. 29].

У науковій літературі правове регулювання трактують як: вплив права на суспільні відносини з метою їх упорядкування, гарантування та розвитку; спосіб упорядкування через встановлення стандартів і меж поведінки; систему дій органів державної влади за допомогою юридичних засобів для реалізації моделей розвитку суспільства; цілеспрямований вплив на поведінку через правові засоби [5, с. 40].

З урахуванням наведеного, адміністративно-правове регулювання публічного управління слід розуміти як упорядковувачий, цілеспрямований вплив суб'єктів публічного управління на суспільні відносини в сфері управління державою. Особливістю адміністративно-правового регулювання є наявність специфічного механізму, який забезпечує ефективність адміністративно-правового впливу на суспільні відносини, а також комплекс адміністративно-правових засобів, що формують механізм адміністративно-правового регулювання. Погляди науковців на структуру цього механізму варіюються, але обов'язковим елементом вважаються адміністративно-правові норми, що встановлюються чи санкціонуються державою та є обов'язковими для виконання. Важливою складовою частиною цього механізму є адміністративно-правові відносини [4, с. 29].

Адміністративно-правові норми регламентують фактично весь процес управлінської діяльності, пов'язаний з реалізацією повноважень суб'єктів управління, зокрема в частині розробки, прийняття та впровадження державно-управлінських рішень, а також здійснення управлінського циклу (планування, організація, мотивація, контроль), що впливає на зміну суспільних процесів і наближає їх до бажаного стану відповідно до визначених цілей [5, с. 41]. Ці норми закріплені в нормативно-правових актах різної юридичної сили – від Конституції та законів України до підзаконних актів [10, с. 29].

Враховуючи сказане вище, варто зазначити, що сучасні тенденції в адміністративно-правовому регулюванні публічного

управління зумовлені динамічними змінами в політичному, економічному та соціальному середовищі. Однією з головних тенденцій є посилення ролі правових норм у забезпеченні ефективності управління, що включає удосконалення законодавчої бази для підвищення прозорості та підзвітності органів публічного управління. Паралельно спостерігається тенденція до діджиталізації публічного управління, яка передбачає використання сучасних інформаційних технологій для автоматизації процесів та забезпечення швидкості та доступності державних послуг для громадян. Ще однією важливою тенденцією є розвиток механізмів публічно-приватного партнерства, що дозволяє державі залучати ресурси та інвестиції з боку приватного сектора для вирішення суспільних проблем, особливо в сфері інфраструктури та соціальних послуг. Цей процес супроводжується вдосконаленням нормативно-правового забезпечення та створенням сприятливих умов для партнерства між державними органами та бізнесом.

Перспективи адміністративно-правового регулювання публічного управління пов'язані з подальшою інтеграцією європейських стандартів в управлінську практику, що сприяє підвищенню ефективності державного управління. Важливою перспективою є також активізація реформ у сфері децентралізації, що дозволяє посилити роль місцевих органів влади в управлінні територіями та забезпечити більш ефективне реагування на потреби місцевих громад. Водночас, передбачаються нові виклики у зв'язку з необхідністю адаптації правового регулювання до змін в умовах глобалізації та нових технологічних інновацій.

Отже, адміністративно-правове регулювання публічного управління є ключовим елементом ефективності державного управління. Сучасні тенденції включають цифровізацію державних процесів, розвиток публічно-приватного партнерства та удосконалення законодавчої бази для забезпечення прозорості та підзвітності. Перспективи цього регулювання зумовлені інтеграцією європейських стандартів, посиленням ролі місцевих органів влади через децентралізацію та адаптацією до нових технологічних і глобальних викликів. Ці процеси сприяють

покращенню управлінської діяльності та забезпеченню сталого розвитку суспільства.

Література:

1. Аль-Атті І. В. Публічне управління: сутність і визначення. *Аспекти публічного управління*, 2018. № 6(8). С. 35–41.
2. Новак-Каляєва Л. Основні тенденції розвитку публічного управління в динаміці сучасних інформаційно-технологічних і соціально-політичних змін. *Публічно-управлінські та цифрові практики*, 2024. № 1. С. 84–95.
3. Омельчак Г. В. Аналіз співвідношення понять «публічне управління», «державне управління» та «публічне адміністрування». *Київський економічний науковий журнал*, 2023. № 3. С. 108–112. URL: <https://journals.kymu.kyiv.ua/index.php/economy/article/view/81>
4. Мельниченко Б. Адміністративно-правове регулювання публічного управління: поняття та особливості реалізації у сучасних умовах. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*, 2024. № 3(31). С. 27–34. URL: <https://journals.maup.com.ua/index.php/expert/article/download/4479/4787/5168>
5. Гуцуляк О. А. Поняття адміністративно-правового регулювання діяльності дільничних офіцерів поліції в контексті забезпечення безпеки територіальних громад. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*, 2023. № 3. С. 38–42. URL: http://apnl.dnu.in.ua/3_2023/7.pdf

Руска А.А.,
здобувач вищої освіти 4-го курсу ННПП НАВС,
Булик І.Л.,
доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін ННПП
НАВС, кандидат юридичних наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ КВАЛІФІКАЦІЇ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Домашнє насильство є світовою проблемою, на вирішення якої вже протягом багатьох десятиліть зосереджені зусилля законодавців та науковців. Боротьба з насильством у родині є ключовим елементом розвитку суспільства, що вимагає невідкладних дій. Ця форма насильства не лише є соціальною проблемою, але й порушує основні права і свободи людини. Кожен випадок домашнього насильства – це порушення прав окремої особи, яке потребує активного втручання держави та суспільства. Захист прав людини та гарантування її безпеки є важливою передумовою для створення справедливого та гуманного суспільства.

З початку повномасштабного вторгнення випадки домашнього насильства зросли, адже одним із похідних наслідків агресії держави-терориста Росії проти України став критично високий рівень емоційної напруги в суспільстві, особливо в прифронтових регіонах. Загибель чи травмування рідних, втрата житла та іншого майна, регулярні ворожі обстріли мирних населених пунктів, економічні труднощі в сукупності призводять і до зростання рівня насильства в сім'ях.

Науковою розробкою питань протидії домашньому насильству в Україні займалися такі вчені-правники А.Б.Блага, О.С. Тунтула, О.О. Кочемировська, І. П. Катеринчук, Х. П. Ярмачі, С.І. Білосорочка, А.К. Виноградова, Л.М. Сукмановська, К.В. Проноза та інші. Проте, попри значний внесок зазначених науковців, залишається низка питань щодо реагування законодавців на випадки домашнього насильства під час воєнного стану.

Проблема домашнього насильства існує уже протягом тривалого часу, але раніше обговорення цієї теми для суспільства не набувало особливого значення. Проте з часом, громадяни частіше починають доводити те, що насильство у родині стосується не лише конкретне коло сім'ї, а й потребує втручання держави, правоохоронних органів й спеціалістів для запобігання вчинення вище вказаних дій.

Відповідно, слід зазначити, що домашнє насильство має прояв не лише у фізичній формі, адже – це діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь [1]. Аналізуючи певне визначення, виділяють домашнє насильство чотирьох видів, зокрема:

1) фізичне насильство - форма домашнього насильства, що включає ляпаси, стусани, штовхання, щипання, шмагання, кусання, а також незаконне позбавлення волі та вчинення інших правопорушень насильницького характеру;

2) економічне насильство - форма домашнього насильства, що включає умисне позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна, коштів чи документів або можливості користуватися ними, залишення без догляду чи піклування, перешкоджання в отриманні необхідних послуг з лікування чи реабілітації, заборону працювати, примушування до праці, заборону навчатися та інші правопорушення економічного характеру;

3) психологічне насильство - форма домашнього насильства, що включає словесні образи, погрози, у тому числі щодо третіх осіб, приниження, переслідування, залякування, інші діяння, спрямовані на обмеження волевиявлення особи, контроль у репродуктивній сфері, якщо такі дії або бездіяльність викликали у

постраждалої особи побоювання за свою безпеку чи безпеку третіх осіб, спричинили емоційну невпевненість та інше;

4) сексуальне насильство - форма домашнього насильства, що включає будь-які діяння сексуального характеру, вчинені стосовно повнолітньої особи без її згоди або стосовно дитини незалежно від її згоди, або в присутності дитини, примушування до акту сексуального характеру з третьою особою, а також інші правопорушення проти статевої свободи чи статевої недоторканості особи, у тому числі вчинені стосовно дитини або в її присутності.

Варто також зазначити, що загалом адміністративна відповідальність згідно із ст.173-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення настає за вчинення наступних діянь: 1) вчинення домашнього насильства; 2) вчинення насильства за ознакою статі; 3) невиконання термінового заборонного припису; 4) неповідомлення про місце свого тимчасового перебування [2].

Природа причин учинення домашнього насильства є різною. Воєнний стан та конфлікт на сході України, що розпочався у 2014 році, суттєво вплинули на життя багатьох громадян. Низький рівень доходів, безробіття та втрата житла створюють напруженість і конфлікти в сім'ї, що можуть підвищити ризик домашнього насильства. Особливо слід звернути увагу на психологічне ставлення населення, адже багато людей знецінюють проблему домашнього насильства на фоні війни. І саме ця проблема є найбільш критичною. Адже воєнний стан має ще більший вплив на психіку як постраждалої особи так і кривдника, і може спричинити більш тяжкі наслідки, ніж у мирний час.

Одним із чинників є високий рівень соціальної напруги та перманентного стресу, що негативно позначається на психоемоційному стані людини, призводить до підвищеної агресії й дратівливості. Медичною мовою це називають посттравматичним стресовим розладом (ПТСР), спричиненим війною.

Посттравматичний стресовий розлад (ПТСР) зазвичай виникає після серйозної загрози життю та здоров'ю, важкого

поранення, вчиненого вбивства або травмування іншої людини, а також через смерть чи поранення товариша. Це призводить до того, що домашнє насильство набуває нових, більш жорстоких форм, проте через наявність інших проблем ці випадки часто залишаються непоміченими, а постраждалі залишаються без належного захисту.

Заступник міністра внутрішніх справ України – Богдан Драп’ятий, дослідивши, у своїй статті зазначає, що у 2023 році кількість пацієнтів із ПТСР зросла майже вчетверо проти 2021-го, а за перші два місяці 2024-го діагноз встановлено фактично такій самій кількості пацієнтів, як за весь 2021 рік [3]. Це дає можливість зрозуміти, що психологічний та емоційний стан здоров’я особи, є ще більш вразливим в умовах війни, після багатьох пережитих подій, що в майбутньому може матиме вплив на насильство, в будь – якому його прояві.

Юридична компанія «ЮрФем» проводила дослідження «Домашнє насильство в умовах війни: I півріччя 2022 року», де також аналізували притягнення до відповідальності за ст. 173-2 КУпАП. Відповідно до їх досліджень виявлено, що чоловіки у 52% виступали кривдниками щодо дружини/співмешканки; жінки виступали кривдницями лише в 6% справ; у 20% справ кривдником були син/дочка; а у 11% кривдниками виступали особи, соціальна роль яких брат, свекор, зять, чоловік доньки тощо [3].

Відповідно можна виділити декілька проблемних аспектів домашнього насильства, а саме: а) прогнозоване зростання випадків домашнього насильства, особливо в умовах триваючої збройної агресії Росії проти України; б) недосконале законодавче регулювання, що негативно позначається на практиці правозастосування; в) висока латентність цього виду правопорушення (жертва з різних причин часто не бажає видавати кривдника); г) складність ідентифікації дітей, які стали свідками домашнього насильства; д) недостатня кількість належно підготовлених мобільних груп із реагування на випадки домашнього насильства.

Отже, домашнє насильство під час війни – це поширене явище, яке дійсно стає ще більш небезпечним, ніж у мирний час.

Основними детермінантами такого правопорушення є нестабільний психоемоційний стан, ускладненість та невизначеність життєвої ситуації в населення, повсякденне життя, яке переважно проходить у стресі. Слід не замовчувати фактів домашнього насильства, оскільки боротьба з цим явищем починається з усвідомлення проблеми та зверненням до компетентних органів по допомогу.

Література:

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 7 груд. 2017 р. № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text> (дата звернення).
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення. Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР) від 07.12.1984 № **8073-X** URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення).
3. Звіт «Домашнє насильство в Україні: реагування в умовах війни (І півріччя 2022 року)», підготовлений Аналітичним центром ЮрФем. URL: <https://jurfem.com.ua/wp-content/uploads/2022/09/Проект-дослідження-РЄ.docx—копія.docx-2.pdf> (дата звернення: 19.08.2023).
4. Б. Драп'ятий. Домашнє насильство під час війни. Що з ним робитиме МВС? [Електронний ресурс]. URL: <https://zn.ua/ukr/UKRAINE/domashnje-nasilstvo-pid-chas-vijni-shcho-z-nim-robitime-mvs.html>

Савранчук Л.Л.,
доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін ННППІ
НАВС, кандидат юридичних наук, доцент

АДМІНІСТРАТИВНІ ПОСЛУГИ В МЕГАПОЛІСАХ: ЗАРУБІЖНІ МОДЕЛІ ТА ІННОВАЦІЇ

У сучасному світі публічні послуги (адміністративні, управлінські, муніципальні) є одним із системоутворюючих елементів взаємодії між органами влади та суспільством. Зокрема, у Великій Британії, Німеччині та Канаді інститут публічних послуг успішно працює протягом десятиліть.

Питання поліпшення системи надання публічних послуг населенню займають важливе місце у політиці британського уряду, спрямованої на досягнення більш ефективної роботи виконавчої влади.

Першим кроком у цій галузі стала реалізація в 1991 році концепція Хартії громадян – 10-річної ініціативи, яка мала на меті підвищити якість і корисність державних послуг, покращити їх дизайн і розподіл. У 1997 році уряд змінив програму як частину більшої ініціативи з підвищення ефективності виконавчої влади. Зрештою, у березні 1999 року було опубліковано Білу книгу «Модернізація уряду», що представляє довготривалу програму реформування державного управління [5].

Ця програма заклала принципи діяльності державних установ і організацій, що надають послуги населенню, а також зобов'язання уряду у цій сфері. До них відносяться наступні принципи [5]:

- розробка та впровадження базових загальнодержавних стандартів;
- передача основної кількості повноважень органам державної влади, які знаходяться на місцевому рівні, де здійснюється безпосереднє надання послуг;
- належна гнучкість та доступність у процесі надання послуг з урахуванням потреб та специфічних особливостей споживачів;

- можливість вибору для споживачів місця отримання, а також постачальника послуг, що веде до підвищення рівня їх якості.

Як наслідок, успішне досягнення бажаних цілей у реформуванні публічного сектору в першу чергу залежить від чіткого визначення завдань та вибору принципів, пов'язаних із цими завданнями.

У країнах – членах ЄС участь громадськості у покращенні якості адміністративних послуг є першорядною. У результаті уряди Австрії, Великої Британії, Бельгії, Греції, Данії, Ірландії та Італії беруть участь в ініціативах щодо підвищення якості послуг.

Крім того, досягається подвійний ефект:

- для громади в цілому – якісні адміністративні послуги;
- для влади – зміна сприйняття населенням державних послуг, організації їх надання та взаємодії з населенням.

Як наслідок, акцент реформування державного управління в цих країнах зосереджений на інтересах населення та кінцевій меті.

Світова практика показала, що реальна думка споживача про адміністративні послуги є найефективнішим способом оцінки їх якості. Цей метод вважався найбільш значущим наприкінці 80-х років ХХ століття. У 1990-х роках Канада, Швеція, Сполучені Штати та Фінляндія започаткували систему оцінки ефективності публічних інституцій, це робилося шляхом надання адміністративних послуг споживачам на основі їхніх уподобань та очікувань [2, с. 32].

Серед ініціатив, спрямованих на підвищення якості адміністративних послуг, слід відзначити можливість ознайомлення з процесом їх вибору та отримання безпосередньо на веб-сайті відповідного публічного органу Великої Британії.

Надання публічних послуг у Великій Британії забезпечується органами самоврядування, які діють у межах, визначених центральним урядом.

Специфіка надання послуг пояснюється складністю системи місцевого самоврядування. У результаті в Лондоні вони складаються з двох категорій: загальноміської частини та частини

територіальних одиниць (32 муніципалітети, деякі з яких мають статус міста, а також місто зі спеціальним статусом) [1].

Безпосереднє надання адміністративних послуг здійснюється через «постачальників послуг», які працюють відповідно до принципів цілісності, сумлінності, ефективності, доступності, справедливості та відповідальності.

Крім того, на офіційному веб-сайті місцевого самоврядування громадськість має можливість дізнатися більше про отримання відповідних адміністративних послуг, у тому числі про створення системи зворотного зв'язку [1].

Серед позитивних моментів організації публічних послуг у Великій Британії слід відзначити впровадження в 2000 році системи BestValue, яка присвячена «зобов'язанню надавати послуги високої якості, що є одночасно економічно ефективним і продуктивним» [1].

У Німеччині в 70-х роках ХХ століття відбулася переорієнтація взаємовідносин між органами державної влади та громадянами з владного й зобов'язального характеру на надання послуг [4, с. 33].

Одним із основних принципів сучасного менеджменту в Німеччині є підвищення ролі соціального саморегулювання, зменшення прямого постачання державою публічних послуг при збереженні її впливу. Цей метод передбачає передачу відповідальності за надання певних послуг приватним особам, зберігаючи при цьому зобов'язання держави їх надавати.

У Канаді політика щодо адміністративних послуг спрямована на спрощення взаємодії між державою та її громадянами, сприяння підвищенню якості обслуговування, використання баз даних, використання нових технологій і створення «інтегрованих офісів», де різноманітні послуги можна отримати на федеральному, провінційному та муніципальному рівнях [3, с. 545].

Досвід Канади в наданні адміністративних послуг, зокрема створення інтегрованих офісів, є особливо цінним для України. Впровадженню цих послуг у Канаді сприяла активна підтримка урядових установ, які поступово делегували певні повноваження

місцевим державним організаціям, вилучаючи з їх обов'язків велику кількість повсякденних завдань.

Важливо визнати, що у Канаді надання послуг є найбільш ефективними, коли їх надає постачальник послуг, ближчий до споживача.

Також важливо зазначити, що однією з перших країн, де почали використовувати центри надання адміністративних послуг, були Нідерланди.

Створення Служби публічних послуг, яка є похідною від об'єднання ресурсів Служби громадян, інформаційного веб-сайту та контакт-центру, сприяло збільшенню обсягу послуг для громадян та бізнесу, а також більш організованому підходу до роботи з відвідувачами.

Надання адміністративних послуг у місті Гаага структурована навколо дворівневої системи: центральний «сервісний центр», розташований у самому місті, та 7 офісів, які розташовані по всьому місту. Унікальним аспектом організації послуг є їх максимальний перелік, хоча деякі позиції можна знайти лише в центральному офісі адміністративних послуг. Ці відділення вигідні громадянам своїм зручним графіком роботи, в тому числі вечірнім прийомом.

Досвід цієї країни у впровадженні концепції сервісних супермаркетів вважають першочерговим для їх успіху.

Цікавим є досвід Китаю, де надвеликі та дуже великі міста («мега-міста») стали основою його соціально-економічного розвитку. Однак вони також стикаються з серйозними проблемами «міських хвороб» через їх високу концентрацію. Порівняно з іноземними аналогами, китайські мегаполіси мають унікальні характеристики, такі як швидке зростання, висока щільність населення та велика кількість жителів, що необхідно враховувати при наданні послуг. Західні дослідження та практика надають цінний довідковий досвід для китайського управління мегаполісами, однак через відмінності в адміністративних системах, етапах розвитку, географічних умовах та інших факторах Китай не може просто копіювати іноземні практики [1].

Таким чином, однією з ключових тенденцій в мегаполісах є цифровізація сервісів в публічній сфері.

Отже, на нашу думку, найбільш актуальними для впровадження в Україні є ініціативи розвинених країн щодо:

1) створення системи оцінки якості адміністративних послуг, які надають місцеві органи влади. Ця система має базуватися на тому, наскільки громадяни сприймають якість послуг;

2) збільшення кількості офісів, які надають послуги по всій країні, і отримання повноважень надавати широкий спектр послуг, які є найбільш бажаними для громадян, включаючи послуги від інших державних органів, які інтегровані на місцевому, регіональному та державному рівнях;

3) надання послуг організацією на основі чесності, професіоналізму, доступності, справедливості та рівності;

4) впровадження сучасних технологій, зокрема цифрової системи обслуговування громадян, яка б зменшила обсяг паперової роботи, інтеграції бази даних (потенціал бази даних для обміну інформацією з іншими державними органами) та можливості доступу до послуг через єдиний веб-портал з отриманням результатів у електронній формі.

Таким чином, виявлення кращих практик зарубіжного досвіду надання адміністративних послуг на рівні мегаполісів, є безумовно надзвичайно важливим для врахування його в умовах дії воєнного стану та післявоєнного відновлення України та її урбанізованих територій. Україні варто враховувати досвід розвинених держав, вивчаючи шляхи та моделі управління мегаполісами, що адаптовані до їхніх власних унікальних обставин.

Література:

1. Zhou, Y., Xu, H., Wang, Y. et al. Promoting coordinated spatial governance of megacities in China via spatial organization of metropolitan areas. FURP 2, 24 (2024). DOI: <https://doi.org/10.1007/s44243-024-00034-1>.

2. Kuchma K. Foreign experience legal regulation of administrative services in environment and natural resources. ScienceRise: Juridical Science, (2(4),). 2018. P. 31–35. DOI: <https://doi.org/10.15587/2523-4153.2018.135841>.

3. Yevdokimenko, S. V., Naumova, A. O., Yakymchuk, S. O., & Povydysh, V. V. (2020). Foreign experience of administrative and legal support of citizens; rights by prosecutors offices and possibilities of its use in Ukraine. Amazonia Investiga, 9 (27), P. 544–551. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2020.27.03.58>.

4. Lavrenko A.I. Foreign experience of administrative and legal regulation of discretionary powers in the branch of land relations. Analytical and Comparative Jurisprudence. 2024. P.532-535. DOI: [doi 10.24144/2788-6018.2024.05.84](https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.05.84)

5. The Modernizing Government Technology with a Low-Code Platform whitepaper. URL: <https://www.govocal.com/blog/5-ways-to-measure-evaluate-e-participation> (дата звернення: 16.06.2025).

Свирида В.О.,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавра ННПП НАВС,

Волох О.К.,

доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін

ННПП НАВС, кандидат юридичних наук

СКЛАД СУДУ

Склад суду в адміністративному судочинстві є одним із ключових елементів забезпечення справедливого та законного розгляду адміністративних справ. Відповідно до Кодексу адміністративного судочинства України (КАСУ), розгляд адміністративних справ здійснюється суддею одноособово або колегією суддів. Визначення конкретного складу суду залежить від складності справи, категорії спору та інстанції, в якій вона розглядається. Цей аспект судового процесу має важливе значення, оскільки безпосередньо впливає на об'єктивність, неупередженість

та повноту дослідження обставин справи, а отже, і на кінцеве рішення суду.

Питання складу суду в адміністративному судочинстві сьогодні є надзвичайно актуальним. Це зумовлено ключовою роллю адміністративних судів у захисті прав громадян у їхніх відносинах з державою. По-перше, склад суду є гарантією права на справедливий суд. По-друге, специфіка адміністративних спорів вимагає особливої уваги до неупередженості суду. По-третє, постійні зміни в законодавстві та судова практика вимагають постійного аналізу та обговорення питань, пов'язаних зі складом суду.

Склад суду визначає стаття 31 Кодексу адміністративного судочинства України. Визначення судді, а в разі колегіального розгляду - судді-доповідача для розгляду конкретної справи здійснюється Єдиною судовою інформаційно-комунікаційною системою під час реєстрації документів, зазначених в частині другій статті 18 цього Кодексу, а також в інших випадках визначення складу суду на будь-якій стадії судового процесу, з урахуванням спеціалізації та рівномірного навантаження для кожного судді, за принципом випадковості та в хронологічному порядку надходження справ. Справа, розгляд якої відповідно до Кодексу здійснюється колегією суддів в обов'язковому порядку, розглядається постійною колегією суддів відповідного суду, до складу якої входить визначений Єдиною судовою інформаційно-комунікаційною системою суддя-доповідач. Персональний склад постійних колегій суддів визначається зборами суддів відповідного суду. [1, ст. 31]

Усі адміністративні справи в суді першої інстанції, крім випадків, встановлених Кодексом, розглядаються і вирішуються суддею одноособово. Суддя, який розглядає справу одноособово, діє як суд. [2, ст. 15]

Це означає, що суддя одноособово: а) вирішує усі питання, пов'язані з судовим розглядом адміністративної справи; б) діє від імені суду і головує в судовому засіданні; діє як суд (Закону України «Про судоустрій та статус суддів»); в) постановляє іменем

України судові рішення, яке після набрання ним законної сили є обов'язковим для виконання. [ст. 281, 4]

Справу, що відноситься до юрисдикції суду першої інстанції, залежно від категорії і складності справи, може бути розглянуто колегіально у складі трьох суддів, крім справ, які розглядаються в порядку спрощеного позовного провадження. Питання про призначення колегіального розгляду вирішується до закінчення підготовчого засідання у справі (до початку розгляду справи, якщо підготовче засідання не проводиться) суддею, який розглядає справу, за власною ініціативою або за клопотанням учасника справи, про що постановляється відповідна ухвала. Перегляд судових рішень в адміністративних справах в апеляційному порядку здійснюється колегією у складі трьох суддів (ст. 31 КАС України).

У процесі розгляду адміністративної справи можуть виникнути обставини, що унеможливають подальшу участь судді (суддів) у справі (наприклад, відвід, самовідвід, хвороба, відпустка, припинення повноважень тощо). У таких випадках здійснюється заміна члена суду в порядку, встановленому статтею 36 КАС України. Заміна головуєчого судді здійснюється за аналогічною процедурою. Після заміни члена суду розгляд справи розпочинається спочатку.

Висновки: Склад суду в адміністративному судочинстві України визначається КАС України та формується з урахуванням принципу одноособового або колегіального розгляду справ, залежно від їх складності та категорії. Автоматизована система документообігу суду забезпечує випадковий та об'єктивний розподіл справ між суддями. Заміна члена суду у разі потреби здійснюється у встановленому законом порядку. Належне формування складу суду є ключовим елементом забезпечення ефективності, справедливості та неупередженості адміністративного судочинства в Україні.

Література:

1. Кодекс адміністративного судочинства України, 2005 – ст. 31, ст. 33.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>

2. Закон України «Про судоустрій та статус суддів», 2016 – ст. 15.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>

3. Адміністративне судочинство : навчальний посібник / Ковалів М.В., Гаврильців М. Т., Сахура І. Б. – Львів – ст. 281, 4

Семенюк А.Л.,

аспірант кафедри адміністративно-правових дисциплін
ННІПІ НАВС,

Волох О.К.,

доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін ННІПІ
НАВС, кандидат юридичних наук

ПИТАННЯ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Організація економічного співробітництва і розвитку оприлюднила Рекомендації з питань штучного інтелекту (Organisation for Economic Co-operation and Development, Recommendation of the Council on Artificial Intelligence, OECD/LEGAL/0449) [1].

Україна у 2019 році приєдналася до зазначених Рекомендацій. Відповідно до них у Концепції сформульовано принципи розвитку та використання технологій штучного інтелекту:

1) розроблення та використання систем штучного інтелекту лише за умови дотримання верховенства права, основоположних прав і свобод людини і громадянина, демократичних цінностей, а також забезпечення відповідних гарантій під час використання таких технологій;

2) відповідність діяльності та алгоритму рішень систем штучного інтелекту вимогам законодавства про захист персональних даних, а також додержання конституційного права

кожного на невтручання в особисте і сімейне життя у зв'язку з обробкою персональних даних;

3) забезпечення прозорості та відповідального розкриття інформації про системи штучного інтелекту;

4) здійснення на постійній основі оцінки систем штучного інтелекту та управління потенційними ризиками тощо [2].

Пріоритетними сферами, в яких мають бути реалізовані завдання державної політики розвитку галузі штучного інтелекту, Уряд вважає: освіту і професійне навчання, науку, економіку, кібербезпеку, інформаційну безпеку, оборону, публічне управління, правове регулювання та етику, правосуддя.

План заходів по реалізації даної Концепції було схвалено відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 травня 2021 р. № 438-р [3]. Його реалізацію було розраховано до кінця 2024 року.

Пунктом 6 Плану заходів передбачено впровадження технологій штучного інтелекту в національну систему кібербезпеки для проведення аналізу і класифікації загроз та вибору стратегії їх стримування і запобігання їх виникненню. Як результат у IV кварталі 2021 року мали бути затверджені «заходи протидії кіберзагрозам з використанням технологій штучного інтелекту».

Головним виконавцем вказаного пункту зазначено Національну поліцію України. Як визначено Законом України «Про Основні засади забезпечення кібербезпеки України», Національна поліція України як один з основних суб'єктів національної системи кібербезпеки забезпечує захист прав і свобод людини і громадянина, інтересів суспільства і держави від кримінально протиправних посягань у кіберпросторі; здійснює заходи із запобігання, виявлення, припинення та розкриття кіберзлочинів, підвищення поінформованості громадян про безпеку в кіберпросторі (п. 2 ч. 2 ст. 8) [4].

Стаття 8 Європейської Конвенції з прав людини закріплює право кожного на повагу до його приватного і сімейного життя, житла і до таємниці кореспонденції. Органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права інакше, ніж згідно із

законом і коли це необхідно в демократичному суспільстві в інтересах національної і громадської безпеки або економічного добробуту країни, з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або з метою захисту прав і свобод інших осіб.

Зміст цього права розтлумачується у численних рішеннях Європейського суду з прав людини (далі – Суд, ЄСПЛ).

Згідно статей 270, 271, 301 Цивільного кодексу України зміст права на недоторканність особистого і сімейного життя як одного з видів особистого немайнового права полягає в тому, що фізична особа вільно, на власний розсуд визначає свою поведінку у сфері свого приватного життя і можливість ознайомлення з ним інших осіб та має право на збереження у таємниці обставин свого особистого життя.

Є і відповідна правова позиція Конституційного Суду України, у рішенні якого (від 20.01.2012 р. № 2-рп/2012) було наголошено: «Конституційний Суд України виходить з того, що неможливо визначити абсолютно всі види поведінки фізичної особи у сферах особистого та сімейного життя, оскільки особисті та сімейні права є частиною природних прав людини, які не є вичерпними, і реалізуються в різноманітних і динамічних відносинах майнового та немайнового характеру, стосунках, явищах, подіях тощо. Право на приватне та сімейне життя є засадничою цінністю, необхідною для повного розквіту людини в демократичному суспільстві, та розглядається як право фізичної особи на автономне буття незалежно від держави, органів місцевого самоврядування, юридичних і фізичних осіб».

У рішенні по справі «Пантелеєнко проти України» ЄСПЛ відзначає, що як зберігання державними органами інформації про особисте життя людини, так і її використання є втручанням в право на повагу до приватного життя, гарантоване пунктом 1 статті 8 Конвенції. Також, у рішенні у справі «Заїченко проти України (№ 2)» підкреслюється, що збирання та зберігання інформації стосовно приватного життя особи, а також її розповсюдження охоплюються сферою застосування пункту 1 статті 8 Конвенції.

Згідно вимог ст. 7 Закону України «Про Національну поліцію» під час виконання своїх завдань поліція забезпечує дотримання прав і свобод людини, гарантованих Конституцією та законами України, а також міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, і сприяє їх реалізації.

Обмеження прав і свобод людини допускається виключно на підставах та в порядку, визначених Конституцією і законами України, за нагальної необхідності і в обсязі, необхідному для виконання завдань поліції.

Здійснення заходів, що обмежують права та свободи людини, має бути негайно припинене, якщо мета застосування таких заходів досягнута або немає необхідності подальшого їх застосування.

Отже, Законом України «Про Національну поліцію» на поліцію покладено обов'язок дотримання прав і свобод людини, але й передбачено можливість їх обмеження.

Згідно статті 26 цього Закону поліція здійснює інформаційно-аналітичну діяльність виключно для реалізації своїх повноважень, визначених законом. Поліція може створювати власні реєстри та бази даних, необхідні для забезпечення щоденної діяльності органів (закладів, установ) поліції у сфері трудових, фінансових, управлінських відносин, відносин документообігу, а також бази даних, що формуються в процесі здійснення оперативно-розшукової діяльності відповідно до закону, та інформаційно-аналітичні системи (у тому числі міжвідомчі), необхідні для виконання покладених на неї повноважень. Діяльність поліції, пов'язана із захистом і обробкою персональних даних, здійснюється на підставах, визначених Конституцією України, Законом України "Про захист персональних даних", іншими законами України (частини 1, 3, 4).

Стаття 27 Закону «Про Національну поліцію» регламентує основні засади використання поліцією інформаційних ресурсів.

Зокрема, відповідно до частин першої-другої цієї статті поліція має безпосередній оперативний (у тому числі автоматизований) доступ до інформації та інформаційних ресурсів

інших органів державної влади за обов'язковим дотриманням Закону України "Про захист персональних даних". Інформація про доступ до реєстру та бази (банку) даних повинна фіксуватися та зберігатися в автоматизованій системі обробки даних, включно з інформацією про особу, яка отримала доступ, та про обсяг даних, доступ до яких було отримано.

Література:

1. Organisation for Economic Co-operation and Development, Recommendation of the Council on Artificial Intelligence, OECD/LEGAL/0449. URL: <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/oecd-legal-0449> (дата звернення: 28.05.2025).

2. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 02.12.2020 р. № 1556. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text> (дата звернення: 28.05.2025).

3. Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні на 2021-2024 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 травня 2021 р. № 438-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/438-2021-%D1%80#n4> (дата звернення: 28.05.2025).

4. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України: Закон України від 05.10.2017 р. № 2163. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text> (дата звернення: 28.05.2025).

5. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 28.05.2025).

Сердюк В.Д.,
студентка 203_СПД_2023 групи ННПП НАВС,
Волох О.К.,
доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін
ННПП НАВС, кандидат юридичних наук

АДМІНІСТРАТИВНА ЮСТИЦІЯ ТА АДМІНІСТРАТИВНЕ СУДОЧИНСТВО

Адміністративна юстиція та адміністративне судочинство є взаємопов'язаними, але не тотожними поняттями у правовій системі України. Адміністративна юстиція виступає як інститут судового захисту прав і свобод громадян у сфері публічно-правових відносин [1, с. 12].

Натомість адміністративне судочинство є процесуальною формою реалізації адміністративної юстиції, що охоплює порядок провадження у справах, підвідомчих адміністративним судам, та регламентується Кодексом адміністративного судочинства України [2, с. 35].

Таким чином, адміністративна юстиція має ширше значення, включаючи як інституційні, так і функціональні елементи, тоді як адміністративне судочинство обмежується процедурними аспектами розгляду справ у межах адміністративної юрисдикції [3, с. 78].

Варто зазначити, що ефективне функціонування адміністративної юстиції забезпечується не лише наявністю процесуальних норм, а й відповідною судовою практикою, забезпеченням незалежності судів і доступності правосуддя для громадян [4, с. 101].

Поняття адміністративної юстиції походить із західноєвропейських країн, де воно означає спеціалізовану форму судового контролю за діяльністю органів виконавчої влади. Цей інститут виник як засіб обмеження адміністративної влади та гарантування прав громадян у публічно-правових відносинах.

В Україні адміністративна юстиція впроваджувалася поступово, що зумовлено переходом від радянської моделі

судочинства до європейських стандартів. У 2005 році набув чинності Кодекс адміністративного судочинства України, який став основою для формування системи адміністративних судів та забезпечення захисту прав громадян у публічно-правовій сфері [2, с. 36].

Слід розрізняти матеріально-правову та процесуально-правову природу відповідних понять. Адміністративна юстиція є категорією матеріального права, яка визначає зміст, завдання, принципи та об'єкти захисту. Адміністративне судочинство ж визначає процесуальні засоби реалізації захисту прав, свобод та інтересів осіб.

У практичному вимірі важливо забезпечити узгодженість між нормами адміністративного матеріального та процесуального права, щоб судовий захист був не лише доступним, а й ефективним. Це потребує належної кваліфікації суддів, чіткості законодавства та правової визначеності.

Отже, адміністративна юстиція є ширшим за змістом поняттям, що охоплює систему адміністративних судів, правові засади функціонування та механізми захисту публічних прав. Натомість адміністративне судочинство – це конкретна форма процесуального здійснення правосуддя у сфері адміністративних правовідносин.

Література:

1. Битяк Ю. П. Адміністративне право України : підручник / Ю. П. Битяк, В. М. Гаращук, В. Д. Бевзенко та ін. – Х. : Право, 2020. – 560 с.
2. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 6 липня 2005 р. № 2747-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 35-37. – Ст. 446.
3. Шевченко О. О. Адміністративна юстиція в Україні : навч. посіб. / О. О. Шевченко. – К. : Центр учбової літератури, 2019. – 288 с.
4. Ківалов С. В. Судова система України : навч. посіб. / С. В. Ківалов. – Одеса : Юрид. літ., 2021. – 240 с.

Сірий Ю.М.,

доцент кафедри адміністративного прав та процесу НАВС,
кандидат наук з державного управління

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРОЦЕДУРНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ У ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

Організаційно-процедурні технології у публічному управлінні відіграють ключову роль у встановленні чіткої послідовності дій та контролю за їх виконанням. Вони знижують ризики прийняття необґрунтованих рішень, забезпечують сталість процесів і мінімізують корупційні прояви. Саме через стандартизацію процедур органи влади здатні підтримувати високий рівень відповідальності та взаємодії між підрозділами.

Технологія управлінського циклу гарантує, що кожне рішення проходить через фази планування, організації, мотивації та контролю, що створює повторюваний і відтворюваний процес. Це дозволяє уникнути «авралу», коли дії відбуваються хаотично, а також сприяє більш точному прогнозуванню результатів. Наявність стандартизованої послідовності допомагає залучати нових співробітників і швидше вводити їх у робочий процес.

Регламентовані процедури фіксують кожен етап ухвалення рішення в офіційних документах і звітах, що підвищує рівень публічної довіри. Громадяни та наглядові органи можуть відстежувати хід реалізації заходів та оцінювати відповідність дій задекларованим цілям і критеріям. Це стимулює керівників до дотримання етичних норм і зменшує ймовірність зловживань.

Програмно-цільовий метод пов'язує виділення фінансових та людських ресурсів із конкретними програмними завданнями та показниками ефективності. Завдяки цьому зникає дублювання функцій, а бюджетні кошти спрямовуються туди, де вони приносять найбільшу користь. Чітко визначені КРІ дозволяють оцінювати доцільність подальших інвестицій і коригувати стратегію в разі необхідності.

Хоча регламенти створюють стандарти, вони також інтегрують корекційні механізми, що дають змогу швидко

реагувати на нові виклики або зміну пріоритетів. Постійний моніторинг і аналіз відхилень стимулюють до своєчасного перегляду планів і програм. Це гарантує, що управлінські рішення залишаються актуальними навіть у нестабільному зовнішньому середовищі.

Інструменти системного підходу допомагають органам влади формувати довгострокові розвиткові траєкторії та координувати зусилля різних гілок влади. Поєднання управлінського циклу та програмно-цільового методу забезпечує баланс між оперативними завданнями та стратегічними цілями. В результаті формується більш цілісна модель публічного управління, орієнтована на сталий розвиток та задоволення суспільних потреб.# Організаційно-процедурні технології в органах влади

Організаційно-процедурні технології в публічному управлінні становлять комплекс стандартизованих етапів і регламентів, які забезпечують системність, прозорість і послідовність управлінських процесів. Вони спрямовані на мінімізацію ризиків прийняття необґрунтованих рішень, підвищення відповідальності виконавців і створення механізмів оперативного контролю.

Технологія управлінського циклу базується на чотирьох взаємопов'язаних фазах, кожна з яких виконує специфічну роль у формуванні та реалізації управлінського рішення.

Фаза планування полягає у визначенні місії органу влади, формулюванні стратегічних і тактичних цілей, а також розробці проектів плану з чітким визначенням ресурсних потреб і критеріїв оцінки ефективності. У рамках цього етапу здійснюється збір і аналіз інформації про внутрішнє середовище органу влади та зовнішні ризики, а також вироблення альтернативних сценаріїв розвитку подій.

На етапі організації розроблений план трансформується у форму організаційної структури та процедур, які регламентують розподіл повноважень і відповідальності між підрозділами. Формується система управлінського документообігу та міжвідомчих координаційних механізмів, що забезпечують взаємодію учасників процесу та своєчасний обмін інформацією.

Мотивація як третій компонент циклу передбачає розробку системи матеріальних і нематеріальних стимулів для виконавців, створення механізмів зворотного зв'язку та підтримання корпоративної культури. Під час цього етапу здійснюється ідентифікація мотиваційних драйверів, формування системи заохочень та відповідальності, що гарантує вмотивовану участь працівників у реалізації управлінських завдань.

Фаза контролю фокусується на моніторингу відповідності фактичних результатів встановленим плановим показникам та стандартам. Вона включає регулярне порівняння звітних даних, виявлення відхилень, аналіз причин їх виникнення та оперативне впровадження коригувальних заходів. Результати контролю формують основу для наступного циклу планування та інформують вищі органи влади і громадськість.

Програмно-цільовий метод застосовується для розробки комплексних державних програм і проєктів на основі чіткого визначення стратегічних цілей, ресурсів і показників ефективності.

Спочатку здійснюється формулювання довгострокових стратегічних цілей, які повинні узгоджуватися з національними або регіональними стратегічними документами та відображати пріоритети розвитку. Цілі позначаються у вигляді конкретних, вимірюваних показників із зазначенням часових рамок.

Наступний етап передбачає підготовку програм і проєктів, що включає опис основних заходів, етапів реалізації та очікуваних результатів. Паралельно проводиться ідентифікація зацікавлених сторін і виконавців, оцінка ризиків та розробка заходів їх мінімізації.

Ключовим елементом методу є визначення показників ефективності (KPI). Для кожної програми формуються як кількісні (обсяги виконаних робіт, економічний ефект), так і якісні (рівень задоволеності громадян, соціальні наслідки) індикатори з урахуванням вагових коефіцієнтів різних аспектів.

Бюджетування і ресурсне забезпечення будується навколо програмних цілей: здійснюється розрахунок фінансових та кадрових ресурсів, інтеграція видатків у бюджетні запити та механізми міжбюджетних трансфертів.

Моніторинг і оцінка реалізації програм здійснюється на основі регулярної звітності виконавців за встановленими КРІ, проведення проміжних і підсумкових аудитів, а також залучення громадськості до оцінки результатів. За потреби застосовуються корекційні механізми: перегляд цілей, перерозподіл ресурсів або адаптація заходів відповідно до нових викликів.

Узагальнюючи, організаційно-процедурні технології в органах влади забезпечують формалізацію та послідовність управлінських дій, створюють умови для прозорості та підзвітності, а також сприяють планомірній реалізації стратегічних завдань із урахуванням ресурсних і соціально-політичних обмежень. Їхнє застосування є необхідною передумовою ефективного публічного управління.

Слюсар Л.О.,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавра

217_СПРБ_2023 ННПП НАВС,

Савранчук Л.Л.,

доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін ННПП

НАВС, кандидат юридичних наук, доцент

ПИТАННЯ РЕФОРМУВАННЯ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Служба безпеки України є центральним органом виконавчої влади, який здійснює спеціальні функції із забезпечення державної безпеки. Актуальність дослідження правових основ СБУ зумовлена сучасними викликами, що стоять перед державою: зовнішньою агресією, кіберзагрозами, інформаційною війною, гібридними впливами. У цих умовах роль СБУ як гаранта національної безпеки набуває особливого значення, а питання правового регулювання її діяльності – стає ключовим.

Служба безпеки України (далі – СБУ) є ключовим органом у системі державної влади, діяльність якого спрямована на

забезпечення державної безпеки, охорону суверенітету, територіальної цілісності та конституційного ладу [4]. У структурі органів державної влади СБУ має особливий правовий статус, адже поєднує в собі функції спеціальної служби, правоохоронного та розвідувального органу. Її діяльність регламентується системою нормативно-правових актів, які визначають як загальні принципи функціонування служби, так і конкретні повноваження її органів [2].

Відповідно до Конституції України, оборона суверенітету та незалежності держави покладається на відповідні державні інституції. СБУ прямо згадується в Основному Законі як орган, відповідальний за державну безпеку (ст. 17 Конституції України). Її діяльність регулюється спеціальним Законом України «Про Службу безпеки України» від 25 березня 1992 року, що визначає її завдання, структуру, функції, засади взаємодії з іншими органами державної влади, а також гарантії правового та соціального захисту співробітників служби [4].

Цей закон став базовим документом, який на початку 1990-х заклав фундамент для формування СБУ як незалежного українського органу безпеки на зміну радянському КДБ. Він забезпечив інституційну спадкоємність, але водночас зберіг деякі архаїчні риси, зокрема надмірну концентрацію повноважень, недостатню регламентацію підзвітності, що в подальшому стало предметом критики з боку громадськості та міжнародних партнерів України [5].

Згідно із законодавством, СБУ має повноваження в таких основних напрямках діяльності: контррозвідувальна діяльність, боротьба з тероризмом, протидія розвідувально-підбивній діяльності іноземних спецслужб, охорона державної таємниці, забезпечення інформаційної безпеки, а також протидія злочинам проти основ національної безпеки. Крім того, СБУ виконує слідчі дії у справах, пов'язаних із державною зрадою, тероризмом та іншими злочинами особливої категорії.

Однак законодавча база, що регламентує діяльність СБУ, неодноразово ставала предметом дискусії в юридичних і політичних колах. Однією з ключових проблем є невідповідність

окремих норм чинного закону сучасним реаліям та європейським стандартам. Закон 1992 року, попри численні зміни, досі не забезпечує чіткої системи контролю за діяльністю СБУ, що створює ризики для прав і свобод громадян [4].

Окрему стурбованість викликає надмірне зосередження повноважень в руках цього органу. СБУ одночасно має розвідувальні, слідчі, оперативно-розшукові та правоохоронні функції, що створює потенціал для зловживань та політичного тиску. Зокрема, в минулому в діяльності СБУ фіксувалися випадки переслідування журналістів, активістів, зловживання при здійсненні досудового слідства. Це стало підставою для посилення громадського контролю над діяльністю служби.

У контексті реформування СБУ на особливу увагу заслуговує Закон України «Про національну безпеку України» 2018 року, який окреслив сучасну модель сектора безпеки і оборони [3]. Відповідно до нього, СБУ входить до сектору національної безпеки разом із Збройними Силами України, Національною поліцією, Державною прикордонною службою, Держспецзв'язку, розвідувальними органами. Закон передбачає приведення української системи безпеки до стандартів НАТО, де спецслужби мають обмежені, чітко визначені повноваження і підзвітні демократичним інституціям.

Реакцією на ці виклики стала розробка нового законопроекту «Про Службу безпеки України», який пройшов експертні обговорення за участі представників ЄС і НАТО. Його головна мета – реформування СБУ відповідно до європейських стандартів: позбавлення невластивих функцій (зокрема слідства), демілітаризація, зміцнення парламентського контролю та посилення прозорості у діяльності органу [1]. Також пропонується зменшити вплив політичного керівництва на оперативну діяльність служби та запровадити відкриту процедуру призначення голови СБУ.

Однак процес реформування гальмується політичними інтересами, а також чинними у СБУ корпоративними механізмами опору змінам. Попри запити суспільства на реформу, остаточне прийняття оновленого закону неодноразово відкладалося.

Варто зазначити, що діяльність СБУ в умовах повномасштабної збройної агресії Російської Федерації зазнала суттєвих змін. Служба стала активним учасником операцій на фронті, протидіє ворожим ДРГ, здійснює контррозвідальні заходи, викриває агентів і колаборантів. Така трансформація вимагає від держави не лише оперативної ефективності, а й чіткої правової регламентації кожного кроку задля збереження правового порядку і довіри громадян [2].

Варто звернути увагу, що Служба безпеки України є не лише елементом системи державної безпеки, а й суб'єктом публічного адміністративного права, що підтверджується її функціональною роллю у структурі виконавчої влади [6]. Хоча СБУ формально не є частиною Кабінету Міністрів України, її діяльність координується Президентом України через Раду національної безпеки і оборони, а також регламентується широким спектром адміністративно-правових актів. До таких належать укази Президента, постанови уряду, накази СБУ та внутрішні регламенти, які детально визначають організаційну структуру, внутрішній порядок роботи та службову дисципліну.

У правовому полі СБУ також виконує функції правоохоронного органу з кримінальними повноваженнями, адже має право проводити досудове розслідування в окремих категоріях кримінальних проваджень. Найчастіше йдеться про злочини проти основ національної безпеки України, терористичну діяльність, шпигунство, державну зраду та диверсії. Цей аспект діяльності СБУ вирізняє її з-поміж розвідальних служб більшості країн Європи, де функції розвідки та слідства зазвичай розділені. Саме тому серед експертного середовища тривають дискусії щодо доцільності збереження за СБУ функцій слідства в умовах демократичного суспільства.

У контексті європейської інтеграції України особливої актуальності набуває питання гармонізації діяльності СБУ із стандартами та практиками країн Європейського Союзу і НАТО. Європейські експерти неодноразово наголошували на необхідності демілітаризації СБУ, зменшення впливу виконавчої влади на її діяльність, а також виведення з підпорядкування завдань, що не

стосуються безпеки [7, с. 5]. У цьому аспекті ключовим кроком стане ухвалення оновленого закону про СБУ, який відповідатиме як внутрішнім вимогам, так і міжнародним зобов'язанням України.

Висновки. Служба безпеки України посідає особливе місце в системі органів державної влади, виконуючи ключові функції щодо забезпечення національної безпеки, державного суверенітету, територіальної цілісності та конституційного ладу. Його діяльність регламентується цілою низкою нормативно-правових актів, головними з яких є Конституція України, Закон України «Про Службу безпеки України», Закон «Про національну безпеку України» та інші спеціалізовані законодавчі акти й міжнародні стандарти.

Отже, Служба безпеки України повинна трансформуватись у сучасну правову інституцію, здатну не лише ефективно протистояти внутрішнім і зовнішнім загрозам, а й діяти у суворих рамках закону, в інтересах громадян і з повагою до основних прав і свобод. Формування нової правової основи СБУ є не лише юридичним завданням, а й політичним, інституційним і ціннісним вибором, який визначатиме майбутнє України як суверенної демократичної держави.

Література:

1. «Реанімація КДБ і нуль реформ». За що саме законопроект про СБУ критикують експерти? *Радіо свобода*: веб-сайт. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/zakonoproekt-pro-sbu-kdb/31094544.html> (дата звернення: 06.04.2025).

2. Історія повзучої анексії Криму: лютий 2014 – 2023 роки. *Центр протидії дезінформації*: веб сайт. URL : <https://cpd.gov.ua/articles/istoriya-povzuchoyi-aneksiyi-krymu-lyutyj-2014-2023-roky/> (дата звернення: 06.04.2025).

3. Про національну безпеку України: Закон України від 2018 2469-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 06.04.2025).

4. Про Службу безпеки України: Закон України від 25 березня 1992 року №2230-XII. URL :

<https://ips.ligazakon.net/document/T222900> (дата звернення: 06.04.2025).

5. Про створення Служби національної безпеки України: Постанова від 25 безерезня 1992 №2230-12. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1581-12#Text> (дата звернення: 06.04.2025).

6. СБУ перетворена на таємну поліцію для обслуговування правлячої політичної еліти. *I-ua*: веб-сайт. URL : <https://i-ua.tv/blogs/27466-sbu-peretvorena-na-taiemnu-politsiiu-dlia-obsluhovuvannia-pravliachoi-politychnoi-elity> (дата звернення: 06.04.2025).

7. Україна на шляху до ЄС: реалії і перспективи. 2022. 132 с. URL : https://razumkov.org.ua/images/journal/NSD187-188_2022_ukr_full.pdf (дата звернення: 06.04.2025).

Співак М.В.,

д.п.н., професор, професор кафедри
адміністративного права та процесу НАВС,

Співак В.М.,

д.п.н., професор

ПРАВА ТВАРИН ТА ЇХ ВІДОБРАЖЕННЯ У ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ ПРО ЖОРСТОКЕ ПОВОДЖЕННЯ

Нормативно-правове регулювання захисту тварин від жорстокого поводження здійснюється законами України «Про захист тварин від жорстокого поводження», «Про ідентифікацію та реєстрацію тварин», «Про тваринний світ», «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про ветеринарну медицину», «Про систему громадського здоров'я», «Про захист населення від інфекційних хвороб» з урахуванням особливостей, визначених Законом України «Про адміністративну процедуру» та

іншими нормативно-правовими актами, що прийняті відповідно до нього.

У ст.1 Закону України «Про захист тварин від жорстокого поводження» жорстоке поводження з тваринами визначається як – знущання над тваринами, у тому числі безпритульними, що спричинило їх мучення, завдало їм фізичного болю, страждань, у тому числі спричинило тілесні ушкодження, каліцтво чи загибель, нацьковування тварин одна на одну та на інших тварин, вчинене з хуліганських чи корисливих мотивів, залишення тварин напризволяще, а також інші порушення правил утримання, поводження та транспортування тварин [1].

Дефініцію жорстокого поводження з тваринами, І. Берегеля, трактує як протиправні діяння, що порушують природні права тварин, норми й правила нормативно-правових актів, які спрямовані на захист тварин від жорстокого поводження та завдають болю, призводять до страждань, стресу, травм, каліцтва й загибелі тварин [2, с.5]. У одній зі своїх публікацій Є. Єфанова міркує про дві концепції які можна спостерігати у наукових публікаціях. Взагалі вчені поділяються на дві групи, дві основні концепції поводження з тваринами. Суть першої полягає в наданні тваринам певного переліку прав. Більш радикальні прихильники даної теорії зазначають, що тварини взагалі не повинні розглядатись як об'єкти власності, не можуть бути використані в будь-яких наукових експериментах, адже вони не дають на це згоду. Менш радикальні вважають, що просто необхідно створити більш комфортні умови для утримання тварини. Друга концепція ґрунтується на тому, що тварини не можуть мати права, так як в них не закладено поняття моральності, а отже вони не можуть бути суб'єктом будь-якого суспільного договору. Представники даної групи найчастіше є послідовниками теорії І. Канта, який зазначав, що жорстокість по відношенню до тварин шкодить, в першу чергу самій людині. В цілому у світі сприйнята остання концепція, яка знайшла відображення і в законодавстві України [3, с.18].

Загальні правила утримання тварин, що виключають жорстокість полягають у тому, що: умови утримання тварин повинні відповідати їх біологічним, видовим та індивідуальним

особливостям; умови утримання тварин повинні задовольняти їх природні потреби в їжі, воді, сні, рухах, контактах із собі подібними, у природній активності та інші потреби; кількість тварин, що утримуються, обмежується можливістю забезпечення їм умов утримання відповідно до вимог законодавства; місце утримання тварин повинно бути оснащено таким чином, щоб забезпечити необхідні простір, температурно-вологісний режим, природне освітлення, вентиляцію та можливість контакту тварин із природним для них середовищем; утримання тварин у дитячих закладах допускається за умови забезпечення постійного догляду за тваринами відповідно до вимог законодавства [1].

У ст.17 Закону України «Про захист тварин від жорстокого поводження» важливе місце законодавець відводить умертвінню тварини і зазначає, що при умертвінні тварин мають дотримуватися такі вимоги: умертвіння проводиться методами, що виключають передсмертні страждання тварин; приміщення, де проводиться умертвіння, повинно бути відокремлене від приміщення, де утримуються інші тварини; забороняється застосовувати негуманні методи умертвіння тварин, що призводять до загибелі від задушення, електричного струму, больових ін'єкцій, отруєння, курареподібних препаратів, перегріву, та інші больові методи; забороняється використовувати для умертвіння тварин пестициди з вмістом фосфіду цинку; переробка тварин дозволяється тільки після їх умертвіння; умертвіння тварин, що страждають, проводиться негайно, якщо їх страждання неможливо припинити іншим чином [1].

Також у ст. 18 зазначається, що при поводженні з тваринами не допускається: використання оснащення, інвентарю та піротехнічних виробів (виробів, що містять вибухові речовини або вибухову суміш речовин, призначені для отримання теплового, світлового, звукового ефекту, газу, диму або поєднання таких ефектів у результаті самопідтримуваних екзотермічних хімічних реакцій), що призводять або можуть призвести до травмування тварин; примушування тварин до виконання неприродних для них дій, що призводять до травмувань; нанесення побоїв, травм,

отруєння тварин; використання тварин в умовах надмірних фізіологічних навантажень тощо [1].

У Кодексі України про адміністративні правопорушення визначена адміністративна відповідальність за: порушення вимог щодо охорони видів тварин і рослин, занесених до Червоної книги України або які охороняються відповідно до міжнародних договорів України, або які внесені до переліків рідкісних видів тварин і рослин, або які мають особливу наукову, природоохоронну та іншу цінність, або є такими, що перебувають під загрозою зникнення на відповідній території (ст.90); жорстоке поводження з тваринами (ст.89); порушення порядку придбання чи збуту об'єктів тваринного або рослинного світу, правил утримання диких тварин у неволі або в напіввільних умовах (ст.88-1); незаконне вивезення з України і ввезення на її територію об'єктів тваринного і рослинного світу (ст. 88); порушення правил використання об'єктів тваринного світу (ст. 85); порушення правил утримання собак і котів (ст.154) та ін [4].

Отже, українське законодавство, зокрема Закон України «Про захист тварин від жорстокого поводження», комплексно регулює питання захисту тварин від жорстокого поводження. Це включає чітке визначення жорстокого поводження (знуцання, мучення, каліцтво, загибель, нацькування, залишення напризволяще) та вимоги до гуманного утримання тварин, що відповідають їхнім біологічним потребам. Особлива увага приділяється методам умиротворення тварин, які мають бути безболісними та виключати страждання. Законодавство також встановлює адміністративну відповідальність за різні види жорстокого поводження з тваринами, підкреслюючи пріоритет гуманного ставлення до них у суспільстві.

Література:

1. Про захист тварин від жорстокого поводження: Закон України від 21 лютого 2006 року. № 3447-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3447-15#Text>
2. Берегеля І. М. Адміністративно-правовий захист тварин від жорстокого поводження. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук 12.00.07

«Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Київ, 2018. 20 с.

3. Єфанова Є. В. Жорстоке поводження з тваринами: філософсько-правовий та етико-правовий аналіз. *Екологічне право*. 2022. Вип. 3-4. С. 17-20.

4. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР) 1984, додаток до № 51, ст.1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

Терент'єва А.В.,

професор кафедри адміністративно-правових дисциплін
ННПП НАВС, доктор наук з державного управління, професор

БЕЗПЕКОВА СКЛАДОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Процеси децентралізації, що завершуються останнім часом в Україні, створили умови досягнення стратегічних цілей щодо реалізації завдань сталого розвитку створених територіальних громад в коротко- середньостроковому горизонті шляхом підвищення ефективності управлінських практик на місцевому рівні та широкого залучення громадянського суспільства до ефективного співробітництва, зокрема в антикорупційній діяльності на місцевому рівні.

Наразі розв'язання поточних завдань стосовно сталого розвитку територіальних громад в умовах кардинальної зміни безпекового середовища поєднане не тільки з критичним рівнем дестабілізації всіх процесів життєзабезпечення, руйнуванням інфраструктури, економічною та соціальною нестабільністю, міграцією населення і людськими втратами [1]. А також потрібно провести аудит спроможності поточних регіональних стратегій розвитку, які в умовах повоєнного відновлення мають стати інструментом розвитку відповідних регіонально-економічних

систем, та окреслити спектр завдань, зумовлених сучасними реаліями, що реалізуються на рівні територіальних громад для мінімізації загроз і викликів та створення спроможностей щодо сталого розвитку територій.

Світова практика розвитку спроможностей та зменшення уразливостей знайшла свою реалізацію у формуванні загальносвітового розвитку людської цивілізації. Відповідно у 2015 р. Організація Об'єднаних Націй представила 17 Цілей сталого розвитку як складову всеосяжного порядку денного щодо розв'язання означених проблем на період до 2030 р. [2], з розумінням того, вони є масштабними і всеосяжними, але реальні зміни починаються на загальнонаціональному і місцевому рівнях. Отже, реалізація Цілей сталого розвитку на національному рівні зумовлює сталий розвиток національних економік та формує глобальне їх досягнення.

Глобальні Цілі сталого розвитку до 2030 р. на національному рівні для України стали орієнтирами для розроблення проєктів прогностичних і програмних документів, проєктів нормативно-правових актів з метою забезпечення збалансованості економічного, соціального та екологічного вимірів сталого розвитку нашої країни [3]. Але маємо зауважити, що переважна більшість стратегій соціально-економічного розвитку територіальних громад було розроблено і затверджені протягом 2020 р. на період тривалістю від п'яти до десяти років (до 2030 р.).

На нашу думку при формуванні стратегії сталого розвитку територіальної громади потрібно провести ґрунтовний аналіз багатьох факторів, зокрема ідентифікувати та оцінити ризикоутворюючі чинники безпекової сфери, що включає не тільки питання громадської безпеки і цивільного захисту. Саме тому слушною є думка дослідниці Васильєвої О.І [4] щодо передбачення передбачає послідовної реалізації «...комплексу управлінських економічних, організаційних, фінансових заходів, що є компонентами політики забезпечення сталого суспільного розвитку». Виходячи з цього власне держава й має будувати партнерські відносини з приватним бізнесом та органами місцевого самоврядування для забезпечення належних умов

ведення бізнесу, використання ресурсного потенціалу, реалізації соціально-економічних процесів, визначення перспектив повоєнного відновлення та забезпечення інтересів усіх членів суспільства.

Децентралізаційні процеси дозволяють переорієнтувати управлінську практику на місцевому рівні на те, що сама територіальна громада не тільки зацікавлена у якісних перетвореннях, а також спрямовує власні зусилля на сталих соціально-економічних і безпекових умовах для власного зростання і розвитку. Погоджуємось з думкою Бурик З. М. [5] щодо передбачення в стратегії розвитку територіальної громади застосування методології стратегічного планування з метою доповнення її інструментами, що дозволяють сформулювати та реалізувати ефективну траєкторію розвитку територіальної громади з урахуванням змін безпекового середовища. Зокрема в Концепції сталого розвитку населених пунктів [6] зазначено, що управління сталим розвитком територіальної громади реалізується за напрямками: «...формування повноцінного життєвого середовища, ... поліпшення санітарно-гігієнічного та екологічного стану населених пунктів, створення безпечних для життя і здоров'я людини умов, ... забезпечення захисту від несприятливих природних явищ, запобігання виникненню техногенних аварій та ліквідації їх наслідків...».

Нормами Стратегії національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни» [7] передбачено запровадження національної системи стійкості, зокрема створення дієвої координації та чіткої взаємодії органів сектору безпеки і оборони, інших державних органів, територіальних громад, бізнесу, громадянського суспільства і населення у «...запобіганні й реагуванні на загрози та подоланні наслідків надзвичайних (кризових) ситуацій, налагодження та підтримання надійних каналів комунікації державних органів із населенням на всій території України тощо...».

Цікавим аспектом реалізації поставленого завдання стало створення центру безпеки як об'єкту інфраструктури громади, в якому можуть розміщуватися декілька служб, що забезпечують

безпеку життєдіяльності населення (пожежно-рятувальний підрозділ з диспетчерським пунктом громади, підрозділ екстреної медичної допомоги, поліцейська станція (поліцейський громади). Відповідно метою створення таких центрів стало забезпечення доступності публічних послуг, що надаються мешканцям територіальної громади щодо забезпечення захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій на місцевому рівні, а також дотримання громадської безпеки.

Зазначимо, що головним завданням реформи місцевого самоврядування шляхом реалізації процесів децентралізації стало створення спроможної громади, яка самостійно вирішує питання місцевого значення. Попередніми аспектами цього завдання були фінансово-економічні, демографічні, екологічні, освітні та медичні спроможності, що створювали комфортне і дружнє середовище проживання. Поступово прийшло глибше розуміння комфорту як безпечного середовища із зручними сервісами та умовами для реалізації бізнес-ініціатив на засадах державно-приватного партнерства. Події російсько-української війни окреслили нові вимоги до безпечного середовища та змусили шукати спільні шляхи розв'язання цієї проблеми як територіальну громаду так й державу.

Наразі можна говорити про різке зниження рівня захищеності як на рівні громади, так й на індивідуальному рівні для кожного українця, тобто «нормальним» стало набуття навичок готовності до дій щодо реагування на різноманітні загрози, фактичного власного або колективного порятунку. А відповідно набуття безпекових навичок має напрацьовуватись комплексно по всій вертикалі – громадянин, територіальна громада, держава тощо. Власне так й формується нова культура безпеки, у базис якої покладено принцип готовності до дії (readiness to action) на всіх рівнях управління, а не очікування управлінського рішення зверху, від держави або очільника громади.

З урахуванням трагічного досвіду воєнного стану в контексті безпекових викликів до чинних стандартів соціально-економічного розвитку територіальної громади додалися стандарти щодо створення безпечного та безбар'єрного середовища громади. Тобто

створення сучасного безпекового середовища територіальної громади є процесом формування та реалізації відповідної системи комплексних заходів, спрямованої на досягнення прийнятного рівня захищеності (безпеки) шляхом запобігання загрозам і викликам, оперативного реагування на їх прояв територіальними підрозділами служб екстреного реагування спільно з місцевими добровільними формуваннями. В умовах триваючого воєнного стану особливої ваги набувають заходи цивільного захисту, спрямовані на захист цивільного населення у разі повітряної тривоги та ведення бойових дій.

Отже, певною відповіддю на цю проблему стала співпраця МВС України та Міністерства розвитку громад і територій щодо формування концептуальних засад та визначення критеріїв функціонування безпекового середовища в територіальних громадах, що відображено в проєкті національної концепції «Безпечна громада», де висвітлено комплексні безпекові підходи. Новелою цього проєкту стало розуміння безпеки територіальної громади як дуального явища, що складається з об'єктів (у т.ч. критичної інфраструктури) та власне ситуації, що потенційно може виникнути на території громади. Автори даного проєкту концепції наголошують на тому, що безпека – це функція держави. Але частина повноважень саме у безпековій сфері наразі делегується на місцевий рівень та реалізується у форматі приватної ініціативи.

Зважаючи на вище викладене можемо виокремити напрями розвитку безпекового середовища територіальної громади в сучасних умовах широкого спектру загроз і викликів, а саме: розвиток культури особистої безпеки мешканців територіальної громади шляхом проведення просвітницьких заходів із залученням до співпраці волонтерів та осіб, які мають досвід і відповідні навички; створення спільних спроможностей організаційного та суспільного характеру для зміцнення безпекових спроможностей громади та її мешканців; розвиток співпраці з територіальними підрозділами служб екстреного реагування у форматі центрів безпеки.

Література:

1. Мацерук А. Забезпечення сталого розвитку громад в умовах війни: проблеми та інструменти їх вирішення. *Київський економічний науковий журнал*. 2024. №7. С.105-111.
2. Цілі сталого розвитку 2030. URL: <http://www.un.org/ru/millenniumgoals/mdgreport2015.pdf> (дата звернення: 23.02.2025).
3. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України від 30.09.2019 №722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Tex> (дата звернення: 23.02.2025).
4. Васильєва О.І., Васильєва Н.В. Концептуальні засади сталого розвитку територіальних громад. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 8. С. 74-78.
5. Бурик З. М. Стратегічне планування розвитку територій, як інструмент управління. *Публічне урядування*. 2020. № 5(25). С. 53-62.
6. Про затвердження Концепції сталого розвитку населених пунктів: постанова Верховної Ради України від 24.12.1999 №1359-XIV. URL: [http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1359'14](http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1359%2014) (дата звернення: 23.02.2025).
7. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року "Про Стратегію національної безпеки України" : Указ Президента України від 14.09.2020 № 392/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text> (дата звернення: 23.02.2025).

Тростогон Т.В.,
студентка 203_СПД_2023 групи ННПП НАВС,

Волох О.К.,
доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін
ННПП НАВС, кандидат юридичних наук

АДМІНІСТРАТИВНА ЮРИСДИКЦІЯ І ПІДСУДНІСТЬ АДМІНІСТРАТИВНИХ СПРАВ

Однією з ключових засад демократичної правової держави є ефективна система захисту прав і свобод громадян. Важливу роль у цьому процесі відіграє адміністративна юрисдикція, яка забезпечує контроль за законністю дій органів державної влади та місцевого самоврядування. Розгляд адміністративних справ у судах адміністративної юстиції має на меті відновлення порушених прав фізичних та юридичних осіб. У цьому контексті важливо розуміти, що таке адміністративна юрисдикція та які правила визначають підсудність адміністративних справ.

Адміністративна юрисдикція — це встановлена законом компетенція органів публічної влади, судів або інших уповноважених суб'єктів вирішувати адміністративні справи, тобто спори, що виникають у сфері публічно-правових відносин.

В Україні адміністративна юрисдикція здебільшого реалізується через систему адміністративного судочинства, яке є незалежною гілкою судової влади. Основним нормативно-правовим актом, що регламентує цей процес, є Кодекс адміністративного судочинства України (КАСУ), ухвалений у 2005 році.

Згідно з КАСУ адміністративна справа — це спір, у якому хоча б одна сторона є суб'єктом владних повноважень, що реалізує свої повноваження на підставі законодавства. Найчастіше йдеться про спори між громадянами або організаціями з одного боку, і державними органами — з іншого.

Типові приклади адміністративних справ:
оскарження податкових повідомлень-рішень;

спори про визнання незаконними рішень органів місцевого самоврядування;

захист прав при притягненні до адміністративної відповідальності;

спори щодо надання адміністративних послуг тощо.

Судову систему адміністративної юстиції в Україні складають:

1. Місцеві адміністративні суди;
2. Окружні адміністративні суди;
3. Апеляційні адміністративні суди;
4. Верховний Суд (Касаційний адміністративний суд у його складі) — касаційна інстанція та орган, що формує єдину практику.

Підсудність — це розмежування компетенції між судами щодо розгляду адміністративних справ залежно від території; предмета спору; суб'єктного складу; інстанції (першої, апеляційної чи касаційної).

Підсудність має надзвичайно важливе значення, оскільки забезпечує оперативність, об'єктивність та якість розгляду справ, а також запобігає дублюванню або конфліктам юрисдикцій.

Види підсудності адміністративних справ

Територіальна підсудність

Справи розглядаються судом за місцем проживання або знаходження позивача. Якщо позивач — громадянин, то справу подають до суду за його місцем проживання. Якщо ж відповідач — орган влади, то позов можна подати і за місцезнаходженням цього органу.

Інстанційна підсудність

Визначає, який саме суд (перша, апеляційна чи касаційна інстанція) повинен розглядати справу. Наприклад, адміністративна справа спершу розглядається в місцевому суді, а потім — у разі апеляції — в апеляційному.

Предметна підсудність

Пов'язана з видом справи. Наприклад, деякі категорії адміністративних справ підлягають розгляду виключно в окружному адміністративному суді, зокрема справи про:

вибори та референдуми;
дії (бездіяльність) Центральної виборчої комісії;
рішення Національної комісії з регулювання енергетики.

Виключна підсудність

Стосується справ, які можуть бути розглянуті лише конкретним судом. Наприклад, Окружний адміністративний суд міста Києва тривалий час мав виключну підсудність у справах, пов'язаних із центральними органами виконавчої влади.

Незважаючи на нормативну врегульованість, на практиці існують проблеми:

- перевантаженість окремих судів;
- затягування розгляду справ;
- спроби «форум-шопінгу» (вибору зручнішого суду);
- недосконалість електронного розподілу справ;
- ризики політичного тиску на адміністративні суди.

Реформа системи адміністративної юстиції має на меті посилення незалежності судів, цифровізацію процесів, забезпечення рівного доступу до правосуддя та вдосконалення правил підсудності.

Суттєву роль у регулюванні питань юрисдикції та підсудності відіграє судова практика Верховного Суду. Його рішення є орієнтиром для нижчих інстанцій, і, хоча формально не мають статусу прецеденту, виконують подібну функцію.

Адміністративна юрисдикція є невід'ємною складовою правової держави, яка гарантує громадянам можливість ефективного захисту від зловживань органів влади. Підсудність адміністративних справ, у свою чергу, є інструментом, який забезпечує ефективний розгляд таких спорів, правильне розподілення навантаження між судами та доступність правосуддя.

Хоменко К.С.,
студентка 203_СПД_2023 групи ННПП НАВС
Волох О.К.,
доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін
ННПП НАВС, кандидат юридичних наук

СУБ'ЄКТИ ДОКАЗУВАННЯ

Доказування – це діяльність адміністративного суду, учасників розгляду адміністративної справи, інших заінтересованих осіб із збирання (подання, витребування, забезпечення), дослідження (перевірки, огляду) й оцінки доказів у порядку, встановленому у КАС України. Метою доказування в адміністративному судочинстві є встановлення істини у справі. Для доказування характерна внутрішня структура, складовою якої є суб'єкти доказування, об'єкт доказування та етапи доказування.

Становлення України як незалежної правової держави, що ставить високий пріоритет на дотримання прав та основних свобод людини і громадянина, є складним і багатогранним процесом. Однією з ключових передумов успішного розвитку в цьому напрямі виступає неухильне та чітке дотримання правил доказування в адміністративному судочинстві уповноваженими на те суб'єктами. Адміністративне судочинство, покликане забезпечувати ефективний захист від неправомірних рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень, значною мірою залежить від належного встановлення обставин справи на основі допустимих, належних та достовірних доказів.

Суб'єктами доказування в адміністративному судочинстві є суд та учасники розгляду справи. Суд як суб'єкт доказування відіграє активну роль, зважаючи на те, що бере активну участь у збиранні, дослідженні та оцінці доказів. Судове пізнання в адміністративному судочинстві має чітко визначені завдання, обумовлені застосуванням відповідної процедури розгляду справи, її предметом та потребою залучення до справи таких процесуальних осіб, як експерт, обранням тактики розгляду справи (планування засідання, допит сторін та свідків, призначення

експертизи тощо), прогнозуванням судових дій (поведінки сторін та їх адвокатів) тощо.

Учасники розгляду справи відіграють ключову роль у доказуванні, тому що між позивачем і відповідачем розподіляється обов'язок доказування. Кожна сторона повинна довести ті обставини, на яких ґрунтуються її вимоги та заперечення, крім випадків, установлених ст.78 КАС (ч. 1 ст. 77 КАС) [1, с. 15]. В адміністративних справах про протиправність рішень, дій чи бездіяльності суб'єкта владних повноважень обов'язок щодо доказування правомірності свого рішення, дії чи бездіяльності покладається на відповідача. Суб'єкт владних повноважень повинен подати суду всі наявні у нього документи та матеріали, які можуть бути використані як докази у справі. У справах щодо застосування суб'єктом владних повноважень чи створення ним загрози застосування негативних заходів впливу до позивача у зв'язку з повідомленням ним або його близькими особами про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції» обов'язок доказування покладається на відповідача (ч.2 ст.77 КАС) [1, с. 15]. У справах щодо шкоди, заподіяної протиправними (незаконними) індивідуальними актами Національного банку України, Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, Міністерства фінансів України, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, рішеннями Кабінету Міністрів України обов'язок доказування покладається на позивача (ч.3 ст.77 КАС). У цілому слід констатувати, обов'язок доказування буде залежати від наявності відповідача як суб'єкта владних повноважень та від предмета оскарження.

Суд виступає активним суб'єктом доказування, оскільки він не лише розглядає та оцінює подані сторонами докази, але й наділений повноваженнями з власної ініціативи витребувати додаткові докази, призначати експертизи, заслуховувати пояснення сторін та свідків, а також вчиняти інші процесуальні дії, спрямовані на встановлення об'єктивної істини у справі. Активна роль суду в доказуванні є важливою гарантією всебічного, повного та об'єктивного з'ясування обставин адміністративної справи.

Позивач та відповідач є основними заінтересованими особами, які мають право та обов'язок подавати суду наявні у них докази, заявляти клопотання про витребування доказів, брати участь у дослідженні доказів, надавати свої пояснення та заперечення щодо доказів іншої сторони. Активна участь сторін у процесі доказування є ключовим елементом змагальності адміністративного процесу.

Треті особи, залежно від їхнього процесуального статусу, також мають право подавати докази, заявляти клопотання та брати участь у дослідженні доказів, якщо це необхідно для захисту їхніх прав та законних інтересів, які можуть бути порушені рішенням суду.

Представники сторін та третіх сторін вони діють від імені та в інтересах своїх довіритель, здійснюючи процесуальні дії з доказування, включаючи збір, подання доказів, участь у їх дослідженні та надання правової оцінки.

Таким чином, ефективне здійснення правосуддя в адміністративних справах значною мірою залежить від активної та добросовісної участі всіх вищезазначених суб'єктів у процесі доказування, їхньої неухильної орієнтації на встановлення об'єктивної істини та дотримання вимог адміністративного процесуального законодавства щодо доказів та доказування.

Література:

1. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 № 2747-IV <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>
2. Закон України «Про запобігання корупції» 2014, № 1700. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>
3. <https://archer.chnu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/4973>
4. <https://unba.org.ua/publications/print/9067-osoblivosti-dokazuvannya-v-administrativnomu-sudochinstvi.htm>

Хоркавий С.В.,
старший викладач кафедри правосуддя
Національного транспортного університету

РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Збройна агресія Російської Федерації проти України створила безпрецедентні виклики для всіх аспектів життя країни, і правоохоронна система не стала винятком. Органи правопорядку, зокрема Національна поліція, зіткнулися з низкою безпекових, організаційних та функціональних проблем, які суттєво вплинули на їхню здатність ефективно забезпечувати національну безпеку. Необхідність оперативно реагувати на ці виклики стала пріоритетом, однак водночас Україна продовжує свій шлях до європейської інтеграції, що накладає на правоохоронні органи додаткові зобов'язання та можливості для розвитку.

У контексті євроінтеграції роль Національної поліції виходить за рамки традиційного підтримання правопорядку. Це передбачає не лише адаптацію українського законодавства до стандартів Європейського Союзу, а й впровадження найкращих європейських практик у сферах боротьби зі злочинністю, захисту прав людини, прозорості та підзвітності. Поліція має відігравати ключову роль у забезпеченні верховенства права, що є одним із фундаментальних принципів ЄС.

Фундамент для євроінтеграційної діяльності Національної поліції закладено у статті 4 Закону України «Про Національну поліцію». У ній чітко зазначено, що взаємодія поліції з відповідними органами інших держав та міжнародними організаціями базується на міжнародних договорах, установчих актах та правилах міжнародних організацій, членом яких є Україна. Це положення є ключовим, оскільки саме міжнародні договори, зокрема Угода про асоціацію між Україною та ЄС, визначають вектор зближення з європейським правовим простором. Більше того, законодавство передбачає активну участь поліцейських у

міжнародній діяльності. Вони можуть бути направлені до міжнародних організацій та іноземних держав як представники поліції для забезпечення координації співробітництва з питань, що належать до їхніх повноважень. Така практика сприяє обміну досвідом, підвищенню кваліфікації та гармонізації підходів до правоохоронної діяльності з європейськими партнерами. Участь у міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки також є важливою складовою міжнародного іміджу поліції та її внеску у глобальну безпеку.

Найбільш вагомі доповнення, що прямо вказують на євроінтеграційний вектор, з'явилися у статті 23 Закону «Про Національну поліцію» у 2022 році. Ці зміни покладають на поліцію конкретні зобов'язання та функції у сфері міжнародної співпраці, що є невід'ємною частиною європейської інтеграції:

- представництво та виконання зобов'язань України в Інтерполі (п. 42): Національна поліція виступає як Національне центральне бюро Інтерполу, що забезпечує координацію міжнародного розшуку злочинців, обмін інформацією та боротьбу з транснаціональною злочинністю. Це є критично важливим для інтеграції до єдиного європейського безпекового простору;

- співробітництво з Європолом (п. 43): Національна поліція діє як Національний контактний пункт між компетентними органами України та Європейським поліцейським офісом. Цей пункт є містком для обміну оперативною інформацією, координації спільних розслідувань та протидії організованим злочинності, кіберзлочинності, тероризму та іншим серйозним злочинам, які мають транскордонний характер;

- організація взаємодії з міжнародними структурами (п. 44): поліція організовує взаємодію інших українських правоохоронних та державних органів з Інтерполом, Європолом та компетентними органами інших держав. Це свідчить про її центральну роль у формуванні єдиної стратегії міжнародної правоохоронної співпраці України [1].

Крім того, стаття 25 Закону, яка регулює інформаційно-аналітичну діяльність поліції, прямо вказує на інформаційну взаємодію з органами правопорядку іноземних держав та

міжнародними організаціями (п. 4). Цей обмін інформацією є основою для ефективного співробітництва, попередження злочинів та розробки спільних стратегій [1].

Правою основою функціонування цих процесів стали не лише зміни внесені до Закону України «Про Національну поліцію» а, і Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023-2027 роки (Указ Президента України від 11 травня 2023 року № 273/2023). Зокрема зміст і напрями реформування органів правопорядку спрямовані на: 1. уніфікацію правових засад організації системи органів правопорядку зі встановленням критеріїв розмежування напрямів діяльності, яку здійснюють органи правопорядку та інші державні органи, на основі виключної функціональної спрямованості; 2. забезпечення подальшого розвитку системи органів правопорядку на основі застосування ризик-орієнтованих підходів, інформаційно-аналітичної діяльності, стратегічного менеджменту та прогнозування; 3. подальший розвиток національної системи кібербезпеки. Посилення спроможностей органів правопорядку та прокуратури щодо протидії внутрішнім і зовнішнім кіберзагрозам; 4. посилення системної взаємодії з інститутами громадянського суспільства у сфері протидії злочинності; 5. гармонізацію із законодавством ЄС і досягнення необхідних стандартів у питаннях прикордонного контролю шляхом запровадження національної системи автоматичного обміну між органами правопорядку інформацією з питань перетинання державного кордону з метою протидії тероризму та іншим кримінальним загрозам; 6. подальший розвиток міжнародного співробітництва, зокрема через розширення міжвідомчої взаємодії; 7. модернізацію правових засад оперативно-розшукової діяльності [2].

Про всезагальний процес європеїзації в органах Національної поліції свідчать положення, що закріплені в Законі України «Про застосування англійської мови в Україні». Так, у п.5 ст. 3 Закону зазначається, що поліцейських середнього і вищого складу Національної поліції України, посад начальницького складу інших правоохоронних органів, посад начальницького складу служби

цивільного захисту, перелік яких встановлюється Кабінетом Міністрів України – зобов'язані володіти англійською мовою [3].

Отже, незважаючи на відсутність прямого визначення в Законі України «Про Національну поліцію» як суб'єкта євроінтеграції, Національна поліція відіграє ключову та постійно зростаючу роль у процесі інтеграції України до Європейського Союзу. Це відбувається через активну міжнародну співпрацю, що ґрунтується на міжнародних договорах та правилах міжнародних організацій, де Україна є членом. Зокрема, законодавчі зміни прямо покладають на поліцію відповідальність за представництво України в Інтерполі, співробітництво з Європолем як Національним контактним пунктом, а також організацію взаємодії українських правоохоронних органів з цими структурами. Ці функції, поряд з інформаційною взаємодією з іноземними органами та модернізацією правових засад, відображають стратегічний вектор на гармонізацію з європейськими стандартами та зміцнення національної безпеки в контексті європейського правового простору.

Література:

1. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 року. URL: № 580-VIII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>

2. Про Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023-2027 роки: Указ Президента України від 11 травня 2023 року № 273/2023. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/273/2023#Text>

3. Про застосування англійської мови в Україні: Закон України від 4 червня 2024 року № 3760-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3760-20#Text>

Шандро В.Ю.,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавр ННІПП НАВС,
Бухтіярова І.Г.,
доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін
ННІПП НАВС, кандидат юридичних наук, доцент

ВИНЕСЕННЯ ТА ВИКОНАННЯ ПОСТАНОВ ПРО НАКЛАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ СТЯГНЕНЬ

Вчинення правопорушень передбачених адміністративним законодавством особа підлягає притягненню до адміністративної відповідальності та застосуванню до неї санкцій, визначених у постанові. Постанова про накладення адміністративного стягнення є обов'язковою до виконання для всіх державних і громадських органів, підприємств, установ, організацій, незалежно від форми власності, а також для посадових осіб і громадян. Виконання цієї постанови є завершальним етапом у розгляді справ про адміністративні правопорушення, і полягає у фактичній реалізації санкцій, що включають обмеження особистих, моральних і матеріальних прав правопорушника.

На відміну від інших судових рішень, які виконуються після завершення строку апеляційного та касаційного оскарження, постанова про накладення адміністративного стягнення підлягає виконанню відразу після її винесення, якщо інше не зазначено в Кодексі України про адміністративні правопорушення (КУпАП) або інших законах України (ст. 299 КУпАП) [3].

До основних дій, які складають процес звернення постанови до виконання, належать: своєчасне вручення (направлення) копії постанови правопорушникові; роз'яснення порядку та умов виконання постанови; надсилання постанови органу, відповідальному за виконання; контроль за виконанням постанови, а також вирішення питань відстрочки, припинення або давності виконання.

Постанову виконують уповноважені органи, згідно з КУпАП та іншими законами України, до яких належать: Державна виконавча служба (відповідальна за примусове виконання постанов

про штрафи, вилучення предметів, конфіскацію майна, відшкодування шкоди); органи Національної поліції (відповідають за виконання постанов про позбавлення прав керування транспортними засобами або адміністративний арешт); Департамент з питань виконання кримінальних покарань, Пробація України (відповідає за виконання постанов про виправні та громадські роботи); Державна служба України з безпеки на транспорті (відповідає за виконання постанов про позбавлення прав керування суднами); органи мисливського господарства (відповідають за виконання постанов про позбавлення прав полювання); інші органи, визначені КУпАП, які мають право розглядати справи та виносити постанови, що стосуються адміністративних правопорушень [2].

Зазвичай постанова повинна виконуватись з моменту її винесення (ч. 1 ст. 299 КУпАП). Однак у разі обставин, які ускладнюють або роблять неможливим виконання адміністративного стягнення у вигляді арешту чи виправних робіт (наприклад, хвороба правопорушника, проблеми сімейного характеру чи питання, пов'язані з роботою), орган, що виніс постанову, може відстрочити виконання на термін до одного місяця. Таке ж рішення може прийняти державний виконавець щодо відстрочки виконання постанови про накладення штрафу [1].

Закон передбачає певні обставини (ст. 302 КУпАП), що призводять до припинення виконання постанови і зупинення провадження з її виконання. Це може статися у таких випадках: 1) видання акта амністії, що скасовує застосування стягнення; 2) скасування акта, що встановлює адміністративну відповідальність за правопорушення; 3) смерть особи, щодо якої винесена постанова.

Постанова має бути звернена до виконання протягом трьох місяців з моменту її винесення. Якщо цього не сталося, за винятком випадків конфіскації товарів, які є безпосередніми предметами порушення митних правил (що підлягають конфіскації незалежно від часу порушення чи виявлення порушення), постанова не підлягає виконанню (ст. 303 КУпАП). Якщо виконання постанови зупиняється через оскарження чи протест,

або через відстрочку, перебіг строку давності зупиняється до вирішення скарги чи протесту або закінчення відстрочки [6].

Постанова про накладення штрафу вважається виконаною з моменту фактичної сплати штрафу. Штраф має бути сплачений протягом 15 днів з моменту вручення постанови, повідомлення про залишення скарги чи протесту без задоволення, або після завершення відстрочки виконання. Якщо правопорушник не має самостійного заробітку і є віком від 16 до 18 років, штраф стягується з батьків чи осіб, які їх замінюють. У разі сплати штрафу на місці правопорушення, порушнику видається квитанція відповідного зразка, що є документом суворої фінансової звітності. Якщо штраф не сплачено в установлені строки, постанова про накладення штрафу надсилається до відділу державної виконавчої служби за місцем проживання правопорушника чи місцем знаходження його майна для примусового виконання.

Постанова про оплатне вилучення предмета вважається виконаною з моменту його вилучення, якщо цей предмет став знаряддям чи об'єктом адміністративного правопорушення, а також після його реалізації у встановленому порядку і повернення колишньому власникові суми, отриманої від продажу предмета, за вирахуванням витрат на виконання виконавчих дій.

Постанова про позбавлення спеціального права вважається виконаною з моменту вилучення посвідчення на право керування транспортними засобами, річковими суднами чи на право полювання. Якщо після розгляду скарги постанова скасовується, а справа закривається або позбавлення спеціального права замінюється іншим заходом стягнення, посвідчення повертається особі, у якої воно було вилучено [5].

У разі зразкової поведінки особи, позбавленої спеціального права, орган, який застосував стягнення, може скоротити строк позбавлення за клопотанням громадської організації чи трудового колективу, після відбуття не менше половини призначеного строку. Обчислення строку позбавлення спеціального права розпочинається з моменту фактичного вилучення документа, що підтверджує наявність спеціального права. Після закінчення строку або його скорочення повертаються вилучені документи, зокрема

посвідчення водія транспортного засобу, яке повертається після проходження перевірки знань правил дорожнього руху в Державній автомобільній інспекції (ч. 2 ст. 321 КУпАП).

Постанова про виправні роботи вважається виконаною з моменту фактичного закінчення строку відбування стягнення на місці постійної роботи правопорушника. Відбування виправних робіт обчислюється за час, протягом якого порушник працював, і з його заробітку здійснювалися відрахування в дохід держави.

До строку відбування стягнення зараховуються періоди, коли правопорушник не працював з поважних причин, але йому виплачувалася заробітна плата, а відрахування із зарплати також проводилися. Це включає час хвороби, догляду за хворим, а також час, проведений у відпустці по вагітності та пологах. Якщо особа ухиляється від відбування виправних робіт, строк може бути замінено штрафом або адміністративним арештом, але не більше ніж на 15 днів (ст. 325 КУпАП).

Постанова про адміністративний арешт вважається виконаною після фактичного відбування арешту в місцях, визначених органами внутрішніх справ. До цього часу зараховується строк адміністративного затримання. Особам, що піддалися адміністративному арешту, не виплачується заробітна плата за час перебування під арештом [4].

Література:

1. Маслак О.В, Резнік О.М. Проблемні аспекти системи адміністративних стягнень в Україні. Юридичний науковий електронний журнал. 2019. № 4. С. 131-134.
2. Труш М. Порядок набрання законної сили судовими рішеннями в адміністративній справі та особливості їх виконання. Підприємство, господарство і право. 2016. № 11. С. 156-161.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>
4. Гнатюк С.С. Відстрочка виконання постанови у справі про адміністративний проступок: перспективи

удосконалення. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2014. № 2. С. 76-82.

5. Левицька К. Стадії виконання постанов у справах про адміністративні правопорушення. Knowledge, Education, Law, Management 2020 № 3 (31)
URL: <https://kelmczasopisma.com/viewpdf/7755>

6. Строцький Р.Є. Поняття та особливості провадження щодо виконання постанов у справах про адміністративні правопорушення. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2014. №2. С. 175–183.

Швалюк Є.В.,

студентка 203_СПД_ групи ННІПП НАВС,

Волох О.К.,

доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін
ННІПП НАВС, кандидат юридичних наук

ВИКОНАННЯ СУДОВОГО РІШЕННЯ

Одним із найважливіших етапів судового провадження є виконання судового рішення. Саме на цій стадії забезпечується реалізація встановлених судом прав та обов'язків сторін, відновлення порушених прав, гарантія правової стабільності та дотримання верховенства права. Виконання судових рішень є невід'ємною складовою функціонування правової держави, оскільки тільки повне і своєчасне виконання рішень судів забезпечує реальність правосуддя.

Виконання судового рішення — це завершальний етап розгляду справи, у межах якого забезпечується примусова реалізація рішень судів, що набрали законної сили. Основним нормативним актом, який регламентує цю діяльність в Україні, є Закон України «Про виконавче провадження». Згідно зі статтею 1 цього Закону, виконавче провадження є завершальною стадією

судового провадження і спрямоване на примусове виконання рішень [1, с. 7].

Значення виконання судових рішень полягає у забезпеченні дієвості судового захисту прав та свобод громадян. Якщо судові рішення не виконуються, то процес правосуддя втрачає сенс. Таким чином, ефективна система виконання судових рішень – це запорука довіри громадян до судової влади.

Основними суб'єктами виконання судового рішення є:

- державний або приватний виконавець;
- стягувач (особа, на користь якої винесено рішення);
- боржник (особа, яка зобов'язана виконати рішення);
- інші учасники (банки, органи поліції, нотаріуси тощо) [2, с.

45].

Державний виконавець — посадова особа органу державної виконавчої служби, яка наділена повноваженнями щодо примусового виконання рішень. Приватний виконавець — фізична особа, яка здійснює аналогічні функції, але на підставі ліцензії та в межах визначеної юрисдикції.

Виконання судового рішення розпочинається з відкриття виконавчого провадження. Для цього стягувач подає до виконавця заяву та виконавчий документ (виконавчий лист, судовий наказ, посвідчення тощо). Відповідно до Закону України «Про виконавче провадження», виконавець зобов'язаний відкрити провадження не пізніше наступного дня після надходження документів [1, с. 12].

Після відкриття провадження виконавець надсилає постанову сторонам та починає вживати заходів до виконання рішення: звертає стягнення на майно боржника, заробітну плату, банківські рахунки, транспортні засоби тощо. При цьому можуть застосовуватись санкції: арешт майна, обмеження у виїзді за кордон, тимчасове обмеження у праві керування транспортним засобом тощо [3, с. 28].

У випадку добровільного невиконання рішення боржником у встановлений термін (як правило, 10 днів), виконавець переходить до примусових заходів.

Незважаючи на наявність законодавчого регулювання, в Україні існують суттєві проблеми в частині виконання судових рішень. Зокрема:

1. Низький рівень добровільного виконання рішень;
2. Недостатнє фінансування органів ДВС;
3. Корупційні ризики;
4. Недосконалість електронного реєстру боржників;
5. Складнощі в роботі з органами поліції та банками.

За даними Міністерства юстиції України, станом на 2023 рік лише близько 30% судових рішень у цивільних справах виконувались у повному обсязі [4, с. 3].

Покращення ситуації можливе через реалізацію низки заходів:

- посилення інституційної спроможності виконавчої служби;
- удосконалення електронних сервісів та автоматизація процесів;
- розширення повноважень приватних виконавців;
- вдосконалення контролю за виконанням рішень;
- підвищення рівня правової культури громадян.

Також важливо забезпечити належний судовий контроль за діями виконавців та оперативне реагування на скарги щодо їх бездіяльності.

Отже, виконання судового рішення є фінальним, але не менш важливим етапом судового процесу. Без його реалізації правосуддя не має реального змісту. Тому завдання держави — створити ефективний, справедливий і прозорий механізм виконання судових рішень, який гарантує кожному громадянину реальне поновлення його прав. Для цього необхідне не лише вдосконалення законодавства, а й належне забезпечення роботи виконавчої служби, підвищення професійної відповідальності виконавців та посилення контролю за їх діяльністю.

Література:

1. Про виконавче провадження: Закон України від 02.06.2016 № 1404-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 30. – Ст. 542.

2. Бевзенко В.М. Виконавче провадження в Україні: проблеми та перспективи розвитку: навч. посіб. – Київ: Юрінком Інтер, 2020. – 208 с.

3. Застосування заходів примусового виконання рішень: теорія та практика. – Харків: Право, 2019. – 176 с.

4. Міністерство юстиції України. Звіт про стан виконання судових рішень за 2023 рік. – Київ, 2024. – 28 с.

Якимова А.Р.,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавр ННПП НАВС,

Бухтіярова І.Г.,

доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін
ННПП НАВС, кандидат юридичних наук, доцент

ЕЛЕКТРОННЕ СУДОЧИНСТВО В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ

В умовах швидкої цифровізації та глобалізації, інтеграція інформаційних технологій в систему правосуддя стає необхідністю для покращення доступності, ефективності та прозорості правосуддя. Одним з важливих етапів цієї трансформації є впровадження електронного судочинства в адміністративний процес України. Це важливий крок на шляху до модернізації судової системи, який дозволяє забезпечити ефективне та своєчасне виконання судових функцій у сучасних умовах. Впровадження електронного судочинства сприяє не лише підвищенню доступності правосуддя для громадян, а й значному скороченню строків розгляду справ, зниженню адміністративних витрат, а також забезпеченню більшої прозорості та відкритості судового процесу [5].

Електронне судочинство є формою здійснення судового процесу, яка передбачає використання інформаційно-комунікаційних технологій для організації та здійснення процесуальних дій у суді. Воно включає в себе впровадження

електронного документообігу, можливість дистанційного подання позовних заяв, участь у судових засіданнях через відеоконференції, доступ до матеріалів справи через електронний кабінет та багато інших інновацій. У межах електронного судочинства, учасники процесу мають можливість подавати процесуальні документи в електронній формі, обмінюватися документами через спеціалізовані електронні платформи, а також вести взаємодію з судом без необхідності особистої присутності в суді. Це значно спрощує процес і робить його доступним для ширшого кола осіб, включаючи громадян, які проживають в віддалених регіонах або за кордоном [4].

На даний момент правове регулювання електронного судочинства в Україні здійснюється кількома основними нормативно-правовими актами. Основними з них є: Кодекс адміністративного судочинства України, який передбачає можливість використання електронних засобів під час судового процесу. Важливо, що цей Кодекс надає право сторонам подавати позови та інші процесуальні документи в електронному вигляді, що значно спрощує доступ до правосуддя, зокрема для фізичних осіб та підприємств [1]; Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг», що визначає правовий статус електронних документів, регулюючи їх подання, зберігання та використання в судовому процесі. Він визначає порядок використання електронного підпису та інших засобів автентифікації в електронних документах [2]; Закон України «Про електронні довірчі послуги», який регулює питання використання електронних підписів та інших довірчих послуг для підтвердження автентичності електронних документів [3].

Система «Електронний суд» дозволяє ефективно організувати обіг електронних документів у судах, забезпечує доступ до матеріалів справи та можливість дистанційної участі у судових засіданнях через інтернет [4].

Але, як і будь-яке нововведення, впровадження електронного судочинства має свої переваги та виклики. Однією з головних переваг є значне спрощення доступу до правосуддя для громадян. Особливо це важливо в умовах пандемії COVID-19 та воєнного

стану, коли особиста присутність в суді може бути ускладнена. Використання автоматизованих систем та електронних платформ дозволяє значно скоротити строки розгляду справ та зменшити кількість помилок у документообігу. Також електронне судочинство забезпечує прозорість судового процесу, що зменшує ризики корупції та підвищує довіру до судової системи. Всі документи, матеріали справи та записи судових засідань доступні онлайн, що дозволяє громадянам та юридичним особам стежити за ходом справи [5].

На 2025 рік в Україні суди стикаються з низкою серйозних проблем технічного забезпечення, що суттєво впливає на ефективність впровадження електронного судочинства. Однією з головних перешкод є недостатнє фінансування: багато судів мають обмежені фінансові ресурси, що ускладнює оновлення технічного обладнання та впровадження сучасних інформаційних систем. Додатковою складністю є перебої в роботі системи «Електронний суд» — користувачі неодноразово повідомляють про технічні збої, які унеможливають своєчасне подання та обробку процесуальних документів. Також через ракетні обстріли часто виникають проблеми з електропостачанням та інтернетом, що значно ускладнює стабільну роботу системи «Електронний суд» [6].

Окрім технічного аспекту, важливим фактором, який гальмує розвиток електронного судочинства, є обмежена цифрова грамотність деяких учасників судового процесу. Зокрема, в регіонах не всі представники сторін володіють достатніми навичками роботи з електронними системами. Також з 21 лютого 2024 року для юридичних осіб стала обов'язковою реєстрація електронних кабінетів у Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі. Цей крок вимагає від користувачів додаткових знань і ресурсів [6].

Попри всі ці виклики, Україна продовжує впроваджувати електронне судочинство. Активно оновлюється функціонал системи «Електронний суд», запускаються нові підсистеми, а також здійснюється поступове вдосконалення нормативно-правового поля. Утім, для повноцінного та сталого функціонування електронного судочинства необхідно не лише модернізувати

технічну інфраструктуру, а й забезпечити достатню підготовку кадрів, підвищити цифрову обізнаність населення та забезпечити стабільне фінансування для розвитку інформаційних технологій у сфері адміністративного судочинства [1].

Література:

1. Кодекс адміністративного судочинства від 06.07.2005 № 2747-IV URL:<https://zakon.rada.gov.ua/go/2747-15> (дата звернення 03.05.2025 року)

2. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003 № 851-IV URL:<https://zakon.rada.gov.ua/go/851-15> (дата звернення 03.05.2025 року);

3. Про електронні довірчі послуги: Закон України від 05.10.2017 № 2155-VIII URL:<https://zakon.rada.gov.ua/go/2155-19> (дата звернення 03.05.2025 року);

4. Офіційний портал «Електронний суд» URL: <https://id.court.gov.ua/> ;

5. Жар INFO «Електронний суд в Україні: як працює система, що спрощує доступ до правосуддя» URL: <https://zhar.org.ua/elektronnyj-sud-v-ukrayini-yak-praczyuye-systema-shho-sproshhuye-dostup-do-pravosuddya/> ;

6. Femida.ua «Технічні збої в підсистемі «Електронний суд» призводять до порушення права людини на доступ до правосуддя та справедливий суд, – НААУ» URL: <https://femida.ua/news/tehnichni-zboyi-v-pidsystemi-elektronnyj-sud-pryzvodyat-do-porushennya-prava-lyudyny-na-dostup-do-pravosuddya-ta-spravedlyvyj-sud-naau/>

Ярова Є.В.,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
217_СПРБ_2023 ННПП НАВС,
Савранчук Л.Л.,
доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін ННПП
НАВС, кандидат юридичних наук, доцент

РОЗВІДУВАЛЬНА ТА КОНТРРОЗВІДУВАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ СБУ

Постановка проблеми розвідувальної та контррозвідувальної діяльності Служби безпеки України (СБУ) полягає в необхідності забезпечення національної безпеки держави в умовах постійно зростаючих зовнішніх та внутрішніх загроз. Україна, як держава, що знаходиться в зоні конфлікту, стикається з численними викликами, зокрема агресією з боку іноземних держав, терористичними актами, кіберзагрозами, спробами шпигунства, а також загрозами, пов'язаними з внутрішньою дестабілізацією та соціально-політичними кризами [1].

Метою розвідувальної та контррозвідувальної діяльності Служби безпеки України є забезпечення національної безпеки держави через своєчасне виявлення та нейтралізацію загроз, що можуть виникнути як з боку зовнішніх, так і внутрішніх сил.

Розвідувальна та контррозвідувальна діяльність Служби безпеки України (СБУ) є критично важливою складовою національної безпеки держави, яка охоплює широкий спектр функцій, спрямованих на захист від зовнішніх та внутрішніх загроз. СБУ є органом, що відповідає за забезпечення безпеки держави, її суверенітету, територіальної цілісності та захисту національних інтересів у різних сферах, включаючи економіку, політику, інформаційну безпеку, боротьбу з тероризмом та контррозвідувальну діяльність [2].

Розвідувальна діяльність СБУ націлена на своєчасне виявлення загроз, які можуть бути спричинені іноземними спецслужбами, терористичними організаціями, а також іншими злочинними елементами, які прагнуть порушити стабільність і

безпеку України. СБУ займається збором розвідувальної інформації, вивченням потенційних загроз, аналізує їх і передає відповідним органам державної влади. Це дозволяє приймати своєчасні та обґрунтовані рішення, що запобігають загрозам національній безпеці. Серед основних завдань розвідки можна назвати виявлення спроб іноземного шпигунства, економічного та технологічного шпionажу, а також боротьбу з дезінформацією та інформаційними операціями, які можуть мати на меті маніпулювання громадською думкою [3].

У свою чергу, контррозвідувальна діяльність СБУ спрямована на протидію розвідувальній, терористичній та іншим протиправним посяганням, що можуть виникнути як в межах України, так і за її межами. Вона включає не лише виявлення загроз, а й їх нейтралізацію. Для цього СБУ використовує цілу низку заходів, починаючи від збору інформації та завершуючи проведенням оперативно-розшукових заходів, спрямованих на ліквідацію терористичних осередків, розкриття шпигунських мереж та запобігання терактам. Одним із пріоритетних завдань є боротьба з тероризмом, зокрема запобігання фінансуванню терористичних організацій, нейтралізація терористичних угруповань та боротьба з екстремістськими ідеологіями.

Що стосується контррозвідувальних заходів, СБУ активно співпрацює з іншими органами державної влади, такими як Міністерство внутрішніх справ, Національна поліція, прокуратура та суди, а також з міжнародними партнерами — розвідувальними агентствами інших країн, Інтерполом та іншими організаціями. Спільними зусиллями проводяться операції, спрямовані на виявлення і ліквідацію терористичних осередків, розвідувальних мереж та інших загроз, що можуть підірвати стабільність держави. Важливу роль відіграє також координація з військовими та спеціальними підрозділами, особливо в умовах гібридної війни, яку Україна веде з агресором [4].

Контррозвідувальна діяльність СБУ є не тільки специфічною для боротьби з тероризмом чи іноземними розвідками, але й охоплює широкий спектр завдань, що забезпечують захист державних інститутів, критичної інфраструктури та державної

таємниці. Оскільки країна має великий обсяг чутливої інформації, особливо в таких сферах, як енергетика, оборона, економіка та наука, захист від витоку цієї інформації є надзвичайно важливим. Контррозвідувальні заходи зосереджуються також на виявленні та припиненні діяльності нелегальних осередків, що намагаються зламати державні структури або сприяти терористичній діяльності через економічні, соціальні чи політичні канали.

Також важливим напрямом діяльності є боротьба з кіберзагрозами, що з кожним роком стають дедалі актуальнішими. Оскільки інформаційна безпека є важливою частиною національної безпеки, СБУ проводить заходи, спрямовані на захист державних інформаційних систем, боротьбу з хакерськими атаками, а також протидію кібер-шпигунству та інформаційним війнам.

У своїй роботі СБУ дотримується високих стандартів законності та прав людини, зокрема дотримується принципів конспірації та позапартійності. Однак її діяльність також передбачає використання спецзасобів та методів, що можуть бути недоступними для інших правоохоронних органів. Це дозволяє здійснювати оперативні заходи, спрямовані на виявлення та припинення діяльності, що становить загрозу державній безпеці [5].

Розвідувальна та контррозвідувальна діяльність СБУ є невід'ємною частиною забезпечення стабільності та безпеки держави в умовах зовнішніх та внутрішніх загроз. За допомогою своєчасного виявлення і нейтралізації цих загроз СБУ допомагає забезпечити цілісність держави, сприяє розвитку правової держави та зміцненню демократії. В умовах постійно змінюваного світу та геополітичних викликів роль СБУ в захисті національних інтересів стає дедалі важливішою, оскільки будь-які втручання чи загрози можуть мати катастрофічні наслідки для безпеки і стабільності держави.

Література:

1. Про розвідку : Закон України від 17.09.2020 № 912-IX
URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/912-20#Text>.

2. Про Службу безпеки України : Закон України від 25.03.1992 № 2229-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12#Text>.

3. Про контррозвідувальну діяльність : Закон України від 26.12.2002 № 374-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/374-15#Text>.

4. Аналітика і влада: наук. журн. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – Київ: [б. в.], 2010. URL : <http://academy.gov.ua/ej/ej5/txts/06sypdsv.htm>

5. Дяченко Н.П. Методологічне забезпечення інформаційно-аналітичної діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Теорія та практика державного управління. 2013. Вип. 4. С. 194-199. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpdu_2013_4_32

Волох Д.О.,

аспірант кафедри поліцейської діяльності
Національної академії внутрішніх справ

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС РАДИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Відповідно до статті 107 Основного Закону України Рада національної безпеки і оборони України є координаційним органом з питань національної безпеки і оборони при Президентові України. Рада національної безпеки і оборони України координує і контролює діяльність органів виконавчої влади у сфері національної безпеки і оборони.

Головою Ради національної безпеки і оборони України є Президент України. Персональний склад Ради національної безпеки і оборони України формує Президент України.

До складу Ради національної безпеки і оборони України за посадою входять Прем'єр-міністр України, Міністр оборони

України, Голова Служби безпеки України, Міністр внутрішніх справ України, Міністр закордонних справ України. У засіданнях Ради національної безпеки і оборони України може брати участь Голова Верховної Ради України.

Рішення Ради національної безпеки і оборони України вводяться в дію указами Президента України. Компетенція та функції Ради національної безпеки і оборони України визначаються законом [1].

Згідно статті 3 Закону України «Про Раду національної безпеки і оборони України» функціями Ради національної безпеки і оборони України є:

1) внесення пропозицій Президентові України щодо реалізації засад внутрішньої і зовнішньої політики у сфері національної безпеки і оборони;

2) координація та здійснення контролю за діяльністю органів виконавчої влади у сфері національної безпеки і оборони у мирний час;

3) координація та здійснення контролю за діяльністю органів виконавчої влади у сфері національної безпеки і оборони в умовах воєнного або надзвичайного стану та при виникненні кризових ситуацій, що загрожують національній безпеці України.

Відповідно до функцій, визначених Конституцією України, Законом України «Про Раду національної безпеки і оборони України» та іншими законами, РНБО України:

1) розробляє та розглядає на своїх засіданнях питання, які відповідно до Конституції та законів України, Стратегії національної безпеки України, Воєнної доктрини України належать до сфери національної безпеки і оборони, та подає пропозиції Президентові України, приймає рішення щодо:

- визначення стратегічних національних інтересів України, концептуальних підходів та напрямів забезпечення національної безпеки і оборони у політичній, економічній, соціальній, воєнній, науково-технологічній, екологічній, інформаційній та інших сферах;

- проектів державних програм, доктрин, законів України, указів Президента України, директив Верховного

Головнокомандувача Збройних Сил України, міжнародних договорів, інших нормативних актів та документів з питань національної безпеки і оборони;

- удосконалення системи забезпечення національної безпеки та організації оборони, утворення, реорганізації та ліквідації органів виконавчої влади у цій сфері;

- матеріального, фінансового, кадрового, організаційного та іншого забезпечення виконання заходів з питань національної безпеки і оборони тощо;

2) координує виконання прийнятих Радою національної безпеки і оборони України рішень, введених в дію указами Президента України, і здійснює поточний контроль діяльності органів виконавчої влади у сфері національної безпеки і оборони, подає Президентові України відповідні висновки та пропозиції;

3) залучає до аналізу інформації посадових осіб та фахівців органів виконавчої влади, державних установ, наукових закладів, підприємств та організацій усіх форм власності;

4) ініціює розроблення нормативних актів та документів з питань національної безпеки і оборони, узагальнює практику їх застосування та результати перевірок їх виконання;

5) координує і контролює переведення центральних і місцевих органів виконавчої влади, а також економіки країни на роботу в умовах воєнного чи надзвичайного стану;

6) координує і контролює діяльність органів місцевого самоврядування в межах наданих повноважень під час введення воєнного чи надзвичайного стану;

7) координує та контролює діяльність органів виконавчої влади по відбиттю збройної агресії, організації захисту населення та забезпеченню його життєдіяльності, охороні життя, здоров'я, конституційних прав, свобод і законних інтересів громадян, підтриманню громадського порядку в умовах воєнного та надзвичайного стану та при виникненні кризових ситуацій, що загрожують національній безпеці України;

8) координує і контролює діяльність органів виконавчої влади з протидії корупції, забезпечення громадської безпеки та боротьби із злочинністю з питань національної безпеки і оборони;

12) здійснює інші повноваження, визначені законом [2].

Однією з найважливіших сфер життєдіяльності держави і суспільства сьогодні є сфера інформаційної безпеки.

Серед суб'єктів забезпечення інформаційної безпеки насамперед слід назвати: Президента України, Раду національної безпеки і оборони України, Верховну Раду України, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Кабінет Міністрів України.

Президент України як глава держави, гарант державного суверенітету і територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина, Верховний Головнокомандувач Збройних Сил України та Голова Ради національної безпеки і оборони України, здійснює загальну координацію з питань забезпечення інформаційної безпеки України.

Відповідно до вимог Стратегії інформаційної безпеки Рада національної безпеки і оборони України відповідно до Конституції України та у встановленому законом порядку здійснює координацію діяльності органів виконавчої влади щодо забезпечення національної безпеки в інформаційній сфері, зокрема з використанням спроможностей Центру протидії дезінформації.

У зв'язку із зазначеним вище необхідно визначити, яким Законом встановлено порядок такої координації.

Так, згідно статті 5 Закону України «Про національну безпеку України» Рада національної безпеки і оборони України здійснює контроль за сектором безпеки і оборони на підставі статті 107 Конституції України у порядку і в межах компетенції, визначених Законом України «Про Раду національної безпеки і оборони України». Контроль за виконанням рішень Ради національної безпеки і оборони України здійснює Секретар Ради національної безпеки і оборони України. Рада національної безпеки і оборони України інформує громадськість про свою діяльність через офіційний веб-сайт Ради національної безпеки і оборони України та через медіа [3].

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. (в редакції від 01.01.2020) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 28.05.2025).
2. Про Раду національної безпеки і оборони України: Закон України від 05.03.1998 р. № 183/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183/98-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 28.05.2025).
3. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 р. № 2469. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 28.05.2025).

Лупало О.А.,

професор кафедри адміністративно-правових дисциплін
ННПП НАВС, кандидат юридичних наук, доцент,

Волох О.К.,

доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін
ННПП НАВС, кандидат юридичних наук

ПРОПОЗИЦІЇ ДО ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВІЙСЬКОВІ АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Відповідно до визначеної мети законопроект «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення і Кримінального кодексу України щодо відповідальності за військові адміністративні та військові кримінальні правопорушення» (реєстр. № 13452 від 04.07.2025 р.) спрямований на вдосконалення механізму застосування адміністративних стягнень до військовослужбовців за окремі види правопорушень з урахуванням індивідуального характеру юридичної відповідальності, ступеня тяжкості правопорушення, форми вини та мотивів його вчинення.

Крім того, передбачається усунення неоднозначного тлумачення повноважень посадових осіб Військової служби правопорядку у Збройних Силах України під час здійснення процесуальних дій у справах про адміністративні правопорушення.

Загалом ми погоджуємося з тим, що глава 13-Б КУпАП потребує суттєвого оновлення з огляду на тривалу дію воєнного стану в Україні. Водночас окремі запропоновані положення викликають застереження та потребують додаткового обґрунтування і суттєвого доопрацювання.

Для досягнення цієї мети законопроектом передбачено внесення змін до **Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП)** три основні складові, а саме:

1. Заборона звільнення від адміністративної відповідальності при малозначності правопорушення, якщо воно вчинене під час дії воєнного стану за правопорушення, передбачені главою 13-Б КУпАП (зміни до **ст. 22 КУпАП**).

2. Встановлення більш тривалого строку для накладання адміністративного стягнення за порушення, вчинені під час дії воєнного стану (зміни до **ст. 38 КУпАП**).

3. Надання права посадовим особам військової інспекції безпеки дорожнього руху Військової служби правопорядку складати протоколи про адміністративні правопорушення, вчинені військовослужбовцями, військовозобов'язаними та резервістами під час проходження зборів, а також особами, які керують військовими транспортними засобами (зміни до **ч. 1 ст. 255 КУпАП**).

Щодо першої складової, яка передбачає заборону звільнення від адміністративної відповідальності при малозначності правопорушення, якщо воно вчинене під час дії воєнного стану за правопорушення, передбачені главою 13-Б КУпАП (зміни до ст. 22 КУпАП)

Вважаємо, що запропоноване доповнення до статті 22 КУпАП, а саме — виключення можливості звільнення від адміністративної відповідальності за малозначність щодо

правопорушень глави 13-Б КУпАП, вчинених під час дії воєнного стану, є **надмірним, необґрунтованим і недоцільним**.

По-перше, порушується принцип індивідуалізації адміністративної відповідальності. Стаття 22 КУпАП надає можливість індивідуально оцінювати кожне правопорушення, враховуючи: характер порушення, ступінь шкоди, обставини вчинення, поведінку особи після вчинення порушення.

Це є ключовим принципом адміністративного права, що гарантує справедливість та поміркованість при застосуванні санкцій. Запропонована зміна уніфікує покарання, усуваючи можливість гнучкого реагування на незначні або формальні порушення, що суперечить ідеї справедливого правосуддя навіть у військових умовах.

По-друге, навіть під час воєнного стану можуть бути малозначні правопорушення.

Правопорушення, передбачені главою 13-Б КУпАП, охоплюють дуже широкий спектр діянь – від формальних (наприклад, затримка з виконанням наказу) до суттєвих (наприклад, порушення чергування на бойовому посту).

Не всі порушення під час воєнного стану однаково небезпечні або такі, що вимагають суворого покарання. Наприклад:

- військовослужбовець виконав наказ із запізненням у кілька хвилин без істотних наслідків.

- боєць випадково пошкодив майно без значної матеріальної шкоди.

У таких випадках є логіка застосування звільнення від відповідальності за малозначність, оскільки відсутній реальний суспільний шкоди або ризик.

По-третє, запропонована норма створює ризик надмірного формалізму. Повна відмова від застосування малозначності за статтями глави 13-Б під час дії воєнного стану:

- позбавляє суд/командира можливості гуманного та зваженого реагування на обставини справи;

- створює умови для формального і безальтернативного накладення покарань, навіть у випадках, де цього не потребує логіка військової дисципліни.

У результаті це може **підривати моральний стан особового складу, демотивувати військовослужбовців, які зробили дрібну помилку без шкідливих наслідків.**

І, нарешті, ми вважаємо, що зазначена пропозиція створює юридичну невизначеність і потенційну дискримінаційність. Запропоноване формулювання: «Положення цієї статті не застосовуються до правопорушень глави 13-Б цього Кодексу, вчинених під час дії воєнного стану.» — є **надто загальним, адже не враховує:**

- різні категорії військовослужбовців (мобілізовані, строковики, резервісти),
- різний рівень обставин (стрес, бойові умови, перші дні служби),
- можливі пом'якшуючі обставини.

Таким чином, **норма може призвести до дискримінації військовослужбовців, які допустили дрібне порушення в умовах форс-мажору або психологічного тиску.**

Висновок. Запропоноване доповнення до ст. 22 КУпАП, що виключає можливість звільнення за малозначністю для правопорушень глави 13-Б під час воєнного стану, не є виправданим, оскільки ігнорує індивідуальні обставини правопорушення, створює ризик надмірного формалізму та безальтернативного покарання, підриває гнучкість правозастосування в умовах війни, де обставини завжди індивідуальні, суперечить принципам справедливості, помірності та юридичної визначеності.

Щодо другої складової, яка передбачає встановлення більш тривалого строку для накладання адміністративного стягнення за порушення, вчинені під час дії воєнного стану (зміни до ст. 38 КУпАП)

На нашу думку, недоцільно вносити зміни до статті 38 КУпАП, зокрема, щодо встановлення більш тривалих строків для

накладення адміністративних стягнень за правопорушення, передбачені Главою 13-Б КУпАП. Такого висновку ми прийшли з наступних міркувань.

По перше, в пояснювальній записці ініціатори законопроекту не висловили жодного обґрунтування.

Адже згідно вимог ст. 91 Закону України «Про Регламент Верховної Ради України»:

1. Законопроект, проект іншого акта вноситься на реєстрацію разом з проектом постанови, яку пропонується Верховній Раді прийняти за результатами його розгляду, списком авторів законопроекту, пропозицією щодо кандидатури доповідача на пленарному засіданні та *пояснювальною запискою, яка має містити:*

1) *обґрунтування необхідності прийняття законопроекту, цілей, завдань і основних його положень та місця в системі законодавства;*

2) *обґрунтування очікуваних соціально-економічних, правових та інших наслідків застосування закону після його прийняття.*

На думку фахівців Головного науково-експертного управління Верховної Ради України, відсутні очевидні причини для встановлення більш тривалих (порівняно із загальними) строків для накладення стягнень за їх вчинення. Крім того, наголошується на тому, що за останні п'ять років до ст. 38 КУпАП вже 6 разів було внесено зміни, якими встановлено все більш тривалі строки накладення адміністративних стягнень за окремі порушення. Тож у випадку прийняття законопроекту ця негативна тенденція зберігатиметься й надалі.

По-друге, більшість правопорушень, передбачених Главою 13-Б КУпАП, таких як: відмова від виконання законних вимог командира (**ч. 1 ст. 172-10**), порушення правил несення бойового чергування (**ст. 172-17**), порушення правил поведінки зі зброєю (**ст. 172-19**), необережне знищення або пошкодження військового майна (**ст. 172-12**) мають характер очевидного, безпосереднього порушення дисципліни, яке фіксується в момент вчинення або одразу після. Ці проступки, як правило, виявляються безпосереднім начальником або уповноваженою особою в межах

підрозділу, де відбувалося порушення. Тобто, для таких діянь **не характерна складність у виявленні або встановленні особи порушника.**

По-третє, вважаємо, що встановлені строки вже є достатніми. Чинна редакція статті 38 КУпАП встановлює загальний строк:

- два місяці з дня вчинення правопорушення, або
- з моменту виявлення, якщо є спеціальні обставини.

Цього строку цілком достатньо для розгляду проступків у Збройних Силах України, які, зазвичай, фіксуються в умовах чіткої субординації, оперативного реагування та наявності службової документації. Встановлення довших строків не матиме істотного ефекту, окрім зростання затягування процесу і ризику зловживань у дисциплінарних процедурах.

По-четверте, порушується принцип юридичної визначеності. Вважаємо, що подовження строків руйнує передбачуваність адміністративного провадження, оскільки: особа, яка вчинила проступок, довше залишається в невизначеному правовому стані; це суперечить одному з ключових принципів адміністративної юстиції – швидке реагування на правопорушення; у правовій державі строки давності мають стримуючий ефект проти надмірного переслідування та захищають права особи.

І, нарешті, особливості військової служби – не виправдання, а механізм оперативності. Військова служба передбачає:

- високий рівень організаційної підпорядкованості,
- наявність розвиненої системи звітності і фіксації порушень,
- зобов'язання командування здійснювати дисциплінарне реагування негайно.

Тому затягування строків для винесення стягнень суперечить самій логіці дисципліни у військах, де оперативність рішень – запорука підтримання порядку.

Таким чином, пропозиція змінити статтю 38 КУпАП в частині подовження строків для накладення адміністративного стягнення за правопорушення, передбачені Главою 13-Б, є **необґрунтованою**, оскільки не враховує реальну практику виявлення і реагування на порушення у військовому середовищі;

суперечить основоположним принципам адміністративного права; створює передумови для зловживань і зниження рівня правової визначеності для військовослужбовців.

Щодо третьої складової яка передбачає надання права посадовим особам військової інспекції безпеки дорожнього руху Військової служби правопорядку складати протоколи про адміністративні правопорушення, вчинені військовослужбовцями, військовозобов'язаними та резервістами під час проходження зборів, а також особами, які керують військовими транспортними засобами (зміни до ч. 1 ст. 255 КУпАП)

Чинна редакція статті 235¹ КУпАП (на 2024/2025 роки) передбачає, що ВІБДР ВСП ЗСУ має право розглядати справи про порушення правил дорожнього руху, вчинені водіями військових транспортних засобів, якщо вони є військовослужбовцями; військовозобов'язаними або резервістами під час зборів; працівниками ЗСУ, які керують ТЗ у службовий час. Більш того, **юрисдикція обмежена** лише військовими транспортними засобами; не охоплює порушення, вчинені цивільними особами або військовими на цивільному транспорті; перелік статей закритий і не включає, наприклад, ст. 130 (керування у стані сп'яніння).

Запропоновані зміни законопроекту до ч. 1 ст. 255 КУпАП передбачають Надати посадовим особам ВІБДР право складати протоколи про адміністративні правопорушення за значно ширшим переліком статей КУпАП:

- ч. 4, 7, 9 ст. 121,
- ч. 3 ст. 121³,
- ч. 5 ст. 122,
- ч. 1 ст. 122²,
- ст. 122⁴, 122⁵,
- ч. 2, 3 ст. 123,
- ст. 124,
- ч. 3, 5 ст. 126,
- ч. 4 ст. 127,
- ст. 127¹,

- ст. 130.

Таким чином запропоновано розширення компетенції ВІБДР, що відповідає реальній ситуації воєнного стану, коли обсяг переміщення військової техніки суттєво зростає; а також швидке реагування на ПДР-порушення в армії критично важливе. Автори законопроекту намагалися заповнити **прогалини**, як:

- керування в стані сп'яніння (ст. 130),
- перевищення швидкості в небезпечних зонах (ч. 5 ст. 122),
- втеча з місця ДТП (ст. 122⁴).

Водночас автори законопроекту створили потенційні ризики переходу за межі адміністративної юрисдикції ВІБДР. Якщо буде дозволено складати протоколи на цивільних водіїв, які просто перебувають за кермом військових авто (наприклад, мобілізовані волонтери), — це вимагає точного юридичного регулювання, аби уникнути конфлікту повноважень з Нацполіцією. Більш того, обов'язково узгодити обидві статті — якщо розширюються повноваження у ст. 255, необхідно **додати аналогічний перелік у ст. 235¹**, аби уникнути правової колізії. Зазначена правова норма потребує більш детального опрацювання, бо виникає ризик подвійного підпорядкування - військові ТЗ можуть пересуватися по загальнодержавних дорогах, де діє юрисдикція поліції. Розширення повноважень ВІБДР не має конфліктувати з нормами законів, що визначають компетенцію Нацполіції.

Таким чином, чинна редакція ст. 235¹ КУпАП є вузькою і обмеженою, не охоплює ключові порушення ПДР, не дозволяє ефективно реагувати на критичні ситуації на дорогах в умовах війни. Але запропоновані зміни до ст. 255 КУпАП — загалом доцільні і зміцнюють функціональну спроможність ВІБДР ЗСУ.

Таким чином, доцільно **внести синхронні зміни до ст. 235¹ КУпАП**, щоб закріпити за ВІБДР не лише право складати протоколи, але й офіційне право розглядати справи за розширеним переліком статей.

Отже, пропонуємо, **проект редакції статті 235¹ КУпАП**, який синхронізований із запропонованими змінами до **ч. 1 ст. 255 КУпАП**, щодо повноважень **Військової інспекції безпеки дорожнього руху (ВІБДР) Військової служби правопорядку**.

**«Стаття 235¹. Військова інспекція безпеки дорожнього руху
Військової служби правопорядку у Збройних Силах
України**

Військова інспекція безпеки дорожнього руху Військової служби правопорядку у Збройних Силах України розглядає справи про адміністративні правопорушення, вчинені водіями військових транспортних засобів, якщо вони є:

- військовослужбовцями,
- військовозобов'язаними або резервістами під час проходження зборів,
- працівниками Збройних Сил України під час виконання ними службових обов'язків,
- іншими особами, які на законних підставах здійснюють управління військовим транспортом (за наявності відповідного наказу, призначення або трудового договору).

Військова інспекція безпеки дорожнього руху розглядає справи про правопорушення, передбачені:

- частинами першою, третьою, п'ятою, шостою та сьомою статті 121,
- статтями 121¹, 121³ (усі частини),
- частинами першою – сьомою статті 122,
- статтею 122²,
- статтями 122⁴, 122⁵,
- частинами першою – третьою статті 123,
- статтями 124, 124¹ – 126,
- частинами третьою, п'ятою статті 126,
- частиною четвертою статті 127,
- статтею 127¹,
- статтею 128,
- статтею 130,
- статтею 132¹ цього Кодексу.

Примітка. Справи про адміністративні правопорушення, передбачені статтями 130 та 122⁵ цього Кодексу, розглядаються ВІБДР лише в частині, що стосується осіб, які керують

військовими транспортними засобами, за умови документального підтвердження повноважень на керування та участі в службовій діяльності Збройних Сил України».

Деякі зауваження щодо запропонованого доповнення до статті 172-13 КУпАП щодо окремої кваліфікації адміністративного правопорушення, вчиненого в умовах особливого періоду, потребує дуже уважного аналізу перед тим, як його схвалювати.

Правова природа статті 172-13 КУпАП передбачає адміністративну відповідальність за зловживання владою або службовим становищем військовою службовою особою, якщо діяння не містить ознак кримінального правопорушення. Це формальна і відносно м'яка санкція, яка застосовується, коли шкода є незначною або обмежується порушенням дисципліни.

Проблеми з формулюванням “Діяння, вчинене в умовах особливого періоду”. Таке доповнення змінює правову кваліфікацію лише за ознакою часу, без врахування характеру діяння або наслідків. Це проблематично, оскільки той самий вчинок може бути оцінений інакше лише через час його вчинення, а не через суспільну небезпеку. І, також, це може порушити принцип однаковості правозастосування: наприклад, однакове зловживання до і після введення воєнного стану — різна відповідальність.

Потенційні ризики у разі схвалення такої норми

а) розмивання меж між адміністративним і кримінальним правопорушенням. Якщо діяння набуває більш тяжкої форми лише через період, є ризик, що його неправомірно залишать у площині адміністративної відповідальності, хоча за суттю воно наближається до криміналу (наприклад, зловживання зі шкодою для боєздатності частини).

б) можливість вибіркового переслідування. Посилення адміністративної відповідальності за “особливий період” без чітких меж і критеріїв дає простір для вибіркового тиску на військових посадовців, особливо в зоні бойових дій.

Вважаємо, що не доцільно погоджуватись з формулюванням: “Діяння, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені в умовах особливого періоду, – ...” у тому вигляді, в якому воно не передбачає конкретних додаткових ознак або суттєвого впливу на правопорушення. Це суперечить принципам юридичної визначеності та справедливості, і може призвести до зловживань при притягненні до відповідальності.

Більш того, ми вважаємо, що пропонуване підвищення санкції у ст. 172-13 КУпАП (особливий період) є юридично необґрунтованим, якщо воно не супроводжується диференціацією наслідків і шкоди.

Більш доцільним є збереження базової шкали штрафів, із коригуванням у разі настання критичних наслідків, повторності, службової бездіяльності в бойовій обстановці.

Пропонуємо, «Діяння, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені в умовах особливого періоду, під час виконання службових завдань у бойовій обстановці або на об’єктах критичної інфраструктури,

– Штраф у розмірі від 100 до 180 НМДГ (1700–3060 грн) або адміністративний арешт на гауптвахті до 15 діб, за умови, що діяння спричинило або могло спричинити порушення бойового управління, матеріально-технічного забезпечення чи підрив довіри до командування».

Стрельченко О.Г.,

завідувач кафедри адміністративно-правових дисциплін
ННІПП НАВС, доктор юридичних наук, професор

Волох О.К.,

доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін
ННІПП НАВС, кандидат юридичних наук

**ЗАКОНОПРОЕКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЩОДО ПОСИЛЕННЯ
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ВИМОГ ОСОБЛИВОГО
ПРАВОВОГО РЕЖИМУ – ВОЄННОГО СТАНУ, ЩО ВВОДИТЬСЯ В**

УКРАЇНІ АБО В ОКРЕМИХ ЇЇ МІСЦЕВОСТЯХ

Черговий проєкт Закону України щодо введення адміністративної відповідальності «за порушення вимог особливого правового режиму – воєнного стану, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях» знаходиться на розгляді парламенту. Точніше буде сказати, *два ідентичних законопроекти*: від Кабінету Міністрів України (реєстр. № 13633 від 15.08.2025 р.) та від народного депутата Кривошеєва І.С. (реєстр. № 13633-1 від 21.08.2025 р.).

Метою їх прийняття проголошується *забезпечення громадського (публічного) порядку під час дії воєнного стану, а також реалізація повноважень поліції у забезпеченні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану.*

Разом із тим, слід нагадати про вже знятий з розгляду парламенту законопроект «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та інших законів щодо встановлення адміністративної відповідальності за порушення вимог або невиконання деяких заходів правового режиму воєнного стану» (реєстр. № 10195 від 27.10.2023 р.).

До розглядуваних нині законопроектів слід навести такі зауваження.

По-перше, разом із новою статтею 210-2 «Порушення вимог особливого правового режиму - воєнного стану, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях» ініціатори змін пропонують ввести відповідальність батьків або осіб, які їх замінюють за ухилення від виконання передбачених законодавством обов'язків щодо забезпечення **безпечних** умов життя, навчання та виховання малолітніх та/або неповнолітніх дітей.

У законодавстві України відсутні визначення термінів «безпечні умови життя», «безпечні умови навчання» та «безпечні умови виховання» як загалом, так і у контексті виконання обов'язків батьків щодо малолітніх та/або неповнолітніх дітей.

При цьому, однак, тлумачення змісту зазначених дефініцій законопроекту залишається на розсуд особи, яка їх застосовуватиме, оскільки не зрозуміло, про які акти законодавства України (закони та підзаконні нормативно-правові акти) йдеться.

Основні обов'язки батьків щодо малолітніх та/або неповнолітніх дітей закріплені зокрема в нормах Сімейного кодексу України, Закону України «Про освіту».

Так, згідно ст. 150 Сімейного кодексу України:

1. Батьки зобов'язані виховувати дитину в дусі поваги до прав та свобод інших людей, любові до своєї сім'ї та родини, свого народу, своєї Батьківщини.

2. Батьки зобов'язані піклуватися про здоров'я дитини, її фізичний, духовний та моральний розвиток.

3. Батьки зобов'язані забезпечити здобуття дитиною повної загальної середньої освіти, готувати її до самостійного життя.

4. Батьки зобов'язані поважати дитину.

5. Передача дитини на виховання іншим особам не звільняє батьків від обов'язку батьківського піклування щодо неї.

6. Забороняються будь-які види експлуатації батьками своєї дитини.

7. Забороняються фізичні покарання дитини батьками, а також застосування ними інших видів покарань, які принижують людську гідність дитини.

Основним Законом Держави Україну проголошено демократичною, правовою державою, в якій визнається і діє принцип верховенства права; Конституція України має найвищу юридичну силу; закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй (стаття 1, частини перша – друга статті 8). При цьому, як зазначив Конституційний Суд України у Рішенні від 26 квітня 2018 року № 4-рп/2018, Верховна Рада України, здійснюючи законодавче регулювання суспільних відносин, зобов'язана забезпечити верховенство Конституції України.

Неодноразово Конституційний Суд України у своїх рішеннях наголошував і на тому, що верховенство права – це панування права у суспільстві; верховенство права вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема у закони, які за своїм змістом мають бути проникнуті передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо (абзац другий підпункту 4.1 пункту 4 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 2 листопада 2004 року № 15-рп/2004). Неодмінним елементом принципу верховенства права, як відзначив єдиний орган конституційної юрисдикції, є юридична визначеність, яка вимагає від законодавця чіткості, зрозумілості, однозначності правових норм, їх передбачуваності (прогнозованості) для забезпечення стабільного правового становища людини, оскільки інше не може забезпечити їх однакове застосування, не виключає необмеженості трактування у правозастосовній практиці і неминуче призводить до сваволі (абзац другий підпункту 5.4 пункту 5 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 22 вересня 2005 року № 5-рп/2005, абзац дев'ятий підпункту 4.3 пункту 4 мотивувальної частини Рішення від 27 лютого 2018 року № 1-р/2018); юридичною визначеністю обумовлюється втілення легітимних очікувань, тобто досягнення бажаного результату шляхом вчинення правомірних дій з огляду на заздалегідь передбачені ймовірні наслідки (абзац третій підпункту 2.2 пункту 2 мотивувальної частини Рішення Першого сенату від 5 червня 2019 року № 3-р(I)/2019).

Проте розглядуваними положеннями законопроектів № 13633 і № 13633-1 порушується принцип правової визначеності (як елемент верховенства права, обов'язок дотримання якого встановлено статтею 8 Конституції України), що не сприятиме їх однозначному правозастосуванню та може призвести до порушення інших положень Основного Закону України.

Водночас відповідно до теорії права, документів Європейської комісії «За демократію через право» (зокрема,

довіді «Верховенство права» 2011 року) та вищезазначених численних рішень Конституційного Суду України принцип «верховенства права» включає такі складові, як верховенство Конституції, законність, обмеження дискреційних повноважень, рівність у правах (рівноправність) та рівність всіх перед законом, правова (юридична) визначеність, захист довіри, правова передбачуваність, пропорційність, справедливість та розмірність, незалежність суду і суддів, судовий контроль над втручанням у право кожної людини на свободу, ефективність права на судовий захист.

Таким чином, пропонувані зміни до ст. 184 КУпАП є недоцільними, оскільки не відповідають принципу юридичної визначеності, що є складовою верховенства права, а відтак сприятимуть порушенню цього принципу в діяльності судів (уповноважених згідно ст. 221 КУпАП розглядати справи про адміністративні правопорушення, передбачені ст. 184 КУпАП).

По-друге, згідно проєктів № 13633 та № 13633-1 пропонується доповнити КУпАП статтею 210-2, запровадивши адміністративну відповідальність за порушення комендантської години. **Але доповнення КУпАП статтею 210-2 не є обґрунтованим належним чином, а відтак суперечитиме принципу верховенства права.**

Необхідно наголосити, що на розгляді парламенту перебував та **22.05.2024 року був відхиленним та знятим з розгляду** аналогічний розглядуваним – проєкт Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та інших законів щодо встановлення адміністративної відповідальності за порушення вимог або невиконання деяких заходів правового режиму воєнного стану» (реєстр. № 10195 від 27.10.2023 р.).

У Висновку Головного науково-експертного управління Апарату Верховної ради України на вказаний законопроект було вказано зокрема наступне:

«Недостатньо обґрунтованою, на наш погляд, є пропозиція законопроекту щодо встановлення у ч. 4 нової ст. 210-2 КУпАП відповідальності за порушення комендантської години під час дії воєнного стану, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі самі порушення.

Зокрема, аналіз змін до КУпАП, що приймаються останнім часом, свідчить про те, що запровадження підвищеної відповідальності за ознакою повторності стає обов'язковим правилом. Майже кожна нова стаття, якою пропонується доповнити Кодекс, складається щонайменше з двох частин, де у ч. 1 встановлюється відповідальність за протиправне діяння, а у ч. 2 – за ті самі діяння, вчинені повторно протягом певного періоду.

Звертаємо увагу, що повторність як кваліфікуюча ознака вказує на підвищену суспільну шкідливість в тих випадках, коли неодноразове вчинення саме цього правопорушення або є настільки поширеним явищем, що законодавець повинен передбачити його у диспозиції статті закону, яким встановлюється адміністративна відповідальність, або є свідчення того, що особа, яка вчиняє правопорушення повторно, має тенденцію до накопичення протиправного досвіду, що підвищує суспільну шкідливість саме її поведінки та вимагає застосування до неї суворіших стягнень.

Однак, до цього часу у КУпАП була відсутня норма, якою встановлювалась би відповідальність за порушення, про які йдеться у новій ст. 210-2 КУпАП. Відповідно, статистика таких правопорушень не велась.

Отже, неможливо оцінити ефективність адміністративної відповідальності за вказане правопорушення, вчинене без кваліфікуючих ознак, та визначити, як часто саме це правопорушення за наявності законодавчо встановленої відповідальності буде вчинюватись повторно.

Необхідно також пам'ятати, що КУпАП відносить цілу низку умов до обставин, що обтяжують відповідальність за адміністративне правопорушення, зокрема: 1) продовження

протиправної поведінки, незважаючи на вимогу уповноважених на те осіб припинити її; 2) повторне протягом року вчинення однорідного правопорушення, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню; вчинення правопорушення особою, яка раніше вчинила кримінальне правопорушення; 3) втягнення неповнолітнього в правопорушення; 4) вчинення правопорушення групою осіб; 5) вчинення правопорушення в умовах стихійного лиха або за інших надзвичайних обставин; 6) вчинення правопорушення в стані сп'яніння (ст. 35 КУпАП).

Всі вони мають значення для індивідуалізації адміністративної відповідальності та впливають на розмір та вид застосовуваних стягнень. Отже, не обов'язково кожного разу вказувати будь-яку з них в окремій диспозиції статті Особливої частини КУпАП».

Крім того, у Зауваженнях Головного юридичного управління Апарату Верховної Ради України на вказаний законопроект було вказано зокрема наступне:

«Проектом пропонується доповнити Кодекс України про адміністративні правопорушення новою статтею 210-2, встановивши в частині першій цієї статті відповідальність за порушення заборони перебування у певний період доби на вулицях та в інших громадських місцях без спеціально виданих перепусток чи посвідчень (комендантської години). При цьому відповідно до примітки до цієї статті «Положення частин першої та другої цієї статті не застосовуються у випадках: прямування осіб до/з укриттів (захисної споруди цивільного захисту) у зв'язку з повітряною тривоگوю; надання медичної (домедичної) допомоги або супроводження поранених або важкохворих людей; здійснення заходів з евакуації населення або рятування майна та в інших випадках, пов'язаних із загрозою життю або здоров'ю громадян». Вважаємо, що визначення в примітці переліку таких випадків, які де-юре і де-факто є підставою для звільнення особи від відповідальності за вчинення порушень, передбачених частинами

першою та другою статті 210-2, є предметом регулювання регуляторного закону (спеціального законодавчого акту). Тому, з огляду на усталені правила нормопроєктування подібне формулювання не може бути реалізовано в примітці до зазначеної статті Кодексу України про адміністративні правопорушення. Крім того, питання звільнення від відповідальності певної категорії осіб відповідно до Загальних положень Кодексу України про адміністративні правопорушення вирішується не законодавцем, а органом (посадовою особою), уповноваженим на розгляд справи про адміністративні правопорушення. Однак, застосування інституту звільнення від адміністративної відповідальності є доволі обмеженим. Так, відповідно до статті 22 цього Кодексу орган (посадова особа), уповноважений вирішувати справу, може звільнити порушника від адміністративної відповідальності і обмежитись усним зауваженням лише за умови малозначності вчиненого адміністративного правопорушення. Інших загальних підстав для звільнення від адміністративної відповідальності зазначений Кодекс не містить».

По-третє, потребують, на наш погляд, узгодження положення статей 222, 258 та 262 КУпАП (в редакції цього законопроекту), оскільки:

а) згідно частини другої статті 258 КУпАП протокол не складається у разі вчинення адміністративних правопорушень, розгляд яких віднесено до компетенції Національної поліції;

б) згідно ч. 3 ст. 258 КУпАП у випадках, передбачених частинами першою та другою цієї статті, уповноваженими органами (посадовими особами) на місці вчинення правопорушення виноситься постанова у справі про адміністративне правопорушення відповідно до вимог статті 283 цього Кодексу.

Тобто розглядуваними законопроектами № 13633 та № 13633-1 передбачається одночасно: і **накладення адміністративного**

стягнення на місці вчинення правопорушення, і можливість адміністративного затримання за вчинення даного правопорушення.

Стосовно можливості здійснювати адміністративне затримання слід окремо наголосити наступне.

1) Некоректність, неточність відповідних формулювань в розглядуваних законопроектах призведуть на практиці до зловживань посадовими особами Національної поліції України, оскільки містять у собі ознаки юридичної невизначеності: йдеться про можливість адміністративного затримання і за порушення вимог особливого правового режиму – воєнного стану, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях, і окремо – за порушення комендантської години.

Адже складається враження, що це два окремих протиправних діяння.

Зауважуємо, що широкі дискреційні повноваження органів державної влади та їх посадових осіб часто призводять до порушень прав і свобод громадян, створюють ґрунт для корупції та інших зловживань.

На нашу думку, надання таких дискреційних повноважень посадовим особам Національної поліції України не забезпечує дотримання приписів частини другої статті 19 Конституції України та може призвести до свавілля та зловживань, виникненню конфлікту інтересів при здійсненні ним повноважень.

2) Право затримувати відповідних осіб та доставляти в органи або підрозділи Національної поліції для встановлення особи вже встановлено згідно Порядку здійснення заходів під час запровадження комендантської години та встановлення спеціального режиму світломаскування в окремих місцевостях, де введено воєнний стан, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 8 липня 2020 р. № 573.

Відповідно до вимог цього Порядку:

патруль – спільний рухомий наряд, до складу якого входять **поліцейські Національної поліції** та військовослужбовці Збройних Сил і можуть залучатися військовослужбовці Національної гвардії та Держприкордонслужби, що виконують покладені на нього обов'язки на маршруті патрулювання, визначеному комендантом на території, де запроваджено комендантську годину (підпункт 3 пункту 3 Порядку);

Під час дії комендантської години та встановлення спеціального режиму світломаскування Збройні Сили, Держспецтрансслужба, Національна гвардія, Держприкордонслужба, Національна поліція, СБУ, ДФС, ДМС, ДСНС продовжують виконання своїх завдань відповідно до призначення та специфіки діяльності. На території, де запроваджено комендантську годину, забороняється перебування у визначений період доби на вулицях та в інших громадських місцях осіб без виданих перепусток, а також рух транспортних засобів (п. 8 Порядку);

Контроль за дотриманням особами комендантської години та спеціального режиму світломаскування здійснюється патрулями, які підпорядковуються коменданту (п. 11 Порядку);

Патрулям на території, де запроваджено комендантську годину та встановлено спеціальний режим світломаскування, в установленому законодавством порядку надано право:

1) затримувати і доставляти в органи або підрозділи Національної поліції осіб, які вчинили або вчиняють правопорушення;

2) перевіряти в осіб посвідчення, документи, що посвідчують особу, підтверджують громадянство України чи спеціальний статус особи, або паспортні документи іноземця, особи без громадянства, документи, що підтверджують законність перебування на території України, та перепустки або свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю або посвідчення адвоката України та скановану копію доручення регіонального/міжрегіонального

центру з надання безоплатної правничої допомоги для надання безоплатної вторинної правничої допомоги, а в разі їх відсутності - затримувати відповідних осіб та доставляти в органи або підрозділи Національної поліції для встановлення особи; за потреби проводити огляд речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, які ними перевозяться (п. 16 Порядку).

3) На розгляді парламенту перебував та **22.05.2024 року був відхиленим та знятим з розгляду** проект Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та інших законів щодо встановлення адміністративної відповідальності за порушення вимог або невиконання деяких заходів правового режиму воєнного стану» (реєстр. № 10195 від 27.10.2023 р.).

У Висновку Головного науково-експертного управління Апарату Верховної ради України на вказаний законопроект було вказано зокрема наступне:

«Уточнення потребують пропозиції законопроекту щодо надання уповноваженим особам Національної поліції права здійснювати адміністративне затримання особи у випадках порушення нею вимог або при невиконанні заходів правового режиму воєнного стану. Так, наприклад, порушення особою комендантської години (заборони перебування у певний період доби на вулицях та в інших громадських місцях без спеціально виданих перепусток і посвідчень) у випадках, якщо вона не може підтвердити свою особистість, може бути підставою для адміністративного затримання такої особи. Однак, адміністративне затримання є одним з найбільш суворих обмежувальних заходів адміністративного примусу, який застосовується всупереч волі та бажанню порушника, полягає у тимчасовому обмеженні конституційного права особи на свободу пересування і місцезнаходження. Застосування адміністративного затримання має бути обґрунтованим та відповідати рівню суспільної шкідливості вчинюваного діяння. Адміністративне

затримання має проводитись лише в тих випадках, коли необхідно: негайно припинити адміністративне правопорушення, коли вичерпано інші заходи впливу; встановити особу порушника; скласти протокол про адміністративне правопорушення у разі неможливості складення його на місці вчинення правопорушення, якщо складення протоколу є обов'язковим; забезпечити своєчасний і правильний розгляд справ та виконання постанов по справах про адміністративні правопорушення (ч. 1 ст. 260 КУпАП). У зв'язку з цим навіть формальне існування можливості застосування адміністративного затримання за будь-яке порушення вимог або невиконання заходів правового режиму воєнного стану., виглядає невиправдано.

Також звертаємо увагу, що перелік заходів правового режиму воєнного стану визначений у ч. 1 ст. 8 Закону, налічує 25 пунктів і не є вичерпним, оскільки відповідно до п. 25 ч. 1 вказаної статті військове командування разом з військовими адміністраціями в порядку, визначеному законом, мають право запроваджувати й інші, ніж зазначені у Законі, заходи, передбачені нормами міжнародного гуманітарного права. Таким чином, підстави, за яких особа може бути затримана в порядку забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з порушенням нею вимог або при невиконанні заходів правового режиму воєнного стану, не є остаточно визначеними. На нашу думку, такий підхід до нормопроєктування не сприяє дотриманню принципу правової визначеності та може створити умови надмірного втручання в гарантовані Конституцією України права та свободи людини і громадянина».

Таким чином, прийняття розглядуваних законопроектів у первісному їх вигляді спричинить юридичну невизначеність в правовідносинах громадян та влади. Розгляд їх є недоцільним.

Наукове видання

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ДІЯЛЬНОСТІ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ**

Збірник тез доповідей науково-практичного семінару

голова редакційної колегії: І. Д. Пастух

відповідальний за випуск: О. К. Волох